

En henrettelseshistorie fra Ålsø

Forhør på Grenaa Rådhus 1854-1855

Det Historiske Udgiverværksted
I Grenaa 2003

En henrettelseshistorie fra Ålsø Forhør på Grenaa Rådhus 1854-1855

Forord

Hermed foreligger den syvende udgivelse fra Det historiske Udgiverværksted i Grenaa. De tidligere har været erindringsbøger, mens vi nu præsenterer et historisk kildeskrift. Vi har valgt i sin helhed at gengive retsreferaterne i en sag, som førte til henrettelse af Gjertrud Marie Hansdatter fra Ålsø i 1856. ”Hor, mord og henrettelse” er hovedingredienserne i sagen, og under denne titel arbejder arkivar Børge Kjær på en artikel, som forhåbentlig vil udkomme i årbogen Grenaa og Omegn før og nu, 2004.

Mange har bidraget til udgivelsen. Ib Asmussen, Grenaa, har gjort arkivstudier på Landsarkivet for Nørrejylland i Viborg. Niels Erik Mortensen, Homå, har trukket det største læs ved at renskrive retsreferaterne efter justitsprotokollens gotiske håndskrift. Suzana Navarra, Grenaa, har på tilsvarende vis renskrevet referater fra fogedforretninger i sagen. Inge Larsen, Grenaa, har overført teksten til pc samt finpudset og redigeret den til udgivelse. Børge Kjær, Grenaa Egnarkiv, har skrevet indledning og efterskrift samt læst korrektur på renskrivningen af den gotiske tekst. Endelig har Bent Kjeldsen, Grenaa Egnarkiv, samarbejdet med trykkeriet om udgivelsen. Vi håber ikke, at de mange kokke har fordærvet maden – eller forgiftet den.

Udgiverudvalget

Indledning

Den 19. juni 1856 blev den 36-årige Gjertrud Marie Hansdatter fra Ålsø halshugget på Hessel Hede syd for Grenaa by. Forud var gået en retssag, hvis kerne var mistanken om et giftmord på hendes mand, Jens Andersen Møller, og den endte med hustruens tilståelse. Men i retten skulle man lægge øre til mange løgnehistorier og bortforklaringer, før sagens rette sammenhæng kom for dagen.

Gjertrud Marie Hansdatters mand var afdøet ved døden den 10. december 1854, og den 22. begyndte forhørene på Grenaa Rådhus på Torvet. Der var tale om i alt 26 retsdage med afhøringer af sagens hovedpersoner samt en lang række vidner, og omkring juletiden var kun helligdagene fri. By- og herredsfoged Claus Gottlieb Nyeborg, der boede på Søndergade i Grenaa, foretog afhøringerne hele retssagen igennem, og til stede i retten var desuden en skriver og to retsvidner.

Der var også forsvarer og anklager i sagen, men de spillede ingen rolle i forbindelse med afhøringerne. De blev beskikket den 5. maj 1855, da forhørene var afsluttet og et anklageskrift udfærdiget, og de udformede deres anklage og forsvar på skrift alene ud fra det foreliggende forhørsmateriale. Også sagens videre forløb frem til Højesteret foregik uden nye afhøringer af de implicerede.

Forhørene på Grenaa Rådhus i perioden fra 22. december 1854 til 29. marts 1855 dannede altså grundlaget for dommene i sagen, der resulterede i Gjertrud Marie Hansdatters henrettelse og tugthusarbejde på livstid til lærer Morten Nielsen, Ålsø. Referaterne fra forhørene er også i dag det helt centrale materiale til belysning af sagen. Her får vi G. Nyeborgs dygtige afdækning af mordgældens løsning og de pikante seksuelle forhold, som var en afgørende faktor, og her kommer vi til at kende de implicerede på godt og ondt.

Retsreferaterne har ikke tidligere været benyttet af dem, der har skrevet om sagen, men de gøres hermed tilgængelige i uforkortet form og i stort set ordret gengivelse. Dog er nogle standardformuleringer udeladt. Hver retsdags afhøring indledes således: ”År - - - blev Grenaa Bys og Nørre samt en del af Sønder Herreds politiret sat på rådhuset i Grenaa og administreret af den ordinære dommer og skriver i overværelse af retsvidnerne - - - , hvor da forhøret angående Jens Andersen Møllers døds måde kontinuerede.” Denne tekst er kun medtaget ved det første forhør, men ellers udeladt. Alle forhør afsluttes med dommerens og retsvidnernes underskrifter. Disse er også udeladt.

Med hensyn til sproget er de enkelte ord omskrevet til moderne stavemåde, og tegnsætningen er ændret. Men alle gammeldags ord og sproglige vendinger er bibeholdt. Det samme er de lange sætningskonstruktioner med mange indskudte bisætninger. På det punkt hviler rettens sprogbrug tungt over teksten, og læseren må væbne sig med tålmodighed og vænne sig til formuleringer, som afviger ganske meget fra en moderne tekst.

Kun enkelte ord behøver en nærmere forklaring. I forbindelse med hvert enkelt forhør angives den afhørte i begyndelsen med navns nævnelse, men derefter bruges navnet ikke. I stedet bruges ordet ”komparenten/komparentinden” om den, der afhøres. Er der tale om afhøring af en person, som er under arrest, bruges betegnelsen ”anholdte” eller ”arresterede”. Også denne finurlighed i datidens sprogbrug i retten må man vænne sig til.

By- og herredsfoged Nyeborg benævnes i sammenhængen som ”dommeren”, men han var også by- og herredsskriver. Dette hørte til embedet, men en ansat skriver har ført pennen. En lille forskel i referaternes skriftbillede tyder på, at to skrivere har været i aktion under sagen, men de sproglige formuleringer er meget ensartede hele forløbet igennem. Vi må forestille os, at

Nyeborg under korte pauser i forhørene har dikteret en resumerende tekst, som af skriveren blev ført ind i justitsprotokollen. Efter hvert forhør blev teksten som helhed oplæst og godkendt med eventuelle tilføjelser.

Forhørsreferaterne er et par steder suppleret med referater af fogedforretninger i tilknytning til sagen, nemlig i forbindelse med tekniske undersøgelser på Morten Nielsens og Gjertrud Marie Hansdatters bopæle samt i forbindelse med opgravningen af Jens Andersen Møllers lig på Ålsø Kirkegård. Ved disse forretninger var G. Nyeborg også den, der dikterede teksten, og skriveren er af dem, vi kender fra retsreferaterne.

I forbindelse med referaterne opregnes en række skrivelser og dokumenter, som blev fremlagt i retten. De er angivet med løbenumre 1- . Det har ikke været muligt at finde disse på Landsarkivet for Nørrejylland, og de er formentlig ikke bevaret. Der findes ganske vist pakker med dokumenter til justitsprotokollen, men her findes ovennævnte ikke. Derimod er forsvarers og anklagers indlæg i sagen bevaret her.

Det ligger i sagens natur, at forhørsreferater vil indeholde mange gentagelser. De samme begivenheder omtales af flere af de implicerede i sagen – hovedpersoner såvel som vidner, og den samme person kan gentage fremstillingen af et forhold med små nuanceforskelle. Alligevel har vi valgt at udgive referaterne i deres helhed. Kun den giver det fulde billede af kriminalgådens løsning og dermed G. Nyeborgs detektivarbejde som forhørsleder.

Det er en barsk historie, vi får serveret i referaternes nøgterne sprog, hvor vidnesbyrd om de impliceredes følelsesreaktioner kun dukker op i ganske få glimt. På det punkt er et gardin trukket ned mellem sagens parter og læseren. Vi har stort set kun personernes handlinger samt deres forklaringer og bortforklaringer at holde os til. Her er der til gengæld meget for læseren at tænke over. Sindrige løgnehistorier bliver vi bundet på ærmet, og sælsomme handlingsmønstre på det seksuelle gebet har huseret i den lille landsby Ålsø.

Tekst til forsideillustration: Fotografi af den økse og blok, som skarpretter Anders Nielsen, Horsens, anvendte ved henrettelsen af Gjertrud Marie Hansdatter den 19. juni 1856. Genstandene findes på Fængselshistorisk Museum ved Horsens Statsfængsel, som har udlånt os fotografiet.

Første retsdag – 22. december 1854

År 1854 den 22. december eftermiddag kl. 4 blev Grenaa Bys og Nørre samt en del af Sønder Herreds politiret sat på rådhuset i Grenaa og administreredes af den ordinære dommer og skriver i overværelse af retsvidnerne Zimsen og Jensen, hvor da blev optaget forhør til oplysning om Jens Andersen Møller af Ålsø hans døds måde.

Dommeren bemærkede, at han finder sig foranlediget til at gøre denne sag til genstand for undersøgelse på grund af, at det er kommet til hans kundskab, at der går det rygte, at nævnte Jens Andersen Møller, der ifølge den anmeldelse, der er sket til dommeren i egenskab af skifteforvalter, afgik ved døden den 10. december, er med gift kommet af dage.

Ifølge indkaldelse mødte **Rasmus Andersen Møller** af Ålsø, der næst at bemærke, at han er 39 år gammel, husmand i Ålsø og broder til den afdøde, under sandheds løfter afgav følgende forklaring:

Efter hvad komparenten har erfaret, blev den afdøde syg den 2. december om aftenen, på hvilken dag han havde været inde i Grenaa, og den afdødes enkes søster, Nora Hansdatter, ugift og i huset hos moderen Hans Adams enke, Karen, der er på aftægt hos gårdejer Anders Jørgensen i Ålsø, har efter dødsfaldet den 10. december, forholdt komparenten og hustru på deres bopæl samme dags aften, at den afdøde om aftenen, efter at han var kommet hjem fra Grenaa, havde spist pandekager. Da han efter nydelsen af disse havde begivet sig med sin hustru hen til svigermoderen, nævnte aftægtskone, hvis bopæl ligger kun to-tre bøsseskud fra det af den afdøde beboede sted, og hvorhen han havde medbragt noget brændevin, som han ville fortære i forening med svigermoderen, efter at han havde skænket hende en snaps, og idet han derpå også ville give en sådan til svigerinden, Nora Hansdatter, i samme øjeblik fik ondt, måtte sætte glas og flaske fra sig og ile udenfor, hvor han havde en stærk opkastelse.

Først flere dage efter at den afdøde var blevet syg, kom dette til komparentens kundskab. Og da han bor kun omtrent et bøsseskud fra svigermoderens bopæl, var det ham påfaldende, at han ingen underretning havde fået fra sin broders kone derom, og da han erfarede sådant, var det heller ikke fra hende, han fik det at vide, hvorimod komparentens hustru hørte det af Jens Thyges hustru, som med sin mand bebor et hus, der er sammenbygget med det sted, hvori den afdøde havde bopæl.

Samme dag, som komparentens hustru havde gjort denne erfaring, meddelte hun den om aftenen til komparenten, som på den tid om dagen gik på arbejde i Homå, og han pålagde hende den følgende dag at lave noget mad til den syge og bringe ham dette, hvilket også skete, men komparentens kone fortalte ham, at den syge, da hun bragte ham maden, kun nød meget lidt deraf, idet han ytrede, at han ikke kunne tåle at spise mad. Men at han, når han havde nydt noget, straks måtte kaste det op igen, og at derfor det meste af maden, som hun medbragte, var blevet hensat. Siden var komparentens hustru ikke hos den afdøde under sygdommen, og selv har komparenten ikke heller besøgt ham mere end én gang under dennes onde, hvilket var tilfældet den 10. december om eftermiddagen kl. et, og samme dags aften mellem kl. seks og syv hørte komparenten, at hans broder var død, hvilket han erfarede af Nora Hansdatter, der bragte komparenten og hustru dette budskab ifølge med fornævnte Jens Thøgers svigermoder, Edel, og ved denne lejlighed fortalte det af komparenten omforklarede angående nydelsen af pandekager.

Komparenten tilbragte omtrent en halv time hos den afdøde, der lå til sengs og klagede over stærke smerter i mellemgulvet samt over, at det stak ham så hårdt for brystet, og noget mad, som komparenten havde medbragt til ham, blev sat til side, da han erklærede, at han ikke kunne tåle at se det, meget mindre at nyde deraf. Han var meget afkræftet, og hans åndedrag var besværet, men i hans udseende var der i øvrigt intet, der påfaldt komparenten, og navnlig intet, der efter

komparentens skøn tydede på en oprindelse til sygdommen hidrørende fra gift, og den samme bemærkning har komparentens hustru gjort efter den iagttagelse, som han har haft lejlighed til at anstille efter besøget ved den afdødes sygeleje.

Komparenten tilføjer, at Nora Hansdatters fortælling om den afdødes tilstand efter nydelsen af pandekagerne og befindende under sygdommen var ledsaget af den beretning, at han var vedbleven at lide af opkastelse indtil det sidste par dage før døden, hvorimod han da havde fået en meget stærk dødsfrygt, der vedvarede, indtil han døde. At den afdøde har fået gift, er komparenten ubekendt, og han har aldeles intet hørt derom. Han så ham flere gange som lig og fandt da heller intet, der kunne lede ham på tanke herom. Så vidt komparenten ved, har den afdøde ikke været tilset af læge under sygdommen, og komparenten havde bestemt, da han besøgte ham, at råde ham til at lade en sådan hente, men da han fandt ham så lidende, og den afdødes hustru ikke berørte denne genstand, talte komparenten ikke derom. Under dette besøg gjorde den afdøde komparenten ingen meddelelse af en fortroligere beskaffenhed, navnlig ingen angående hans huslige forhold, hvortil der heller ikke var lejlighed, da hans hustru var i stuen på enkelte øjeblikke nær, hvori hun trådte ud i køkkenet, hvorfra imidlertid døren til stuen blev stående åben.

Det er almindeligen antaget, at den afdødes hustru, Gjertrud Hansdatter, har stået i et utilladeligt forhold til skolelærer Nielsen i Ålsø, og den afdøde, som vidste dette, har oftere til komparenten omtalt, hvor meget denne sag græmmede ham, men alligevel kan komparenten ikke sige, at den afdødes ægteskabelige forhold var ulykkeligt i den forstand, at ægtefællerne levede i uforligelighed, thi hans broderkone havde et sådant herredømme over sig og til og med en sådan indflydelse på den afdøde, at denne lempede sig i alt efter hendes ønske, hvilket gik så vidt, at da hun for et par måneder siden, på hvilken tid der var tale om, at skolelærer Nielsen og dennes hustru skulle separeres fra bord og seng, fik det indfald at ville forlade ham og tage til Århus for at tjene, forlangte hun af den afdøde, at han selv dertil skulle medvirke ved at sørge for hendes befordring til Århus, og vel satte han sig derimod, men uden at optræde med nogen egentlig kraft, og da hun ikke fik sit ønske føjet, forlod hun huset og tog hjem til moderen, hvor hun forblev i to dage, og det var ikke af egen drift, at hun derpå igen begav sig hjem til manden, men fordi moderen viste hende døren.

Med skolelærer Niensens kone har komparenten ingensinde talt om disse forhold og ikke heller, at det er bekendt, at hun og den afdøde har talt derom med hinanden.

Oplæst og ratificeret tilføjende, at den afdøde, så vidt komparenten bekendt, ikke har fejlet noget førend den anden december, men inden denne tid været rask og fuldkommen arbejdsfør.

Gårdejer i Ålsø, Anders Jørgensens hustru **Christiane Møller**, der under sandheds løfte afgav følgende forklaring:

Det er komparentinden bekendt, at rygten fortæller, at Jens Andersen Møller er død af gift, men hvordan dette rygte er opstået, kan hun ikke sige, thi selv har hun intet erfaret, der kan tjene til forklaring om anledningen dertil. Dog er der en omstændighed, som hun finder sig forpligtet til at meddele, og denne er følgende:

Den dag, den afdøde blev begravet, det var, som hun tror bestemt at kunne erindre, den 16. dennes, indfandt sig på komparentindens og mands bopæl skolelærer i Ålsø Niensens hustru for derfra at se ligfølget, som skulle komme der forbi, og efter at følget havde passeret gården og begivet sig til kirkegården, sagde madam Nielsen til komparentinden, med hvem hun var kommet ind i stuen, at der var en ting, som hun mod tavsheds løfte ville betro hende, og da komparentinden hertil svarede, at hun jo ikke behøvede at give hende nogen meddelelse,

tilføjede madam Nielsen, at komparentinden alligevel måtte høre det. Madam Nielsen fortalte derpå, at hendes mand for en tid siden havde fra en dyrlæge i Århus – navnet på denne anførte hun ikke – fået til kreaturvaskning noget rottekruddt, der var blevet sendt til en købmand i Grenaa, hos hvem Nielsen afhentede det, og at sidstnævnte havde overladt noget deraf til den afdøde, som ville bruge det til at sætte for utøj, ”men”, tilføjede madam Nielsen, ”hvordan det så siden er gået med det rottekruddt, som den afdøde således fik, det kan jo ingen vide.” Hvorvidt det rottekruddt, som Nielsen selv beholdt, er blevet anvendt til kreaturvaskning eller ikke, det opfattede komparentinden ikke af madam Niensens beretning, således at hun derom kan give nogen forklaring. Tiden, på hvilken Nielsen havde fået rottekruddtet, betegnede hans hustru ikke, men efter den måde, hvorpå hun fortalte sagen, kunne den ikke ligge fjern.

Den afdøde, hvis svigermoder Karen Adam bebor en aftægtslejlighed i komparentindens og mands gård, var den 2. dennes på deres bopæl. Han var da ved fuldkommen velbefindende og fortalte, at han skulle til Grenaa for at købe sig noget salt, og komparentinden erfarede ikke, at han var blevet syg før den følgende mandag den 4. dennes, hvorimod hun da hørte det af hendes tyende, der fortalte det som anledning til, at den afdøde, der gik på arbejde for hendes mand som tærsker, var udeblevet. Komparentinden har ikke set den afdøde under hans sygdom, ej heller som lig. Hun har hørt omtale, at den afdøde om aftenen den 2. dennes fik ondt efter at have nydt pandekager, men hvorvidt dette forholder sig så, ved hun ikke, lige så lidt som hvor han har fået disse pandekager. Til den afdødes huslige forhold har komparentinden intet nærmere kendskab. Han har ingensinde talt derom til hende, og hun har ikke hørt, at han levede uforligeligt med sin hustru, men komparentinden kan ikke nægte, at ifølge et almindeligt rygte har sidstnævnte stået i en utilladelig forbindelse med skolelærer Nielsen, hvis hustru har ytret sig derom til komparentinden med beklagelse.

Om den afdødes svigermoder Karen Adam og dennes ugifte datter Nora har komparentinden ikke grund til andet end at have en god mening. De har boet ved gården, siden komparentinden og mand flyttede til denne, hvilket er omtrent 1½ år siden, og deres forhold har i denne tid været ulasteligt.

Allerede førend den afdøde blev jordet, var rygtet om, at han var kommet af dage med gift opstået, og madam Nielsen, som havde hørt dette, tilføjede sin meddelelse om rottekruddtet, at hendes mand havde vist en påfaldende urolighed i de dage, den afdøde lå lig, hvilken tilstand havde vedvaret, indtil liget var blevet synet, hvorimod han efter dette syn, der blev foretaget af distriktslægen, garnisonskirurg Arendrup, og da denne derved ikke havde fundet noget mistænkeligt, igen viste en ligeså påfaldende som ualmindelig glæde.

Oplæst og ratificeret med tilføjende, at komparentindenn ikke ved videre til oplysning i sagen, samt at købmanden i Grenaa, gennem hvem rottekruddtet er kommet, ikke af madam Nielsen blev navngivet.

Gårdejer **Anders Jørgensen** af Ålsø, forrige komparentindes mand, der under sandhedsløfte afgav følgende forklaring:

Komparenten, hvem det er bekendt, at rygtet siger, at afdøde Jens Andersen Møller er kommet af dage ved gift, har ikke set denne under hans sygdom, hvorimod komparenten, der var med ved hans jordefærd, så liget på begravelsesdagen, men bemærkede derved intet, der forekom ham usædvanligt, hvortil komparenten tilføjer, at han ikke kan regne en stærk rødmen, som viste sig på ansigtet, da det samme var tilfældet med den afdøde i levende live. Den afdøde arbejdede med tærskning hos komparenten, og da han den anden dennes udeblev fra sit arbejde, hørte komparenten, at årsagen dertil var, at han var blevet syg den foregående lørdag aften, efter at han var kommet hjem fra et ærinde i Grenaa, og på samme tid erfarede komparenten, at sygdommen

skulle være begyndt med en stærk opkastelse, der havde fulgt på nydelsen af pandekager, som han havde fået enten hjemme eller hos svigermøderen, Karen Adams, der bor på aftægt i en lejlighed ved komparentens gård. Den første, komparenten hørte det af, var hans tjenestekarl, Hans Andersen. Senere blev det samme fortalt ham af flere andre, hvilke han nu ikke nærmere erindrer. Komparentens hustru har meddelt ham, at skolelærer Nielsens kone den dag, jordefærden fandt sted, fortalte hende, at hendes mand havde været påfaldende urolig, indtil liget var blevet synet af distriktslægen, hvorefter denne tilstand var gået over til en glad tilfredshed, samt at han havde fra en dyrlæge i Århus fået noget rottekrudt til kreaturvaskning og igen overlagt noget deraf til den afdøde, der ønskede det til fordrivelse af utøj. Rottokrudtet skulle Nielsen have fået gennem en købmand i Grenaa, som hans hustru ikke havde navngivet. Siden dødsfaldet har den afdødes hustru, Gjertrud Hansdatter, ikke ligget hjemme om natten, men hos moderen, Karen Adams, hos hvem hun også siden den tid har tilbragt det meste af dagen.

Om Karen Adams kan komparenten ikke sige andet end alt godt, og når han ikke kan udtale den samme dom om datteren, den afdødes enke, grunder dette sig derpå, at hun ifølge et almindeligt rygte, om hvis sandhed komparenten har føje til at holde sig overbevist, har stået i en utilladelig forbindelse med skolelærer Nielsen i Ålsø, hvis hustru flere gange har beklaget sig derover til komparenten, ligesom det samme også var tilfældet med den afdøde, der navnlig angående dette forhold henvendte sig til komparenten for et par måneder siden. Den nævnte anledning dertil var, at den afdødes hustru dengang havde tilkendegivet ham, at hun agtede at forlade hjemmet og tage til Århus for at tjene, og da det på samme tid var på bane, at Nielsen og kone skulle separeres samt, at Nielsen ville nedlægge sit embede, hvilket den afdøde satte i forbindelse med dette hans kones forsæt, anmodede han, der ikke ville af med hende, som han med alle hendes svagheder holdt meget af, komparenten om at medvirke til at forgøre hendes forehavende ved at tale med sognepræsten om, at denne ikke påtegnede hendes skudsmål til afgang. Denne anmodning opfyldte også komparenten, og noget efter fortalte den afdøde ham, at han troede, hans hustru nu havde begravet dette forsæt, da hun igen var blevet mere mild og venlig i omgang med ham.

Komparenten tilføjer, at skolelærer Nielsen har selv vedgået sin forbindelse med den afdødes hustru i påhør af komparenten med flere beboere i sognet, hvilket fandt sted ved samme tid som det omfklarede angående den påtænkte separation mellem Nielsen og hustru, og anledningen dertil var, at sognepræsten i Ålsø, pastor la Cour, havde fundet sig opfordret til at skride ind i sagen, hvorom et møde med ham og flere af sognemændene holdtes på Nielsens bopæl, ved hvilken lejlighed den anførte vedgåelse blev afgivet.

Hvad angår Karen Adams' ugifte datter, der er hjemme hos moderen, må komparenten meddele hende samme vidnesbyrd som moderen, og han ser sig ikke i stand til at meddele andet vedkommende det rygte, der har foranlediget undersøgelsen, end hvad han her har foranført.

Oplæst og ratificeret.

Afdøde Jens Andersen Møllers enke, **Gjertrud Marie**, der efter formaning til sandhed afgav følgende forklaring:

Hendes mand, der afgik ved døden den 10. dennes kl. tre eftermiddag, blev syg den anden dennes om aftenen. Han havde den dag været i Grenaa for at besørge nogle småindkøb blandt andet salt samt for at afhænde noget uld hos snedker W. Møller, som komparentinden havde påtaget sig at spinde, og medens hendes mand var borte, hvilket varede fra lidt over middag til hen imod klokken mellem fem og seks, lavede hun nogle pandekager, hvilke han - til hans kæreste spise sådanne hørte - havde anmodet hende om før sin bortgang. Da han kom hjem, fejlede han intet, og omtrent en halv time efter deltog han med komparentinden og deres hen ved

niårige plejebarn i fortæringen af disse pandekager, hvoraf hendes mand spiste tre-fire stykker, og en halv times tid efter tog han sig en dram og en bid brød samt nød en kop kaffe, som komparentinden tillavede efter hans hjemkomst.

Et par timers tid efter hans hjemkomst og da plejebarnet var blevet bragt til nattero, begav komparentinden og mand sig hen til hendes moder, aftægtskone Karen Adams, som de traf hjemme tilligemed komparentindens hos hende sig opholdende ugifte søster Nora, og nogle øjeblikke efter at de var kommet derhen, trakterede komparentindens mand dem alle med en snaps brændevin, hvoraf han fra Grenaa havde medbragt en flaskefuld, af hvilken han hældte omtrent en pægl på en flaske, som han tog med sig, da de begav sig til komparentindens moder, og selv tog han sig også ved samme lejlighed en snaps, hvortil han nød en bid brød, som komparentindens moder gav ham. I samme øjeblik, han havde nydt dette brød, udbrød han, at han fik så ondt. Han gik derpå udenfor, og her havde han opkastelse, just ikke stærk, hvorved komparentinden, der var fulgt efter ham, var til stede, og da han derpå var kommet ind i stuen igen, ytrede han, at han antog, at han havde fået ondt af den sidste snaps, som han ikke havde kunnet tåle. Glasset, hvori snapsen blev skænket, havde komparentindens moder leveret. De forblev derefter en halv times tid på sidstnævntes bopæl, hvorefter de begav sig til deres omtrent tre børseskud derfra beliggende hjem og gik til nattehvile, og komparentindens mand klagede vel noget over, at han ikke befandt sig vel, men sov imidlertid godt om natten, hvilket komparentinden, der selv sov hele natten, dog ikke ved af egen erfaring, hvorimod det blev fortalt hende af ham den følgende morgen. Alligevel følte hendes mand sig da ikke rask, dog stod han op og besørgede vand hentet fra en brønd ved første komparents hus, der ligger omtrent et par børseskud fra deres eget hus, men da han havde bragt vandet, klagede han over tiltagende ildebefindende, nemlig over smerter i brystet, og gik igen til sengs. Det var da ikke langt fra middag, og han blev derpå liggende den øvrige del af dagen fraregnet en kort tid om aftenen, hvor han var oppe, medens komparentinden redte sengen. Denne dag havde han ingen opkastelse. Hans søvn natten derpå var ustadig, og dagen efter vedblev han at befinde sig ilde, klagede over smerter i brystet og underlivet, og enten den samme dag eller dagen efter, komparentinden husker ikke hvilken af delene var tilfældet, indfandt sig igen opkastelse, som derefter vedblev med kortere eller længere mellemrum under hele sygdommen, hvorimod han aldeles ikke led af diarré, men hans ånding var regelmæssig og naturlig.

I de tre sidste dage, han levede, var han ikke oppe af sengen længere, end medens denne blev redt. Under sygdommen bestod det, som han nød, hvilket var meget lidt, i øl, ost og brød, sagesuppe, som forrige komparent, gårdejer Jørgensen, lod ham bringe, samt enkelte gange i te og kaffe, hvoraf han dog tog meget ubetydeligt til sig, da han ikke kunne tåle det, hvilket og ligeledes var tilfældet med de øvrige nævnte næringsmidler, hvorfor han snart begærede et snart et andet af disse. Hvad han nød, modtog han fra komparentindens hånd. Hun plejede ham under sygdommen så omhyggeligt, som hun formåede, og de eneste, der var hende til hjælp dermed, var Christen Bishops enke og hendes datter i det tilbyggede hus, hvilke skiftedes til at være hos hende, og de opholdt sig da i samme værelse, hvori hendes mand lå, hvilket er det eneste, som er i lejligheden.

En af de første dage i sygdommen ytrede hendes mand, at ifald han blev rigtig syg, var det hans overbevisning, at han ville gå bort, da han siden sin opvækst ikke havde kendt til sygdom, hvoraf han havde været sengeliggende. Komparentinden, der påstår, at hun ikke kender anden oprindelse til hendes mands sygdom end den, hun nu har forklaret, benægter på det bestemteste at have nogen kundskab om, at hendes mand har erholdt rottekrudt, overladt af skolelærer Nielsen, hvilket hun ikke kun antager, er tilfældet og til fordrivelse af utøj, har han ikke haft videre brug derfor, da de ikke har været plagede deraf i nogen særdeles grad fraregnet, at der stundom i huset har vist sig mus, som katte havde været tilstrækkelig til at udrydde. Også benægter komparentinden at have fjerneste kundskab om, at Nielsen selv har været i besiddelse af rottekrudt. Hun indrømmer, at det er hende bekendt, at rygтет fortæller, at hendes mand er død

af gift, men anledningen til dette rygte ved hun ikke at forklare. Også er det hende bekendt, at rygtet siger, at hun har stået i utilladelig forbindelse med skolelærer Nielsen, ligesom hun indrømmer, at hun har hørt, at det er blevet Nielsen forbudt at komme i hendes hus, men heller ikke anledningen til dette rygte og forbud ved komparentinden at forklare, da hun er sig bevidst, at der aldrig har fundet en sådan forbindelse sted, og Nielsen har ikke været i hendes hus, siden høsten fik ende, hvorimod det før den tid vel af og til var tilfældet, men aldrig uden at han havde lovligt ærinde. Siden hendes mands død har komparentinden kun én gang talt med Nielsen, og dette var i hendes broder Søren Adam i Ålsø hans hus og i dennes og kones nærværelse, hvorved hun ved tilfældigvis at træffe sammen med Nielsen bad denne om at besørge klokkringning ved hendes mands jordefærd.

Under sygdommen er hendes mand ikke blevet tilset af nogen læge, men dagen før han døde, anmodede komparentinden og hendes mand sin broder, førnævnte Søren Adam, som i denne anledning blev kaldt til deres bopæl, om at tage ind til Grenaa og søge råd hos praktiserende læge Richter, hos hvem det pålagdes ham at beskrive sygdommen som bestående i opkastelse og smerter i brystet og maven, og samme dags aften bragte han tilbage et spansk plaster, som så blev lagt på den syges bryst, hvor det blev liggende indtil om natten mellem kl. 12 og 1, men da af komparentindens mand selv taget af, da han fandt det så pinefuldt, at han ikke længere kunne udholde at have det.

Søren Adam sagde, da han bragte plasteret, at han ikke selv havde talt med lægen, hvorimod han havde anmodet skolelærer Nielsen om at gøre det, og efter den samtale, som derefter havde fundet sted imellem Nielsen og dr. Richter, havde han fået plasteret. Om dette var blevet leveret Søren Adam af Nielsen, eller han selv havde henvendt sig på apoteket og erholdt dette der, talte han ikke om, ligesom komparentinden ej heller mindes sammenhængen med, hvordan eller hvor Søren Adam var kommet til at anmode Nielsen om at gå til lægen.

Oplæst og ratificeret.

Det tilkendegaves komparentinden, at dommeren ikke førend efter sagens nærmere undersøgelse kan tillade hende at tage hjem, men at hun foreløbig vil være at anholde. Forhøret blev derpå udsat.

Retten hævet kl. 11 3/4

Som retsvidner

G. Nyeborg

Chr. Zimsen I.H. Jensen

Anden retsdag - 23. december 1854

Kl. 2. Forhøret angående husmand Jens Andersen Møllers døds måde kontinuerede.

For protokollen mødte **Søren Hansen Adam**, husejer i Ålsø og en broder til den afdødes enke, Gjertrud Hansdatter. Efter formaning til sandhed afgav komparenten følgende forklaring:

Medens den afdøde var syg, har komparenten besøgt ham tvende gange. Den første gang var den 4. dennes om aftenen noget efter lystænding. Den foregående dag havde komparenten haft besøg af sin svoger, gårdmand Jacob Keiser af Rosmus, der fortalte ham, at den afdøde, hos hvem Jacob Keiser havde været inde, førend han kom til komparenten, var syg, hvilket foranledigede komparenten, der ikke tidligere vidste noget deraf, til at begive sig til den afdødes bopæl nævnte aften for at se til ham.

Komparenten fandt ham sengeliggende, og han klagede over smerter i maven, samt at han ikke kunne beholde det, han nød, men måtte opkaste det. Imidlertid afslog han ikke at tage sig en lille dram, som komparenten bød ham af en pægl brændevin, han havde medbragt. Den blev skænket i et glas, som den afdødes hustru leverede, og snapsen beholdt den afdøde i sig, mens komparenten opholdt sig hos ham, hvilket varede en halv times tid, hvori den afdøde aldeles ingen opkastelse havde, ligesom han ej heller havde diarrè, som han i øvrigt ikke talte om, at han led af. Under komparentens besøg var foruden den afdødes hustru tillige Edel Bisp til stede.

Det andet og sidste besøg af komparenten hos den afdøde fandt sted samme dag, denne døde, nemlig den 10. dennes. Komparenten, som den dag var til alters, blev en stund, efter at han var kommet fra kirken, anmodet af Rasmus Bisp, søn af førnævnte Edel Bisp, der indfandt sig på hans bopæl, at komme til den afdøde i anledning af, at denne ønskede opsat et testamente angående sit hus. Komparenten antager, klokken var da omtrent to, og han fulgtes derpå straks med Rasmus Bisp ned til den afdødes bopæl, hvor foruden dennes hustru befandt sig Jens Thøger og Edel Bisp, begge beboere af det hus, der er sammenbygget med den afdødes.

Da komparenten var kommet indenfor, blev han af den afdøde, der lå til sengs, men straks kendte ham og gav ham hånden, anmodet om at hente Jørgen Nielsen, opholdsmand hos Simon Petersen i Ålsø, for at denne kunne opsætte en erklæring angående hans sidste vilje med hensyn til huset, hvorom han udtalte sig for de tilstedeværende, idet han ytrede, at han troede, at han ikke levede ret længe. Komparenten hentede Jørgen Nielsen, der medbragte papir, pen og blæk, og denne opsatte i den afdødes værelse dokumentet efter hans forklaring om, hvilket indhold det skulle have, som han fik af komparenten og de tvende andre ovennævnte tilstedeværende mænd i henhold til, hvad den afdøde havde mundtlig erklæret, inden komparenten gik for at hente Jørgen Nielsen. Thi da denne kom, var afdøde så svag, at han ikke talte længere, og dokumentet blev derfor ikke oplæst for ham, da det var skrevet, og kun omtrent en halv time eller tre kvarter forløb fra den tid, hvilket han så af, at dette var skrevet, indtil den afdøde hensov, hvilket fandt sted i komparentens og de øvrige nævnte personers nærværelse. Ikke heller dengang havde den afdøde enten opkastelse eller diarré, medens komparenten var til stede, og døds kampen var ikke hård. Der var intet i den afdødes udseende, som forekom komparenten usædvanligt, og den samme bemærkning gør komparenten i henseende til liget, først efter at dødsfaldet var indtrådt og senere den dag, det blev jordet.

Tiere end som anført har komparenten ikke været hos den afdøde, siden denne blev syg, hvilket er ham bekendt begyndte den anden dennes om aftenen, og navnlig erklærer komparenten på det bestemtteste, at han ikke har været hos den afdøde dagen, før denne hensov, og at han lige så lidt denne som nogen anden dag under sygdommen har været anmodet om at søge lægeråd for den afdøde.

Komparenten har hørt det rygte, at den afdøde er kommet af dage ved gift. Anledningen til dette rygte kender han ikke, og han forsikrer, at han selv ingen oplysning kan give om sygdommens årsag. At den afdøde den anden dennes, efter at han var kommet hjem fra Grenaa, hvor komparenten bemærker, at han da tilfældigvis traf sammen med ham og fandt ham ved fuldkommen velbefindende, har nydt pandekager, hvorefter han fik opkastelse, har komparenten også hørt fortælle, uden at han dog ved, om det var hos komparentens moder, Karen Adams, eller i den afdødes hjem, at sidstnævnte fik disse pandekager.

Angående sit ægteskabelige forhold har den afdøde ikke meddelt sig til komparenten, der indrømmer at have hørt det rygte, at hans søster har stået i utilladelig forbindelse med skolelærer Nielsen i Ålsø, men erklærer at være uvidende om, hvorvidt dette rygte har nogen grund.

Oplæst og ratificeret. Dimitteret.

Købmand **Rasmus Møller Harboe** af Grenaa, der under sandheds løfte afgav følgende forklaring:

Omtrent for en måned siden, dog kan det gerne være noget kortere eller længere siden, thi nøje erindrer komparenten ikke tiden, blev han, idet han kom ind i sin butik fra et ærinde udenfor, opmærksom på et brev med udskrift til enten organist eller skolelærer Nielsen i Ålsø, som lå i butiksvinduet, og på forespørgsel angående dette til komparentens butikslærling svarede denne, at det var et brev, som postbud Thaarup havde aflagt, og hvorfor han havde betalt 12 skilling i porto. Brevet indeholdt noget, hvoraf, da det ikke var omhyggeligt sammenlagt, udfaldt lidt, der så ud som fint, hvidt pulver. Det blev liggende i vinduet nogle dage, hvorefter skolelærer Nielsen af Ålsø, der handler hos komparenten, indfandt sig i butikken, ved hvilken lejlighed han erholdt brevet imod at godtgøre portoudlægget. Da Nielsen havde fået brevet, åbnede han det inde i kontoret hos komparenten, som der bemærkede, at han sad og så på et papir, der var beskrevet, og komparenten rettede i denne anledning det spørgsmål til ham, omtrent af det indhold: "Hvad er det for sager, De har der?" hvortil han svarede: "Det er noget kvægpulver, thi det, man får her i byen, dur ikke". Således forekommer det komparenten, at svaret lød, uden at han dog er vis på at have gengivet det bogstaveligt. Nielsen stak brevet med indhold i sin vestelomme, førend han gik. Omtrent en otte dage derefter, da Nielsen atter havde ærinde i butikken, spurgte han komparenten, om han ikke havde glemte brevet, og da komparenten dertil svarede nej med tilføjende, at han tydeligen erindrede at have set ham stikke det i vestelommen, gav Nielsen til gensvar, "at så måtte han have tabt brevet".

Komparenten kender ikke rottekrudt, som han ingensinde ved at have set, og hvad det var for noget pulver, der kom ud af brevet, derom ser han sig ikke i stand til at give nogen forklaring. Hvad der kom ud af brevet, udgjorde ikke mere, end at det netop kunne skønnes, hvori genstanden bestod.

Oplæst og ratificeret. Dimitteret.

Anholdte **Gjertrud Hansdatter**, der blev fremstillet for retten, foreholdtes, at det nu er vitterligt, at hun i går har givet en forklaring, der indeholder åbenbar usandhed, hvorefter hun først med stor frækhed benægtede sådant at være tilfældet, men efter derpå at være foreholdt hendes broder Søren Adams erklæring om, at han ikke er blevet anmodet om at søge lægeråd for den afdøde under sygdommen, og heller ikke har været på sidstnævntes bopæl dagen før dødsfaldet, tilstod, at hun i så henseende har afgivet en usandfærdig forklaring, men at hun nu vil meddele, hvorledes sammenhængen i dette punkt er. Torsdagen eller fredagen, før hendes mand døde, fik han tilsendt fra skolelærer Niensens kone en medisterpølse og en pægl brændevin, hvilket fandt

sted på en tid, anholdte ikke var hjemme, men nede i Ålsø by hos den i går mødte gårdejer Anders Jørgensen for at hente nogle kamferdråber, som hendes mand havde ytret ønske om at få i håb om, at opkastelsen kunne stilles. Budet, der bragte maden, var Nielsens yngste datter Amalia, 12 år gammel, der mødte anholdte på vejen til sit hjem, idet barnet ville gå tilbage.

Da dette var tilført, brast anholdte i gråd og erklærede, at sagen dog heller ej forholder sig således, hvorimod hun, der forsikrer, at hun fra dette øjeblik af ikke vil sige andet end den rene sandhed, nu skal oplyse denne såvel som hendes forhold til Nielsen. Fredag eftermiddag omtrent kl. tre begav anholdte sig ned til Ålsø for hos nævnte Anders Jørgensen at erholde kamferdråber i det anførte øjemed. På vejen dertil mødte hun bemeldte Nielsens barn, som havde noget malurtbrændevin på en flaske, hvilket hun havde modtaget af sine forældre for at bringe samme til anholdtes mand, og da anholdte med sin bortgang fra huset havde aflukket dette, og barnet derfor ikke kunne komme ind, modtog hun flasken med brændevinen af hende, hvem hun derfor bad hilse sine forældre med tak for det tilsendte. Da anholdte hos Anders Jørgensen havde fået en flaske med kamferdråber, som han havde stående, begav hun sig tilbage til sit hjem, hvor hun straks ifølge den anvisning, Jørgensens kone havde givet hende, gav sin mand 20 dråber på et stykke sukker, som Jørgensens kone havde overladt hende. Oftere nød hendes mand ikke af disse kamferdråber, da han ikke følte sig vel efter dem, og de blev sendt tilbage om morgenen samme dag, han døde.

Om aftenen på den dag, Nielsens datter havde bragt malurtbrændevinen, altså fredag den ottende dennes, kom Nielsen selv ind til anholdtes og mands bopæl medbringende en medisterpølse, noget ribbenssteg og lidt fedt at stege dette med, hvilke ting han i anholdtes mands påsyn leverede hende med hilsen fra hans kone at modtage samme for at gøre anholdtes mand til gode. Nielsen opholdt sig en times tid, hvorunder han og hendes mand tog sig hver en snaps af malurtbrændevinen tillige med en bid brød, og da Nielsen spurgte hendes mand, om han ikke ønskede, da han den følgende dag agtede sig til Grenaa, at han der skulle søge råd for ham hos praktiserende læge Richter, indvilligede deri hendes mand, der ikke tidligere havde ytret ønske om lægehjælp, og det blev da aftalt, at Nielsen den følgende dags aften, når han kom tilbage fra Grenaa, skulle ombringe det lægemiddel, som blev ordineret. Anholdte og Nielsen vekslede ikke andre ord end dem, hendes mand hørte.

Den næste dags aften klokken imellem seks og syv indfandt Nielsen sig atter og bragte med et spansk plaster eller rettere en spansk flue, som han sagde, at dr. Richter havde foreskrevet, og Nielsen var selv behjælpelig med at lægge det på hendes mands bryst, hvor dette, som hun forhen har forklaret, blev liggende til om natten mellem klokken 12 og et. Af ribbenet og pølsen, som anholdte ifølge sin mands ønske havde tilberedt før Nielsens ankomst, spiste sidstnævnte i forening med anholdte og hendes mand, der dog kun nød et ganske ubetydeligt stykke af pølsen, da han ikke kunne tåle at spise. Nielsen opholdt sig ikke længere, end dette måltid varede, og imedens han derefter lagde plasteret på, og heller ikke under dette ophold, der varede højst en times tid, talte hun med ham uden i hendes mands nærværelse.

At anholdte i går har afgivet en usandfærdig forklaring ved at forklare, at det var hendes broder og ikke Nielsen, der var blevet anmodet om at søge lægeråd, samt ved at benægte, at Nielsen har været i hendes hus siden høst, dertil er hun blevet forledet af skam og undseelse over det forhold, hun nu vedgår, har fundet sted mellem Nielsen og hende, i hvilken henseende anholdte afgav følgende forklaring:

Begyndelsen til dette forhold skete i fjor efterår på den tid, kartoflerne blev optagne. Anholdte, der såvel som hendes mand, før denne af og til var kommet hos Nielsen på arbejde, blev da anmodet om at komme derhen for at være behjælpelig med rensning og sortering af kartoflerne. Under dette arbejde, hvori Nielsen og kone deltog med anholdte, lagde de sig alle en stund til hvile på noget foder i laden, og da Nielsen, medens de lå her, fristede anholdte til at have samleje

med ham, var hun, der af hans hustru blev opfordret og tilskyndet til at give efter for hans begæring, ikke stærk nok til at modstå, men gav efter for fristelsen og bedrev utugt med ham i hans kones påsyn.

Efter den tid har hun ofte haft samleje med ham i almindelighed i hans eget hus, og flere gange har det fundet sted i hans kones nærværelse og påsyn, hvilket anholdte erklærer, at hun er beredt til at bevidne med sin saligheds ed. Dette forhold vedvarede indtil efter en rejse, som madam Nielsen foretog til Sjælland på en måneds tid omtrent midt i afvigte sommer, og i den tid bestyrede anholdte Nielsens hus, hvor hun opholdt sig om dagen, medens hun derimod lå hjemme om natten.

Da madam Nielsen kom tilbage, var hun af et andet sind, end da hun tog bort. Hun forkastede anholdte dennes forhold til Nielsen, og i sin stræben efter at krænke hende gik hun så vidt, at hun selv henvendte sig til præsten, pastor la Cour, med sin anke, og følgen deraf var, at fra den tid ophørte anholdte at komme i Nielsens hus, ligesom Nielsen ej heller kom i anholdtes, og hun har siden den tid ikke talt med Nielsen, før han indfandt sig under hendes mands sygdom den ovennævnte fredag aften.

Anholdte, der erklærer, at denne forklaring er sandhed ord til andet, forsikrer på det helligste, at hendes mand ikke med hendes vidende har fået gift eller er kommet af dage ved andet end en naturlig død, og lige så bestemt forsikrer hun, at det er sandhed, hvad hun har forklaret om, at der ikke med hendes viden har været rottekrudt i deres hus, såvel som at hun er uvidende om, hvorvidt Nielsen har været i besiddelse af rottekrudt.

Anholdte erklærede, at hun i bevidsthed om sin uskyldighed i mandens død ikke har noget højere ønske, end at det grundløse i det rygte, som angående denne er udspreedt, kan blive oplyst, og da hun indser, at den undersøgelse, som dommeren desangående har åbnet, ikke kan tillade hende at have samkvem med nogen, hvis forklaring det måtte findes fornødent at erfare, erklærede anholdte sig villig til at forblive under den af dommeren foreskrevne bevogtning, så længe det for undersøgelsens skyld anses nødvendigt.

Oplæst og ratificeret.

Det blev derpå af dommeren tilkendegivet arrestforvarer Svendsen, der mødte for protokollen, at han indtil videre får på det strengeste at påse, at anholdte, hvem den borgerlige arrest bliver at anvise, ikke har samkvem med nogen uvedkommende, men at det i øvrigt står hende frit for at leve på den måde, som hun ønsker, ligesom det også er hende tilladt at have lys, for så vidt hun derom måtte ytre ønske.

Anholdte blev derpå overgivet til bevogtning.

Forhøret udsat og retten hævet kl. 7½.

Tredje retsdag – 26. december 1854

Kl. 4. Forhøret angående husmand Jens Andersen Møllers døds måde kontinuerede.

Foreløbig bemærkede dommeren som grund til, at forhøret ikke i de tvende sidste dage har været fortsat, at det i går var 1. juledag og dagen i forvejen søndag.

Dernæst blev fremlagt

- 1) Genpart af en skrivelse af 21. dennes fra dommeren til praktiserende læge Richter
- 2) En skrivelse af samme dato fra Richter til dommeren
- 3) Genpart af en skrivelse af 23. dennes fra dommeren til Richter
- 4) En skrivelse af samme dato fra Richter til dommeren
- 5) En rapport af 23. dennes

Det fremlagte tages til indlemmelse sålydende.

Anholdte **Gjertrud Marie Hansdatter**, der fremstod, forklarede på given anledning følgende:

Efter nøjere eftertanke er hun blevet opmærksom på, at det var nogle dage ind i sidstningen af august måned, at skolelærer Nielsens hustru vendte tilbage fra den omfoklarede rejse til Sjælland, hvilket anholdte mindes deraf, at hun da havde begyndt at gå på høstarbejde hos gårdejer Jørgen Lange i Ålsø, til hvem hun havde fæstet sig for høsten, og denne faldt ind med nævnte måned. Anholdte husker desuden, at madam Nielsen ikke var kommet tilbage i de første dage, anholdte havde begyndt at arbejde for bemeldte Jørgen Lange, og i den tid vedblev anholdte at deltage i den nødvendige husgerning hos skolelærer Nielsens, hvilket hun så meget lettere kunne forene med sin tjeneste hos gårdejeren Jørgen Lange, som denne havde påtaget sig for Nielsen at drive dennes jorder.

Anholdtes tjeneste hos Jørgen Lange varede en måneds tid. Når den tog sin begyndelse, og hvornår den ophørte, kan hun ikke bestemt mindes. Medens hun var i denne tjeneste, er hun af og til kommet i skolelærer Nielsens hus, og det er derfor ikke nøjagtigt, når hun i det sidste forhør har anført, at hun ikke har været sammesteds, siden madam Nielsen kom tilbage fra rejsen, ligesom anholdte nu talte, og bemærker, at madam Nielsen ikke selv nogensinde har bebrejdet anholdte dennes forhold til hendes mand, men af andre erfarede anholdte, at hun beklagede sig derover, og dette i forbindelse med, at anholdtes mand pålagde hende at afholde sig fra at komme i Nielsens hus, foranledigede hende til at blive borte derfra, men tidspunktet, hvorved denne forandring indtrådte, kan hun ikke angive. Den omstændighed, at Jørgen Lange drev skolelærer Nielsens mark, gav anledning til, at anholdte kom på Nielsens bopæl, så længe hun tjente Jørgen Lange, og i den tid vedgår hun, at den utilladelige forbindelse imellem hende og Nielsen ikke var afbrudt, men at de flere gange havde legemlig omgang med hinanden, hvorimod hun påstår, at det ikke har været tilfældet, siden hun efter hustruens tilendebringelse ophørte at gå på arbejde hos Jørgen Langes.

I den tid, anholdte bestyrede skolelærer Nielsens hus, og hun tillige forrettede høstarbejde hos Jørgen Lange, gik hendes mand på arbejde hos gårdejer Anders Jørgensen, hos hvem han havde fast arbejde siden begyndelsen af juni måned, men om natten lå han hjemme ligesom anholdte.

Anholdte vedgår, at hun en tid, efter at hendes tjeneste hos Jørgen Lange var ophørt, tænkte på at tage fast tjeneste navnlig i Århus og talte derom med hendes mand, der var imod det, hvorfor hun også opgav sit forsæt, hvortil hun påstår, at den eneste anledning var den folketale, som gik angående forholdet mellem hende og Nielsen, af hvilken grund hun ønskede at komme bort fra sognet, hvorimod hun bestemt nægter, at Nielsen i nogen henseende har bidraget til denne hendes bestemmelse. Siden pastor la Cour havde Nielsen for sig angående hans forhold til

anholdte, og så vidt hun husker, var dette i september, thi med vished kan hun ikke angive tiden, da hun kun af andres omtale har erfaret denne sag, påstår anholdte, at Nielsen ikke har været på hendes bopæl førend efter hendes mands sygdom og navnlig, som hun forhen har forklaret, førend den ottende dennes om aftenen, hvilken påstand, anholdte forsikrer, er sandfærdig.

Medens hendes mand den anden dennes var i Grenaa, havde anholdte foruden pandekagerne tillavet noget sylte af et kvantum flæsk, som de i samme uge havde købt af en mand på Homå Hede ved navn Martin, der opkøber naturalprodukter, og da hendes mand kom hjem, satte hun først for ham denne sylte, der bestod af et stykke kogt flæsk, som var lagt i saltlage uden anden tilsætning end salt, og spurgte ham, om han ikke ville nyde noget deraf, og hun tror også, at han spiste deraf, men er dog ikke ganske vis derpå, og i så fald var det meget ubetydeligt, da han ytrede, at han ikke havde lyst til at nyde deraf før den følgende dag, og derefter satte hun for ham pandekagerne, som hun varmede i en pande på skorstenen efterhånden, som han spiste dem, og da de sidste var varmede, tog hun selv del i fortæringen af samme, hvorimod deres plejebarn tidligere spiste i forening med hendes mand. Den følgende morgen nød hendes mand et par småstykker af sylten, og resten af den blev senere fortæret i huset af andre.

Malurtbrændevinen, som skolelærer Nielsens datter bragte fredag den ottende dennes, udgjorde ikke mere end det, som samme aften blev fortæret af Nielsen i forening med anholdte og hendes mand, og flasken, hvori brændevinen var blevet tilsendt, fik Nielsen med sig tilbage samme aften. Selv forlangte han den ikke, hvilket anholdte tror med vished at kunne sige, hvorimod enten hendes mand eller hun selv foranledigede, at han tog flasken med.

Foruden af smerter i brystet led hendes mand under sygdommen af smerter i maven, og han havde daglig opkastning, dog ikke hver dag lige hyppigt, og i almindelighed indfandt den sig, når han havde nydt noget. Da Nielsen tilbød sig at søge lægeråd, blev han gjort bekendt med anholdtes mands tilstand og navnlig med, at han led af mavesmerter samt opkastelse, og anholdte antog, at Nielsen havde fremstillet tilstanden på samme måde hos lægen, endskønt hun indrømmer, at hun indser, at plasteret ikke kunne virke uden på brystet. Hverken fredag aften eller lørdag aften var der nogen fremmed på anholdtes og mands bopæl på den tid, Nielsen opholdt sig sammesteds. Af diarré har hendes mand ikke lidt under sygdommen, førend den samme dag han døde, hvorimod den da indfandt sig om morgenen og gentog sig flere gange, inden han døde, hvor ofte kan hun ikke sige, men bemærkede, at det gik jævnlige på, og afføringen, hvis form hun ikke kan beskrive, var meget tynd.

Anholdte indrømmer, at hun efter sin mands død har hørt det rygte, at han skulle have fået rottekrudd, der var kommet fra skolelærer Nielsen, men anledningen til dette rygte kender hun ikke. Om Nielsen har været i besiddelse af rottekrudd, ved hun ej. Der har med hendes vidende intet sådant været på hendes bopæl, og hun har ingen som helst grund til at antage, at hendes mand enten selv har taget sådan gift eller af anden er blevet bibragt den.

Oplæst og ratificeret.

Anholdte blev igen overgivet til bevogtning, hvorefter forhøret blev udsat.

Retten hævet kl. 7 $\frac{3}{4}$

Fjerde retsdag – 27. december 1854

Kl. 10½. Forhøret betræffende husmand Jens Andersen Møllers døds måde kontinuerede.

Dommeren bemærkede, at han for en halv times tid siden var på vejen til Ålsø i den hensigt at fortsætte undersøgelsen i bemeldte by, men ved at møde skolelærer Nielsens hustru, som han havde bestemt først at afhøre, men som var på vejen til Grenaa, fandt han sig foranlediget at vende tilbage for her at modtage hendes forklaring.

Skolelærer Nielsen af Ålsø hans hustru **Else Margrethe**, der fremstod for protokollen, aflagde, efter at være forberedt til edsaflæggelse og betydet straffen for mened følgende forklaring:

Afdøde husmand Jens Andersen Møller og dennes hustru, som et par dage arbejdede for komparentindens mand i høsten, og efter at sæden var kommet i hus, har den afdøde udtærsket en del deraf, thi gårdejer Jørgen Lange i Ålsø har vel påtaget sig at drive komparentindens mands jorder, men hvad der ligger uden for det egentlige jordbrug navnlig indhøstning og tærskning, lader komparentindens mand selv besørge. Endskønt den afdøde havde fast arbejde hos gårdejer Anders Jørgensen, havde denne samtykket i, at han enkelte dage om ugen forrettede arbejde for komparentindens mand, når han havde brug for ham, og det var en aftale, at den afdøde også skulle have besørget tærskningen af den sæd, som er tilbage i strået.

Komparentinden har ikke været hos den afdøde under hans sygdom, og ikke heller er det hende bekendt, at det modsatte er tilfældet med nogen anden person henhørende til hendes husstand, der, da de ikke holder tyende, består foruden af hende og mand af tre døtre, af hvilke den ældste er 18 år, den næste omtrent 12 år og den yngste ni år gammel. At hendes mand har besøgt den afdøde under sygdommen, har han aldrig til hende omtalt, og hun forsikrer på det bestemteste, at hun var uvidende derom, indtil hun erfarede dette af dommeren.

Komparentinden tror, at det var søndagen den tredje dennes, at hun først erfarede, at den afdøde var blevet syg. Af hvem hun hørte det, erindrer hun ikke, og det blev fortalt uden tilføjning angående omstændighederne, hvorved sygdommen var begyndt, ligesom hun ej heller erfarede noget nærmere om sygdommens beskaffenhed før dødsfaldet, hvorimod hun efter dette hørte, at den afdøde havde lidt af smerter i bryst og mave forbunden med opkastning og tillige diarré.

Da den afdøde stod i gæld til hendes mand for penge, som denne havde forstrakt ham, var betalingen for det tærskearbejde, som han havde forretet for sidstnævnte, gået til afdrag på gælden, og da hendes mand derfor frygtede, at den afdøde kunne behøve nogen hjælp under sygdommen, blev komparentindens yngste datter Amalia fredag den ottende dennes om eftermiddagen sendt til den afdødes bopæl for at forespørge, om han behøvede sådan hjælp, enten penge eller korn, da han i så fald kunne erholde samme. Amalia, som fik med sig en flaske med en pægl brændevin til aflevering til den afdøde og hustru, kom tilbage med den besked, at hun på vejen derfra havde mødt anholdte, der havde modtaget flasken med indhold samt pålagt hende at takke for underretningen, men tillige sige, at de for øjeblikket ikke manglede noget. Brændevinen, der var tilsat med malurt, blev af komparentindens mand fyldt på flasken af en større flaske stående i deres stue. Dette skete i nærværelse og påsyn af komparentinden, der selv leverede Amalia den mindre flaske, hvis indhold udgjorde kun omtrent en pægl. Med undtagelse af denne brændevin er med komparentindens vidende intet kommet fra hendes hus til den afdødes bopæl under sygdommen, hvilket komparentinden på det bestemteste erklærer, og hun er uvidende om, at hendes mand dertil har bragt ribben og medisterpølse samt noget fedt, men bemærker, efter at være gjort bekendt med, at sådant er tilfældet, at fødemidler af den natur på den tid har befundet sig i deres hus, hvor hendes mand har haft adgang til at kunne tage deraf, uden at komparentinden erholdt kundskab derom. Ribbenet og pølserne var henkogte og stod i spisekammeret, der aldrig aflukkes.

Også er det komparentinden aldeles ubekendt, at hendes mand har søgt lægeråd for den afdøde og bragt ham en spanskflue eller plaster, men efter dødsfaldet har hun hørt tale om, at der var anvendt et sådant plaster, men hvorfra dette var kommet, blev der ikke sagt.

At rygtet siger, at den afdøde er kommet af dage med gift, ved komparentinden. Hvorvidt der er nogen anledning til dette rygte, kan hun ikke sige, og navnlig forsikrer hun på det helligste, at hun ikke har nogen kundskab om, at enten han selv har taget gift, eller at nogen anden har indgivet ham sådant, men komparentinden tilføjer derhos, at hun ikke kan nægte, at det er hende bekendt, at den afdøde har været i besiddelse af gift, navnlig rottekruddt, i hvilken henseende hun yderligere forklarer følgende:

Hendes mand har i flere år haft for skik at anvende rottekruddt til afvaskning af sine kreaturer, navnlig kvæghøveder, for at befri dem for utøj. I fjor skete det dog ikke, hvorimod de da blev vasket i en dekokt af tobak, men i år bestemte hendes mand atter at anvende hint middel, hvis årsag han lod komme fra en dyrlæge i Horsens, hvis navn komparentinden ikke husker, men som bor, så vidt hun erindrer, i Hestedams Alleen, to lod rottekruddt, der blev forsendt i et brev, som hendes mand modtog hos købmand Harboe i Grenaa, hvor han handler, og hvor brevet var blevet aflagt, da det med posten var kommet til Grenaa. Så vidt komparentinden erindrer, var det 8-14 dage før det sidste almindelige rigsdagsvalg, hvilket fandt sted den første december, at hendes mand under ærinde i Grenaa erholdt brevet, og et par dage efter erfarede komparentinden dette af ham, hvortil anledningen var, at hun bekendt med hendes mands bestemmelse om rottekruddtets forskrivning spurgte ham, om han havde fået det, hvortil han svarede ja tilføjende, at det befandt sig i et brev, der lå i hans overfrakke, og komparentinden, der ikke ville have, at rottekruddtet skulle ligge således, men omhyggeligt gemmes, sagde derpå, at hun ville tage det i forvaring, hvorefter hun fra dagligstuen, hvor denne samtale forefaldt mellem hende og mand, begav sig op i overstuen og udtog af lommen i overfrakken, der hang i et derværende skab, brevet, med hvilket hun derefter igen begav sig tilbage i dagligstuen, hvor hun uden at åbne det i hendes mands nærværelse nedlagde samme i sin klædekiste, der bestandig holdes aflukket, ligesom også nøglen dertil stedse er i komparentindens egen værge.

Ikke længe derefter kom en dag den afdøde ifølge med komparentindens mand ind på deres bopæl, og komparentindens mand sagde da til hende, at han havde lovet den afdøde noget rottekruddt, som denne, da han blev anmodet om at besørge kreaturvaskningen, når den skulle foretages, havde bedt om til fordrivelse af mus og andet utøj, hvoraf han i sit hjem var meget plaget, i hvilken anledning, og da den afdøde tillige lod ord falde, hvorved han ytrede sig i lignende retning, komparentinden fremtog brevet med rottekruddtet, åbnede samme og fyldte en almindelig teske med så meget af giften, som denne kunne indeholde, hvilket hun indsvøbte i et papir og leverede den afdøde, der stak det til sig og straks derefter forlod huset for at begive sig til Anders Jørgensen, hvor han den dag var på arbejde. Forinden han gik, blev det imellem ham og hendes mand aftalt, at den afdøde skulle foretage kreaturvaskningen den påfølgende søndag, men dette kom dog ikke til udførelse, fordi han denne dag fik forhindring, og da den afdøde, der forrettede bælgetrædning i kirken for komparentindens mand, der tillige er organist, fra første november ophørte med denne forretning, hvilken han ikke længere vil besørge, blev han efter den tid ikke anmodet af hendes mand om noget søndagsarbejde og derfor ikke heller om den omtalte kreaturvaskning, som skulle have fundet sted på en søndag, og denne gerning er ikke senere blevet udført, hvortil anledningen er det rygte, der er opstået om Jens Andersen Møllers dødsmand, hvilken betog hendes mand lysten til at lade denne handling foretage, hvorfra han desuden i den sidste tid er blevet afholdt ved den omstændighed, at en af køerne skulle kælte.

Da komparentinden havde leveret den afdøde rottekruddtet, forvarede hun straks igen brevet tillige med det øvrige indhold i kisten. Hun havde fra den tid ikke åbnet det, men det havde ligget i kisten i samme stand, hvori hun fra først af havde nedlagt samme, og siden det igen blev

forvaret deri, har det ikke været ude deraf eller været åbnet, hvilket hun er vis på ikke kunne ske uden med hendes vidende på grund af den omhyggelighed, hvormed nøglen til kisten forvares.

Udleveringen af rottekrudtet til den afdøde har komparentinden ikke fortalt nogen undtagen Rasmus Jørgensens hustru, hvem hun meddelte dette den dag, begravelsen fandt sted, i hvilken henseende komparentinden afgav overensstemmende med Jørgensens hustrus forklaring med den forandring, at dyrlægens opholdssted ikke er Århus, men Horsens.

Til den betænkelighed, som komparentinden ved denne meddelelse til Jørgensens hustru ytrede angående anvendelsen af det rottekrudt, der var leveret den afdøde, havde hun egentligen ingen anden anledning end den mulighed, der stillede sig hende for øje, at rottekrudtet kunne være blevet benyttet anderledes end efter bestemmelsen, men komparentinden bemærker dog i forbindelse dermed, at den afdøde, da han en dag straks efter høsten var til tærskning hos komparentindens mand, og talen mellem ham og hende, der befandt sig i enrum, havde været om forholdet mellem komparentindens mand og afdødes hustru, udlod sig i de udtryk, ”at han, når han ville, kunne sætte komparentindens mand på et sted, hvor han hverken skulle se sol eller måne”, af hvilken ytring hun uddrog den tanke, at den afdøde rugede over forsætter, der kunne bringe ham til en fortvivlet beslutning.

Hvad benævnte forhold angår, tilstår komparentinden, at hun er vidende om, at hendes mand og den afdødes hustru har levet i en utugtig forbindelse med hinanden, og skønt først efter benægtelse og modstræben tilstår komparentinden, at anholdtes forklaring om samlejet mellem hende og Nielsen i dennes lade i fjor efterår er sandheden, nemlig at den fandt sted til dels efter hendes egen tilskyndelse og i hendes påsyn, men om det var første gang, at de bedrev utugt med hinanden, erklærer komparentinden, at hun er uvidende om, hvorimod hun ligeledes vedgår, at også en gang senere samme utugtige handling er bedrevet med hendes minde og i hendes påsyn, hvilket passerede i sovekammeret, men tiere end disse to gange påstår komparentinden, at hun ikke har været øjenvidne til og ej heller givet sit minde til disse grove brud på sædeligheden. Hvad der bevægede komparentinden til på denne måde at gøre sig medskyldig i dette fordømmelige forhold, hvormed hendes ægteskabelige rettigheder så højlig krænkedes, var svag føjelighed og eftergivenhed mod hendes mand, der vel ingensinde har behandlet hende på en måde, der kunne indgyde frygt for personlig mishandling, men med hvem hun dog stundom har levet i uenighed og misforhold, og for at undgå årsag dertil bar hun ej alene over med den omhandlede syndige begærlighed, men medvirkede endog til dens tilfredsstillelse.

Imidlertid kunne det forhold, der således fandt sted imellem hendes mand og den afdødes hustru ikke andet end virke krænkende og nagende på komparentindens sind, og da hun var kommet tilbage fra en rejse til Sjælland, der varede omtrent tre uger, fra noget ind i juli til høsten, der endog var begyndt, da hun kom hjem, og i hvilken tid anholdte havde bestyret huset for komparentindens mand, kunne hun ikke længere neddæmpe sin harme over forholdet, men lastede først sin mand derfor og henvendte sig senere til pastor la Cour, som kaldte hende og mand for sig i denne anledning, og dermed lod hun sig også for en tid berolige, da hendes mand lovede at afbryde forbindelsen, men det varede ikke længe, inden hun overbeviste sig om det modsatte, og nu besluttede hun sig til at hæve samlivet med hendes mand, og da han deri var enig, blev det bestemt, at de ville møde med hinanden i forligelseskommissionen for at blive enige om separationsvilkårene, men den dag, mødet skulle finde sted, søgte hendes mand at bringe hende til at afstå fra sit forsæt, hvilket komparentinden med tanken på den årrække, hvor samlivet havde vedvaret, og med tanken på deres fælles børn, også lod sig bevæge, imod at hendes mand på det helligste lovede hende at undvige enhver omgang med anholdte, og dette løfte tror komparentinden, at han nøje har holdt, hvorfor også deres ægteskabelige samliv siden den tid har været lykkeligt.

Det omforklarede angående den påtænkte skilsmisse fandt sted, efter at der var indhøstet, men hvor længe efter kan hun ikke nøjere angive. Da Jens Andersen Møller var afgået ved døden, var komparentindens mand urolig, men det samme var tilfældet med hende selv, og ligesom hun dertil ingen anden grund havde end det, hun har udsagt angående udleveringen af rottekrudtet, således har hun ej heller nogensinde tænkt sig, at hendes mands uro havde anden kilde, hvilket hun på det bestemteste forsikrer.

Komparentinden, der kun omtrent halvandet år har opholdt sig i Ålsø, hvortil hendes mand for så lang tid siden blev forflyttet fra Østbirk, hvor han ligeledes var organist og skolelærer, har ikke haft lejlighed til at erhverve et kendskab til anholdte, der er tilstrækkeligt til at begrunde en sikker dom om hendes karakter, men således som komparentinden har lært denne at kende, kan hun ikke tiltro anholdte en handling rettet på at bringe hendes mand af dage, og komparentinden har derfor ikke heller kunnet nære nogen mistanke mod anholdte med hensyn til rygten om hendes mands døds måde.

Oplæst og ratificeret med tilføjende, at medens komparentindens mand boede i Østbirk, har en derværende gårdmand et par gange eller måske endog tiere besørget hans kreaturer vasket i rottekrudt. Navnet på denne mand er Knud Rasmussen Vinther, hvilket komparentinden nøje erindrer.

Forhøret udsat, og retten hævet kl. 4½.

Samme dags eftermiddag kl. 6½ kontinueredes foranstående forhør på rådhuset.

Dommeren bemærkede, at han forinden det forrige forhør sluttede, afsendte en vogn til Ålsø, hvormed skolelærer Nielsen ifølge hans ordre er blevet bragt hertil.

Endvidere bemærkede dommeren, at skolelærer Niensens hustru, da dommeren efter forhørets slutning havde begivet sig til sin bopæl, henvendte sig til ham med anmodning om igen at blive stedet for forhør for at berigtige noget i den af hende afgivne forklaring, i hvilken hun tilstod at have fraveget sandheden.

Skolelærer Niensens hustru **Else Margrethe**, som derpå fremstod, erklærede, at hun ved at benægte, at hun har haft kendskab om, at hendes mand den ottende dennes om aftenen har været på den afdødes bopæl og dertil medbragt noget ribben, en medisterpølse og noget fedt, har afgivet en usandfærdig forklaring, hvortil hun, uagtet hun erkender at være af dommeren blevet formanet til at følge sandhed med al den alvor, hvortil sagens beskaffenhed opfordrer, blev bevæget af frygt for at udsige noget, som kunne skade hendes mand, men da hun senere indser, hvor urigtigt hun havde handlet i så henseende, ligesom også at denne hendes fordølgelse af sandheden snarere kunne lade til at stille hendes mands forhold i et urigtigt lys til skade for ham end til at gavne ham, følte hun sig tilskyndet til at gøre, hvad der stod i hendes magt, for at bøde på hendes fejl, hvilken hun håber vil i betragtning af disse omstændigheder blive bedømt med overbærelse.

Komparentinden forklarer derpå som følger:

I erkendelse af, at den afdøde på flere måder havde vist tjenstvillighed og velvillighed mod hende og mand, henvendte hun sig bemeldte dag til sin mand med udtalelse af denne følelse, og da han dertil svarede, at det glædede ham at høre denne ytring af hende, blev det aftalt, at han samme dags aften skulle begive sig til den afdødes bopæl med de ommeldte fødemidler, og da han ifølge denne aftale gik, tog komparentinden selv disse og leverede ham samme, hvoraf ribbenet og pølsen var lagt på en tallerken, hvorimod fedtet var i en lille syltekrukke.

Hendes mand, der var borte et par timers tid, sagde hende, da han kom tilbage, at den afdøde, som han havde fundet til sengs, havde været meget taknemmelig for det tilbragte. Hvorvidt han havde nydt noget deraf, omtalte hendes mand ikke, ligesom komparentinden ej heller spurgte derom, men hun erindrer, at hendes mand endvidere bemærkede, at den afdøde, at skønne efter den måde, hvorpå han talte, ikke forekom ham angrebet af sygdom i nogen særdeles grad. Det er således urigtigt, når komparentinden tidligere har forklaret, at hun var uvidende om, at hendes mand havde besøgt den afdøde på sygelejet, men tror med denne ene gang, påstår hun, at hun ingen kundskab havde om, at sådant har været tilfældet, og navnlig forsikrer hun, at hun var aldeles uvidende om besøget den næste aften den niende dennes, hvorom hendes mand aldrig har talt til hende, lige så lidt som om de øvrige omstændigheder vedkommende dette besøg.

På givne anledning tilføjede komparentinden, at nøglen til kisten, hvori rottekruddet befinder sig, ligger på hendes bopæl i et skab i dagligstuen, som hun før hendes bortgang fra hjemmet har aflåst med nøglen, hvilken hun derefter udtog og hængte på en krog under en fruentimmerhat i stuen uden at gøre nogen anden bekendt dermed.

Den ytring af den afdøde, som indgav komparentinden frygt for, at han nærrede et fordærveligt forsæt enten med hensyn til sig selv eller til hendes mand, har hun nogle dage, efter at den var faldet, meddelt sidstnævnte, der ikke lagde videre vægt på denne meddelelse, men lo deraf.

Den afdødes hustru har komparentinden ved flere lejligheder givet at forstå, hvor dybt hun følte sig krænkede ved forbindelsen imellem hende og komparentindens mand. Det har i særdeleshed fundet sted efter komparentindens hjemkomst fra rejsen til Sjælland, men dog også før denne rejse.

Til komparentindens og mands husstand hører hendes mands moder, der er i en alder af 77 år og meget svagelig, og da komparentinden erklærede, at hun nærer alvorlig frygt for, hvis komparentinden ikke kommer tilbage til sit hjem i aften, at denne kone skal blive grebet af en angst, der kan blive farlig for hendes helbred, tillades det komparentinden at begive sig hjem imod, at hun afgav den bestemte forsikring, at kisten, hvori rottekruddet befinder sig, ikke skal blive åbnet, førend dommeren i morgen foranstalter denne gift afhentet.

Oplæst og dimitteret.

Skolelærer og organist **Morten Nielsen** af Ålsø, som dernæst mødte, afgav efter formaning til sandhed følgende forklaring:

Straks efter at komparenten var indtrådt i sin nuværende embedsstilling i Ålsø, som han overtog den første maj 1853, hvortil han blev forflyttet fra Østbirk pr. Horsens, hvor han ligeledes var organist og skolelærer, kom afdøde husmand Jens Andersen Møller til at gå hos ham for at hjælpe til ved det komparentens avlsbrug vedkommende arbejde, som forefaldt, og det samme var tilfældet med den afdødes hustru, der tillige assisterede komparentens hustru med den indvendige husgering, når samme hjælp behøvedes. Den afdøde har ligeledes forrettet bælgetrædning for komparenten i et halvt år indtil første november sidstleden, men ophørte da dermed, fordi komparenten forlangte, at han tillige skulle besørge klokkeringning, hvilket han ikke ville påtage sig, fordi det spildte ham for megen tid fra hans øvrige arbejde. Uden for denne forretning med bælgetræden i kirken har den afdøde således i sommer besørget en del af komparentens høstarbejde, hvilket har fundet sted om søndagen, da han de øvrige dage i ugen havde fast arbejde hos gårdejer Anders Jørgensen, men efter høstens tilendbringelse har han med Jørgensens samtykke af og til på søgnedage forrettet arbejde hos komparenten ved tærskning.

Den anden dennes så komparenten, som den dag var i Grenaa, den afdøde sammesteds, men talte ikke med ham, og nogle dage senere, så vidt komparenten husker, tirsdagen den femte dennes erfarede han, at den afdøde var blevet syg, hvilket blev ham fortalt af hans hustru, der havde hørt det inde hos Anders Jørgensen, hvor man vidste det deraf, at han var udeblevet fra sit arbejde. Hvordan sygdommen begyndte, blev ikke fortalt, og komparenten har aldeles intet hørt derom førend efter dødsfaldet, da han af rygtet erfarede, at begyndelsen var sket med opkastelse, der havde indfundet sig efter nydelsen af pandekager, som den afdøde fortærede om aftenen den anden dennes efter hans hjemkomst fra Grenaa.

Under sygdommen har komparenten besøgt den afdøde, hvilket komparenten først bestemt erklærede, kun én gang har fundet sted, nemlig fredag aften den ottende dennes, men efter at være foreholdt, at dette ikke stemte med de øvrige foreliggende oplysninger, indrømmede at have to gange været tilfældet. Anledningen til det første besøg var, at den afdødes plejesøn, Hans Adam Sørensen, omtrent ni år gammel, lørdag eftermiddag, da han indfandt sig i skolen, havde bud til komparenten fra den afdøde om at komme til denne, hvis årsag komparenten om aftenen begav sig derhen, og bragte han med sig nogle fødemidler, som hans kone og han selv var enige i at sende den afdøde, og som hun, da hun leverede komparenten dem, sagde bestod i en medisterpølse og gåsefedt, thi selv så han ikke indholdet af det, hun leverede ham, da det befandt sig i et knytte, så han kunne mærke, der var en tallerken samt en kop, men i samme tilstand, som han havde modtaget det, overleverede han det til den afdødes hustru, der ved hans bortgang leverede ham en tallerken og en kop tilligemed et tørklæde, som han tog med sig hjem i den mening, at deri havde befundet sig de tilbragte fødemidler. At iblandt disse var noget ribben, er komparenten ubekendt.

Der blev under hans ophold, som varede omtrent tre kvarter, og hvorunder ingen anden fremmed end han selv var til stede, intet nydt af det medbragte, hvilket komparenten er ganske vis på, hvorimod såvel den afdøde som komparenten nød en bid brød og en snaps brændevin, som den førstes hustru bragte dem. Foruden de ommeldte fødemidler medbragte komparenten en pægl brændevin på en lille flaske, som han afleverede tilligemed disse, idet han satte det hele fra sig på bordet. Det var almindelig dansk brændevin uden nogen tilsætning, og af samme slags var snapsene, som den afdøde og han fortærede, men de blev ikke skænket af den medbragte flaske, hvilket komparenten er vis på, da han bemærkede, at den afdødes hustru fyldte glassene af en større, hvid karaffel, som hun fremtog af et skab, og da han gik, leverede hun ham tillige den medbragte lille flaske, hvis indhold hun forinden havde udtømt, men i hvilket kar eller flaske bemærkede han ikke.

Samme dags eftermiddag var efter aftale imellem komparenten og hans hustru deres yngste datter Amalia blevet leveret en flaske, en såkaldt pæglflaske fyldt med malurtbrændevin, hvilken hun fik ordre at bringe den afdøde med forespørgsel om, hvor vidt han ellers ønskede noget, og da hun kom tilbage, berettede hun, at hun på vejen til den afdødes bopæl havde mødt den afdødes hustru, der havde modtaget flasken med indhold og bedt hende takke samt hilse, at de for nærværende tid intet manglede. Flasken er senere kommet tilbage, men hvordan kan komparenten, der er vis på, at den befinder sig på hans bopæl, hvor han vil se sig i stand til at påvise samme, ingen oplysning give om.

Det, hvorom den afdøde ønskede at tale med komparenten, var deres pengemellemværende. Komparenten har nemlig flere gange forstrakt den afdøde pengesummer, hvorimod han havde forrettet tærskning uden derfor at modtage betaling, da vederlaget, der efter akkord bestod i 1½ fdk. pr. td., skulle gå i afdrag på gælden, og den afdøde attråede nu at få underretning om, hvordan hans regning med komparenten stod, hvilket denne meddelte ham efter de noteringer, som komparenten har indført i sin tegnebog, hvilken han havde hos sig, og resultatet deraf var, at den afdøde blev komparenten 20 rdl. samt nogle mark og skilling skyldig. Denne tegnebog vil komparenten ligeledes se sig i stand til at påvise. Den befinder sig for øjeblikket i hans pult.

Den afdødes hustru var nærværende, da komparenten meddelte ham denne afregning, men alligevel har komparenten efter dødsfaldet og med hensyn til den derved foranledigede skiftesamling fundet sig opfordret til på ny at sætte hende ind i dette mellemværende, hvilket fandt sted på hendes bopæl en dag i forrige uge i nærværelse af hendes broder Søren Hansen Adam af Ålsø.

Medens komparenten opholdt sig hos den afdøde, havde denne ingen opkastning. Han lå til sengs og klagede over, at han havde ondt for brystet og i maven, men dog mest på det første sted, og da komparenten ytrede, at han dagen derpå agtede sig til Grenaa, anmodede den afdøde ham om at henvende sig til praktiserende læge Richter om råd for ham. Denne anmodning opfyldte komparenten, der lørdag den niende dennes var i Grenaa. Han gik så til dr. Richter og underrettede denne om den afdødes tilstand, hvorom han opgav, at han havde ondt både i brystet og i maven og tillige havde opkastelse, og efter denne meddelelse, som komparenten forsikrer på det bestemteste havde dette indhold og navnlig ikke indskrænkede sig alene til et opgivende om brystmerter, fik han af den nævnte læge, der så ytrede, at opkastelsen måske kom af, at den afdøde havde taget sig en vel stor dram, en recept, hvorefter han på det herværende apotek erholdt et spanskflue-plaster, der kostede 12 skilling, og som han samme dags aften bragte den afdøde, som komparenten selv pålagde samme i hjertekulen, hvor lægen havde sagt, at plasteret skulle anbringes. Recepten, som komparenten tillige havde med sig, leverede han den afdødes hustru, som forvarede den. På komparentens spørgsmål til den afdøde, der ligeledes samme aften var sengeliggende, hvorledes han havde det, svarede denne, at det var ved det samme med ham, og komparenten sporede heller ingen kendelig forandring i hans tilstand fra den foregående aften. Komparenten opholdt sig en halv times tid, i hvilken tid han af den afdødes hustru blev beværtet med en bid brød og en snaps dansk brændevin, som hun skænkede af den samme hvide flaske, og for øvrigt passerede intet videre under dette ophold, hvorved ej heller nogen anden fremmed var nærværende.

Om dette besøg talte komparenten ikke til sin kone førend efter dødsfaldet, hvorimod han da gjorde det, og så vidt han erindrer, var det enten den samme dag om eftermiddagen eller mandagen derpå, og anledningen til, at han da underrettede hende derom, var, at hun ytrede, at det nu var slemt, at han havde foretaget besøget om fredagen, hvortil han svarede, at han havde været hos den afdøde ikke blot den dag, men ligeså den følgende dag, idet han derhos gjorde hende bekendt med hensyn til besøget sidstnævnte aften og navnlig med det lægemiddel, som han efter doktorens ordination havde fået og bragt. Hvad hans hustru mente med udtrykket ”det var slemt”, gav hun ingen forklaring over, men komparenten antager, at hun dermed havde hensyn til det, som er passeret i anledning af den utilladelige forbindelse, der har fundet sted imellem komparenten og den afdødes hustru. Hvorom komparenten afgav en bekendelse, der stemte overens med hans kones forklaring, idet han navnlig tilstod at have bedrevet utugt med den afdødes hustru i påsyn af hans egen hustru i det mindste tvende gange. Den første gang i fjor efterår i sin lade og samme en gang i sovekammeret.

Ligeledes erkender komparenten rigtigheden af, hvad hans hustru har forklaret om det, som efter hendes tilbagekomst fra rejsen til Sjælland passerede med hensyn til denne brødefulde forbindelse samt til det forsæt, som denne fremkaldte for hans hustru om separation, og komparenten forsikrer, at siden han bevægede sin hustru til at afstå fra mødet i forligelseskommissionen angående den påtænkte separation, har han samvittighedsfuldt holdt det løfte, han dengang gav hende, at afbryde denne tit nævnte forbindelse.

Angående denne har den afdøde udtalt sig til komparenten, at han havde hørt rygter tale derom, men derhos altid erklæret, at han ikke troede på dette rygte, hvorfor komparenten ej heller antager, at han bar noget fjendskab eller nag til ham, og i denne formening kan komparenten ikke finde sig rokket ved den af den afdøde til komparentens hustru brugte ytring om, at han, når han ville, kunne sætte komparenten et sted, hvor han hverken kunne se sol eller måne, en

udtalelse, komparenten vedgår at være ham meddelt af hans hustru, men som han tror, at den afdøde ikke har tænkt videre ved og mulig kun fremført, fordi han havde nydt noget mere brændevin end sædvanligt, hvorved komparenten bemærker, at den afdøde vel ingeni lunde var drikfældig, men dog engang imellem tog sig en tår over tørsten.

Af pastor la Cour har komparenten hørt, at den afdødes hustru på den tid, separationen mellem ham og hans hustru var på bane, nærrede det forsæt at tage ud at tjene, navnlig Århus, men hvorvidt dette forholder sig så eller ikke, har han i øvrigt ingen kundskab om, og hun har selv ingensinde udtalt dette for ham.

Førend komparenten kom til Ålsø, plejede han at lade sine kvæghøveder om efteråret vaske i rottekruddt for at befri dem for utøj, hvormed dengang gårdmand Knud Rasmussen Vinther i Østbirk var ham behjælpelig, og da han i fjor efterår ved at anvende en sammenblanding af tobak og aske kogt i vand i stedet havde fundet, at dette middel intet nyttede, besluttede han i år at foretage den tidligere brugte vaskningsmåde, i hvilken anledning han tilskrev dyrlæge Nielsen i Horsens om at sende ham to lod rottekruddt, hvilket komparenten også modtog i et brev, der af postbudet blev aflagt hos købmand Harboe i Grenaa, hvor komparenten plejer at handle. Brevet modtog komparenten otte á 14 dage før det almindelige rigsdagsvalg den første dennes. Det blev ham leveret af købmand Harboe selv, der spurgte, hvad det indeholdt, hvortil komparenten, hvem dyrlægen tidligere havde pålagt at behandle sagen som en hemmelighed, svarede, at det var knappulver.

Brevet åbnede komparenten ikke, medens han var hos Harboe, og da indholdet var så dårligt forvaret, at noget af rottekruddtet dryssede ud, hvilket Harboe bemærkede, fik komparenten et stykke papir, som han slog uden om det, hvorefter han stak samme til sig. Da komparenten kom hjem, ville han tage det frem og søgte efter det i sin frakkelomme, hvor han antog, at han havde stukket det ind, og da det ikke fandtes der, frygtede han, at han havde tabt det, hvilket foranledigede ham til, da han nogle dage efter kom til Grenaa, at spørge Harboe, om han ikke havde set det, og da denne dertil svarede nej, faldt det komparenten ind, at han den dag, han modtog det, var iført sin overfrakke, hvorfor han efter sin hjemkomst anmodede sin hustru om at hente denne fra et skab i overstuen, og i lommen på dette klædningsstykke fandtes også brevet, hvilket komparenten nu åbnede, og derefter lagde han rottekruddtet i et omslag af et ark grønt papir og leverede det således til sin hustru, der tog og forvarede det i sin klædekiste. Brevet, hvormed rottekruddtet var sendt, havde ingen underskrift og indeholdt kun en meddelelse om, at det forlangte kvantum rottekruddt hermed sendtes, at omgangsmåden ved dets anvendelse til vaskning var komparenten bekendt, men at han dog ville erindre, at indkogningen skulle ske i tre potter vand, hvorefter en pot koldt vand blev at tilsætte. Om håndskriften var dyrlæge Niensens, kan komparenten, der er ubekendt med den, ikke sige, men da han havde tilskrevet denne, formoder han, at også svaret kom fra ham.

To dage før ovennævnte rigsdagsvalg henvendte komparenten sig til den afdøde, som da var til tærskning hos Anders Jørgensen, med anmodning om, at han den følgende søndag ville være ham behjælpelig med den påtænkte kreaturvaskning, i hvilken anledning han spurgte, om komparenten havde fået det, som dertil skulle bruges, og da han i svar derpå underrettede den afdøde om modtagelsen af rottekruddtet, gav denne tilsagn om den attråede hjælp, dog ikke den første søndag, men søndagen derpå, og ytrede han derfor det ønske at erholde noget af rottekruddtet til fordrivelse af utøj, hvoraf han sagde, at han var meget plaget på sin bopæl. Komparenten erklærede sig villig til at opfylde dette ønske, men foreholdt den afdøde, at han måtte forvare det med største omhyggelighed, hvortil denne bemærkede, at han nok skulle lægge det på et sted, hvor ingen kunne komme til det, idet han ville fylde det i en tekop med vand i og derpå sætte det ind under sin alkoveseng, der var indrettet således, at når et hul, der befandt sig i forsiden af den ud til værelset blev tillukket med et påslået bræt, intet væsen kunne komme derunder. Den afdøde fulgtes derpå med komparenten ind på dennes bopæl, hvor hans hustru

efter at være gjort bekendt med den afdødes ønske på komparentens anmodning fremtog rottekruddet og med bladet på en bordkniv tog deraf så meget, som svarede til en god teskefuld, hvilket hun lagde på et stykke papir, som komparenten havde taget frem, og efter at det deri var blevet indsvøbt, blev samme leveret til den afdøde, der stak det i sin vestelomme, og hvor denne derefter har gjort af det, er komparenten uvidende om, da han aldrig siden har talt med ham desangående, hvilket komparenten forsikrer er sandhed, uagtet det foreholdtes ham, at han dertil synes at have fået den største opfordring ved de besøg, som han foretog hos den afdøde på sygelejet, helst da sygdommen var ledsaget af omstændigheder, der måtte drage komparentens tanker hen på muligt misbrug af rottekruddet.

Komparenten indrømmer, at han efter dødsfaldet har hørt det som et almindeligt rygte, at den afdøde er kommet af dage ved gift, men kender ingen anledning til dette rygte, og han ved ikke, hvad han overhovedet skal sige dertil, thi den afdødes hustru anser han ikke i stand til en udåd i denne henseende, og på den anden side synes det heller ikke rimeligt, at den afdøde selv har forkortet sine dage. Hvorom komparenten dog bemærker, at denne stundom har været ikke langt fra en sindsstemning, hvori en sådan handling kan tænkes mulig.

Oplæst og ratificeret dog med den bemærkning, at det var komparenten, som gav den afdøde anvisning på at komme det rottekrudd, som denne fik, i en kop.

Komparenten erklærer sig villig til at forblive i Grenaa til i morgen under det tilsyn, som dommeren for undersøgelsens skyld måtte finde nødvendigt til forebyggelse af hans samkvem med uvedkommende, og tilkendegaves det derefter komparenten, at han vil have at tage nattelegi hos gæstgiver Wessing i Grenaa og forblive sammesteds, indtil han i morgen har modtaget dommerens nærmere bestemmelse, hvilket komparenten forbandt sig til at efterkomme.

Forhøret blev derpå udsat, og retten hævet kl. 2 om natten.

Femte retsdag – 28. december 1854

Kl. 11½. Forhøret betræffende husmand Jens Andersen Møllers døds måde kontinuerede.

Gjertrud Marie Hansdatter, der fremstod, forklarede på given anledning som følger:

Hendes afdøde mand har, siden høsten fik ende, arbejdet for skolelærer Nielsen enkelte dage i ugen, dog mulig ikke i hver uge, hvilket skete med samtykke af gårdejer Anders Jørgensen, hos hvem han ellers den øvrige tid havde fast arbejde.

Af sylten, som anholdte havde tillavet til den afdøde ved hans hjemkomst den anden dennes, men hvoraf han da intet ville nyde, blev der denne aften heller ikke af hende selv eller af deres plejebarn nydt noget, hvorimod de fortærede den dagen derpå og senere hen ligesom også den afdøde nød et par småstykker deraf søndag formiddag den tredje dennes. Sylten udgjorde i det hele omtrent et halvt pund, hvilket kvantum anholdte skar i flere mindre stykker, da hun, efter at samme var kogt, hældte saltlage derover. Både dette sidste såvel som kogningen besørgede hun under mandens fraværelse den anden dennes.

Af de fødemidler, skolelærer Nielsen bragte med sig fredag aften den ottende dennes, var ribbenet og medisterpølsen lagt på en tallerken, hvorimod fedtet, hvilket navnlig var gåsefedt, befandt sig i en kop, der var stillet på tallerkenen ved siden af de derpå værende spisevarer, og det hele var indbundet i et tørklæde, i hvilken tilstand skolelærer Nielsen afleverede samme. Anholdte tømte derpå fødevarerne i et andet til hendes hus hørende kar, hvorefter hun aftørrede med en klud den af Nielsen modtagne tallerken og kop, og begge dele såvel som tørklædet fik han med sig tilbage. Tørklædet om tallerkenen og koppen opløste anholdte ikke inde i stuen, men derimod ude i spisekammeret, og Nielsen så derfor ikke hos hende, hvad det indeholdt, men han nævnte det, da han overbragte samme, og anholdte er vis på, at han derved navnlig også nævnte ribbenet.

Foruden tørklædet, tallerkenen og koppen fik Nielsen med sig ved bortgangen nævnte aften den pæglflaske, hvori anholdte om eftermiddagen havde modtaget malurtbrændevin ved mødet med hans datter Amalia. Det var en klar, hvid flaske med et jomfruhoved, og brændevinen, som den havde indeholdt, var blevet tømt under Nielsens besøg, idet anholdte deraf skænkede de snaps, der da blev fortæret af ham selv såvel som anholdte og den afdøde. At dette forholder sig så, erindrer anholdte med fuldkommen vished. Der blev denne aften ikke nydt anden brændevin i huset, navnlig så længe Nielsen opholdt sig sammesteds, og selv havde han ingen brændevin med sig, hvilket anholdte er lige så vis på, hvorimod de havde noget tilbage af det af den afdøde den anden dennes fra Grenaa medbragte brændevin, hvilken befandt sig på en sort, korthalset tre pæglflaske, og anholdte husker ikke, at der under Nielsens besøg denne aften blev skænket af denne, der var almindelig dansk brændevin, men har det været tilfældet, er hun aldeles vis på, at det er blevet skænket af den nys nævnte flaske, og ikke mindre vis er hun derpå, at alligevel også malurtbrændevinen under Nielsens nærværelse denne aften blev fortæret, dog siger hun nu med undtagelse af så meget som en snaps eller to, hvilket hun, forinden han erholdt flasken tilbage, havde tømt på en dem selv tilhørende pæglflaske, og som en af de følgende dage blev forbrugt. Denne pæglflaske, der er sort med et høstbillede, befinder sig på hendes bopæl, hvor hun vil kunne påvise den.

Nielsens besøg den aften varede en times tid eller halvanden, dog kan hun ikke bestemt sige, om denne angivelse er rigtig, da hun ikke lagde videre mærke til denne omstændighed.

Hun tilbød selv at gå til lægen den følgende dag, uden at dertil gaves anledning fra den afdødes side, og hvis dette tilbud ikke var sket, antager anholdte, at det ikke var kommet den afdøde i tanker at overdrage Nielsen at søge lægeråd, hvorimod anholdte bemærker, at der dagen i

forvejen havde været tale mellem ægtefællerne om, at ifald den afdødes tilstand ikke blev bedre, måtte de have bud efter doktor, og grunden til, at dette alligevel ikke skete om fredagen, var, fordi hverken hun eller hendes mand troede, at hans ende var så nær.

Nielsen indfandt sig fredag aften, uden at der havde været bud efter ham. Derpå er anholdte fuldkommen vis. Deres plejebarn gik vel i skole, og det havde derfor været let at få bud med til Nielsen, men det er ikke sket af hende selv og ej heller af hendes mand i hendes påhør, og ifald han havde givet plejebarnet dette bud i hendes fraværelse, holder hun sig fuldkommen overbevist om, at hendes mand ville have sagt hende det, men en sådan underretning har han aldrig meddelt hende. Nielsens besøg kom derfor både anholdte og mand ganske uventet.

Den påfølgende aften, da Nielsen overbragte det spanskflue-plaster, fremsatte anholdte på bordet i stuen ribbenet og medisterpølsen, som hun forinden havde først kogt og dernæst stegt, hvortil noget af fedtet var blevet anvendt, og af det fremsatte spiste Nielsen, hvem anholdte dertil skænkede en snaps brændevin af den ovennævnte tre pæglflaske, og af pølsen nød den afdøde et meget ubetydeligt stykke, men intet af ribbenet, og på brændevinen smagte han uden at tage så at sige noget til sig deraf. Både spisen og drikken rakte anholdte ham, og selv nød hun den aften intet før efter Nielsens bortgang.

Med plasteret bragte Nielsen tillige recepten, hvorefter han havde fået samme. Om han tog den med sig igen, eller den blev liggende, husker anholdte ikke, men var det sidste tilfældet, antager hun for vist, at den endnu findes på hendes bopæl.

Anholdte og mand lå i samme seng, og denne er en almindelig alkoveseng, der er fuldkommen hel på forsiden, så at intet kan komme ind under sengen ude fra stuen, hvorimod den i en anden stue værende alkoveseng, som benyttedes af plejebarnet, er på forsiden dannet et hul så stort, at en kat kan gå derigennem, hvilket er sket for at holde utøj borte, og dette hul befinder sig endnu på sengen. Mus har der af og til været i stuen, men aldrig i sådan grad, at de har været til stor plage, og rotter har ingensinde vist sig. Der har desårsag ingen anledning været for hendes mand til at skaffe sig rottekrudt til fordrivelse af utøj, og anholdte kan derfor heller ikke antage, at han har ladet sig give noget i dette øjemed, og hun vedbliver på det bestemteste at forsikre, at ifald hendes mand har været i besiddelse af sådan gift, er det hende aldeles ubekendt, ligesom hun ikke mindre bestemt forsikrer, at hun heller ikke selv har været i besiddelse af sådan eller anden gift, og at hun ikke har fjerneste anledning til at tro på det rygte, der er udspremt om hendes mands døds måde.

Hvad hendes forhold til skolelærer Nielsen angår, har sidstnævntes hustru aldrig udtrykkeligen bebrejdet anholdte samme, men denne kunne vel mærke, at hun efter sjællandsrejsen så ilde dertil, og dette blev også fortalt anholdte af andre. For så vidt anholdte tidligere har forklaret, at Nielsens hustru forkastede hende den tilsigtede utilladelige forbindelse, berigtigede hun dette i overensstemmelse med det anførte. Endvidere berigtigede hun sin tidligere forklaring, at hun kun én gang efter dødsfaldet har talt med skolelærer Nielsen, derhen at det foruden ved synet af den afdødes lig, hvor Nielsen som ligsynsmand deltog, samt ved begravelsen, endvidere har været tilfældet den 21. dennes samme aften, og genstanden for deres samtale, hvorved anholdtes broder var nærværende, og som foregik på hendes bopæl, efter at hun var fulgtes med dertil fra sin moders hus, hvor hun har opholdt sig om natten siden dødsfaldet og befandt sig, da hun blev opsøgt af sin broder, med hvem Nielsen var ifølge, var sidstnævntes pengemellemværende med hendes afdøde mand, hvilket dermed blev opgjort. Der blev under Nielsens besøg hos den afdøde på sygelejet ikke talt om dette mellemværende og endnu mindre foretaget nogen afregning eller opgørelse desangående, og anholdte anser det ikke for muligt, at sådant kan være sket, uden at hun måtte vide det, da hun på få øjeblikke nær bestandig var til stede, og hendes mand heller ikke har udladt sig til hende med noget denne genstand betræffende, hvilket hun er vis på, at han

ville have talt om med hende, ifald den havde været på bane mellem ham og Nielsen under dennes besøg.

Oplæst og ratificeret,

hvorfor anholdte på given anledning tilføjer, at der af ribbenet og medisterpølsen var lidt tilbage efter hendes mands død, men at det siden er af hende selv fortæret samt endvidere, at navnet på Ellen Bisps datter er Lisbeth, i det mindste efter den måde, hvorpå hun i daglig tale benævnes. Endnu tilføjer anholdte på videre given anledning med hensyn til ribbenene og medisterpølsen, at disse fødemidler var aldeles rå, da hun modtog dem, og lige sådan, som de var taget op af indsaltningen.

Forhøret udsat.

Retten hævet kl. 4.

Sjette retsdag – 29. december 1854

Kl. 9: Forhøret betræffende husmand Jens Andersen Møllers døds måde kontinuerede.

Dommeren bemærkede, at han havde påtænkt at begive sig til Ålsø i dag for at foretage en sådan undersøgelse, hvortil sagen giver anledning, navnlig angående det på skolelærer Nielsens bopæl værende rottekrudt, men at det har været ham umuligt ved siden af de forskellige øvrige embedsforretninger, der gør fordring på hans tid og opmærksomhed, at finde lejlighed til at foretage denne rejse.

For protokollen fremstod **skolelærer Nielsen** af Ålsø, hvem det pålagdes indtil videre at forblive hos gæstgiver Wessing uden at have samkvem med nogen, der ikke hører til sidstnævntes husstand, hvilket pålæg han lovede at holde sig efterrettelig.

Forhøret udsat.

Retten hævet.

Kl. 11: Forhøret betræffende husmand Jens Andersen Møllers døds måde kontinuerede.

Anholdte **Gjertrud Marie Hansdatter**, der fremstod, erklærede på given anledning, idet hun derfor gentog sin forsikring om, at med hendes vidende har hendes afdøde mand Jens Andersen Møller ikke været i besiddelse af rottekrudt og sådan eller anden gift ej heller været i hendes og hans hus, ligesom også at hun er aldeles uvidende om, at skolelærer Nielsen har været i besiddelse af rottekrudt, at hendes afdøde mand ingensinde til hende har omtalt, at han var anmodet om eller havde lovet skolelærer Nielsen at være denne behjælpelig med vaskning af hans kreaturer, lige så lidt som hun på anden måde har erfaret noget i så henseende, hvilket hun på det helligste forsikrer er sandhed.

Lige så bestemt erklærer hun, at det er hende ubekendt, at hendes mand i fjor har hjulpet Nielsen med kreaturvaskning, navnlig med en dekokt af tobak og aske, i hvilken henseende det var betydet anholdte, at denne kreaturvaskning, hvormed hendes mand ifølge Nielsens forklaring har lovet at være sidstnævnte behjælpelig, var bestemt at foretages noget, før hans sygdom indtraf, med anvendelse af rottekrudt.

Endvidere erklærede anholdte, at hendes mand ikke af hende har modtaget nogen tekop eller andet kar til en afbenyttelse, som er hende ubekendt, og at navnlig sådant ikke har været tilfældet i det tidsløb, som ved indeværende undersøgelse er af betydning.

Slutteligen tilføjer hun, at den forklaring, hun har afgivet om omstændighederne vedkommende hendes mands død, er fuldkommen sandfærdig, hvilket hun er beredt til at forsvare både for Gud og mennesker.

Oplæst og ratificeret.

Anholdte blev derpå igen sat under forvaring.

Dernæst mødte praktiserende læge **Johan Christian Richter**, der vedkendte sig de i forhøret den 26. dennes under nr. to og fire fremlagte skrivelser til dommeren, og på given anledning erklærede, at han har den overbevisning, at skolelærer Nielsen af Ålsø ved den niende dennes at konsultere komparenten angående Jens Andersen Møllers sygdom kun angav, at denne bestod i, at han havde ondt for brystet, og navnlig ikke omtalte, at han tillige led af smerter i maven samt opkastning, men at komparenten, der på den tid var optaget af andre almindelige sysler, dog ikke

i den grad er vis derpå, at han drister sig til at bevidne sådant med ed, hvorimod han er beredt til med ed at bekræfte, at Nielsen ikke skildrede sygdommen således, at det kunne give komparenten nogen tanke om, at den var alvorlig eller farlig. Spanskflue-plasteret ordinerede komparenten med en recept, som han overleverede Nielsen, af hvem han ingen betaling forlangte eller modtog. Hvorvidt komparenten sagde Nielsen, at plasteret skulle lægges i hjertekulen, har han ingen bestemt erindring om. Skolelærer Nielsen gav komparenten aldeles ingen anledning til personligen at tilse den syge, hvilket han i øvrigt ikke ville have undladt uden nogen anmodning derom, ifald han havde haft grund til at anse sygdommen for farlig, uagtet den afdøde var komparenten, der ikke ved nogensinde at have set ham, ubekendt. Som følge heraf kan komparenten ikke antage, ligesom han ej heller erindrer det, at have brugt nogen ytring til Nielsen angående, at den syge muligen havde opkastelse, fordi han havde nydt brændevin i overmåde, og skulle det alligevel være tilfældet, kan han ikke forklare sig det anderledes end deraf, at Nielsen da har givet komparenten anledning til den mening, at den syge undertiden tog sig en tår over tørsten.

Oplæst og ratificeret. Dimitteret.

Forhøret udsat.

Fogedforretning

År 1854 den 29. december eftermiddag kl. 4 indfandt fogden sig i Ålsø for at foretage en undersøgelse til oplysning under det ved jurisdiktionens politiret stående forhør angående husmand Jens Andersen Møller af Ålsø hans døds måde.

Forretningen, hvorved fogden var ledsaget af fuldmægtig A. M. Lunøe og sognefoged i Ålsø Peder Hansen som vidner, begyndte på skolelærer Niensens bopæl, hvor denne, der under bevogtning var medbragt, blev fremstillet, og hvor hans hustru Else Margrethe ved fogdens ankomst var til stede.

Fogden opfordrede skolelærer Nielsen til at påvise:

- A. Rottekrudtet, som er i behold fra den fra dyrlæge Nielsen modtagne sendelse.
- B. Tallerkenen og koppen, som benyttedes ved overbringelsen af de fødemidler, som skolelærer Nielsen havde med sig til afdøde husmand Jens Andersens bopæl fredag aften den ottende dennes
- C. Flasken, hvori det malurtbrændevin befandt sig, som skolelærer Niensens datter Amalia samme dags eftermiddag modtog til levering på den afdødes bopæl.
- D. Tegnebogen med noteringerne angående den afdødes mellemværende med skolelærer Nielsen

Efter deres opfordring fremtog Nielsen:

- A. Et, gråt, sammenlagt papir, hvori han erklærede, at rottekrudtet befandt sig, og som blev fremtaget af en i hans sovekammer ved siden af dagligstuen placeret klædekiste, der var aflåset, men hvortil Niensens hustru leverede nøglen, som hun udtog af et skjult gemme i et aflukket hjørneskab, som hun åbnede med en nøgle, der hængte på kroge under en hat.
- B. En hvid kop af stentøj, som nu benyttedes til puddersukker, men hvor såvel Nielsen som hustru erklærede, havde befundet sig det til den afdødes bopæl overbragte gåsefedt. Tallerkenen, som benyttedes til de øvrige fødemidler, erklærede de begge ikke at kunne

påvise, da den var en almindelig, hvid stentøjstallerken, som ikke er kendelig med noget mærke, hvorfor de, der var i besiddelse af flere sådanne, ej kunne genkende samme.

- C. En klar, hvid pæglflaske med en kvindelig figur indeni, hvilken flaske begge ægtefæller erklærede havde indeholdt malurtbrændevinen.
- D. En brun Safians tegnebog, hvori var indlagt et løst papir, som Nielsen erklærede tillige med indeholdt noteringer vedkommende benævnte mellemværende.

De fremtagne, specificerede genstande blev i ægtefællernes påsyn forsynet med fogdens private segl, indeholdende bogstaverne G.N., samt betegnedes med de samme litra, hvorunder de er anført, hvorefter fogden tog dem i forvaring.

Dernæst påviste ægtefællerne på given anledning en skolelærer Nielsen tilhørende overkjole med en indvendig brystlomme, som de begge erklærede, var den lomme, hvoraf rottekrudtet blev udtaget, da Niensens hustru modtog det til forvaring i kisten, ligesom de endvidere påviste et i overstuen stående stort klædeskab, i hvilket Niensens hustru erklærede, at det var i dette, overkjolen hængte, da rottekrudtet blev udtaget af lommen.

Endelig påviste skolelærer Nielsen, idet han ledsagede fogden hen til gårdejer Anders Jørgensens tæt ved Niensens bopæl beliggende gård, den dertil hørende ladelænge med luge, ved hvilken sidste Nielsen vil have gjort aftale med den afdøde angående kreaturvaskning, og befandt på denne længe tvende luger ud til en have øst for gården, af hvilke luger Nielsen erklærede, at det var ved den nordlige af disse, at han om denne genstand talte med den afdøde, der stod indenfor i laden, medens Nielsen befandt sig udenfor.

Det tilførte blev oplæst og dernæst af Nielsen og hustruen, da begge erkendte, at det stemmer med det passerede, underskrevet.

M. Nielsen Else Margrethe Nielsen

Fogden fandt sig foranlediget til at bemærke, at papiret med rottekrudtet blev uden at være åbnet indlagt i et af ham medbragt ark papir, som efter at være tillukket forsynedes med seglet.

Rigtigheden af denne bemærkning erkendte skolelærer Nielsen og hustru, som til bekræftelse deraf på ny undertegnede protokollen.

M. Nielsen Else Margrethe Nielsen

Derefter indfandt fogden sig med vidnerne på afdøde husmand Jens Andersen Møllers bopæl, hvor hans enke Gjertrud Marie Hansdatter, der ligeledes var medbragt, men under den foregående del af forretningen havde været under afsondret bevogtning, blev fremstillet.

Efter fogdens opfordring påviste hun:

- C. Recepten, som skolelærer Nielsen brugte tilligemed spanskflueplasteret
- D. Selve dette plaster.

Begge dele fremtog hun af et skab i stuen, hvori hun bemærkede, at plasteret, efter at den afdøde havde taget det af sit bryst, af hende var bleven indlagt, men om hun ved samme lejlighed eller før eller senere også i dette skab havde indlagt recepten, erklærede hun ikke at kunne erindre.

- E. en korthalset, sort trepæglflaske, nu tom, men på hvilken hun erklærede havde befunden sig den brændevin, som hendes mand havde hjembragt fra Grenaa den anden dennes, og

hvoraf hun tog den almindelige, danske brændevin, som hun ifølge sin forklaring under forhøret har udskænket under Nielsens besøg ved den afdødes sygdom.

- F. En sort pæglflaske med et høstbillede, hvilken flaske hun erklærede at være den, hvori hun havde tømt det, som blev tilovers af den malurtbrændevin, som hun modtog af Nielsens datter Amalia den ottende dennes om eftermiddagen, efter at hun om aftenen deraf havde skænket snapse til skolelærer Nielsen og hendes mand.

Bopælen tilligemed skabet og de øvrige gemmer blev derpå undersøgte, uden at noget forefandtes, der med hensyn til øjemedet for undersøgelsen skønnedes at være af betydning med undtagelse af:

- G. En hvid, pulveriseret genstand i gråt papir, hvilken enken erklærede at være stivelse, som fogden alligevel fandt anledning til at forbeholde en nærmere undersøgelse af sagkyndige.

Ved undersøgelsen, der foretages med enkens samtykke, bemærkedes ingen huller af utøj i gulvene, der består dels af ler, dels af sten, men i stuen stod to store kister foruden hint skab, under hvilke møbler ingen nærmere undersøgelser i så henseende lod sig anstille, ligesom det samme gælder om to i stuen værende alkovesenge, der begge fandtes i siderne udadtil i stuen, lukkede således med brædder, at intet kunne komme ind under dem uden gennem et hul, der befandt sig nederst på den ene af sengene, og hvorom enken erklærede at være det samme, som hun under forhøret har omforklaret at være gjort, for at katten kan komme ind under sengene, der er stillede med enden til hinanden.

I skabet henstod en hvid karaffel med noget almindelig, dansk brændevin, hvilken enken erklærede at være en beholdning fra begravelsen med tilføjende, at der før den tid og navnlig ikke under hendes mands sygdom har været brændevin på denne flaske, som hun derfor heller ikke har haft fremme eller udskænket af ved nogle af Nielsens besøg under sygdommen.

De under de anførte fem litra henførende genstande tog fogden, efter at de var forsynede med det samme segl, som ovenfor er nævnt, og betegnedes med de samme litra, hvormed de er opførte, i hans forvaring.

Efter at det tilførte var oplæst for Gjertrud Marie Hansdatter, som erklærede at have forstået det, og at det indeholder en tro fremstilling af, hvad er passeret og forefundet, undertegnede hun protokollen, dog kun med påholdt pen, da hun erklærede ikke at kunne skrive.

Gjertrud Marie Hansdatter
m.f. pen

Forretningen blev derpå, efter at være oplæst i det hele, sluttet og underskrevet kl. 7 $\frac{3}{4}$.

Som vidner:

G. Nyborg A.M. Lunøe Peder Hansen

Syvende retsdag – 31. december 1854

Kl. 8: Forhøret betræffende husmand Jens Andersen Møllers døds måde kontinuerede.

Dommeren fremlagde:

- 6) Udskrift af jurisdiktionens fogedprotokol angående en på skolelærer Nielsens og den afdødes bopæl under 29. dennes afholdt undersøgelsesforretning, hvilket bilag følger akten.

Derhos bemærkede dommeren, at de i forretningen specificerede ni genstande, som han har taget i forvaring, er bragt til stede her i retten, hvor de fremlagdes betegnede med de i forretningen anførte litra.

Skolelærer Nielsen, der fremstilledes i retten, erkendte, efter at den del af den fremlagte forretning, som vedkommer undersøgelsen på hans bopæl, var oplæst, indholdet for rigtigt, ligesom han derhos, efter at være forevist de med litra A, B, C og D betegnede genstande, erkendte identiteten af samme, såvel som at de derpå værende segl var i beskadiget tilstand.

På given anledning forklarede komparenten som følger:

Det var ikke af egen drift, at komparenten begav sig til den afdødes bopæl fredag aften, hvorimod anledningen var, som han har udsagt, at han ved den afdøde og hustrus plejebarn Hans Sørensen Adam blev anmodet om at komme, hvilket komparenten er aldeles vis på, forholder sig så, og han vedbliver dette, uagtet dommeren foreholdt ham, at det modstrider andre fremkomne oplysninger.

Komparenten har ingen kundskab om, hvorvidt der befandt sig ribben blandt de spisevarer, som han medbragte til den afdødes bopæl bemeldte aften. Han satte dem fra sig på bordet, således som de var indbundne i tørklædet. Dette blev ikke opløst i stuen, men den afdødes hustru tog knyttet med sig ud af værelset, og ved komparentens bortgang leverede hun ham tallerkenen og koppen. Det, som komparenten den aften nød, bestod i noget skåret smørrebrød, som den afdødes hustru bragte, hvorimod han den følgende aften selv tog de spisevarer, som han da nød fra bordet i stuen, hvorpå hun havde fremsat kold mad, og deriblandt befandt sig medisterpølse, men hvorvidt pølsen var den samme, som komparenten havde bragt, kan han ikke sige, og ribben erindrer han ikke at have set på bordet.

Malurtbrændevinen, som den afdødes hustru modtog af Amalia, var på den klare, hvide flaske med den kvindelige figur indeni, som her står for komparenten og er mærket litra C. Af denne brændevin har komparenten ikke med sin vidende nydt noget i den afdødes hus, hvorimod det, han nød, såvel fredag som lørdag aften var almindelig, dansk brændevin, og komparenten husker ikke rettere, end at den afdødes hustru skænkede den ud af en hvid karaffel, men bemærker, efter at være foreholdt det modstridende deri med hendes forklaring, at det mulig ikke har været en karaffel, men, som han udsiger, en sort tre pæglflaske, hvorved komparenten tilføjer, at da han under tidligere besøg i huset er blevet skænket af denne karaffel, kan det vel være, at denne omstændighed har vildledt hans hukommelse i dette punkt.

Komparenten er aldeles vis på, at han fredag aften tillige medbragte en pægl almindelig, dansk brændevin på en mørk pæglsflaske med høstbillede, som han satte på bordet, tillige med spisevarerne, og lige så vis er han derpå, at af denne flaske blev intet skænket i hans nærværelse, og da han forlod huset, fik han med sig foruden tallerkenen og koppen en flaske, men om det var den sidstnævnte flaske eller den, hvorpå malurtbrændevinen blev sendt, derom har han ingen bestemt erindring tilbage, og skulle det sidste alternativ være det rette, så må den mørke flaske

endnu befinde sig på den afdødes bopæl, da komparenten ikke ved, hvordan den skulle være kommet tilbage.

Den afdødes hustru var under komparentens besøg fredag aften bestandig inde i stuen uden på enkelte øjeblikke nær, således som komparenten tidligere har forklaret, og hun var sysselsat med at spinde.

At komparenten ved dette besøg underrettede den afdøde om, hvordan dennes mellemværende stod med ham, vedbliver han, der i så henseende ganske henholder sig til sin tidligere forklaring, uagtet det foreholdtes ham, at den afdødes hustru ikke vil have hørt et eneste ord vedkommende dette mellemværende.

Da komparenten ytrede til den afdøde, at han den følgende dag skulle til Grenaa, spurgte denne, om komparenten ikke ville tage bud med for ham til doktor og nævnte praktiserende læge Richter som den, hvem han ønskede konsulteret, og komparenten var vis på, at denne genstand kom frem under samtalen i denne form, og vedbliver derfor, at det ikke var ham, der tilbød den afdøde at gå til læge, men derimod sidstnævnte, som anmodede komparenten derom. Angående sin beretning til dr. Richter om sygdommens beskaffenhed henholder komparenten sig uforandret til sin foregående forklaring med tilføjende, at han ikke udlod sig til nævnte læge om, hvorvidt sygdommen var farlig eller ikke, men overlod bedømmelsen deraf til ham efter de oplysninger, som komparenten meddelte.

At han enten samme dag, dødsfaldet var indtruffet, eller dagen derpå sagde sin hustru, at han havde været på den afdødes bopæl, og tillige underrettede hende om sit ærinde, gentager komparenten med den største bestemthed. For rottekruddet har komparenten i et brev, som han leverede bestyreren af købmand Lunds Enkes Handel i Grenaa, Jørgensen, til indlevering på posthuset, afsendt to skilling til dyrlæge Nielsen, som komparenten, der ikke mere erindrede prisen fra tidligere tid, anmodede om, ifald beløbet ikke skulle være tilstrækkeligt, at debitere ham det manglende indtil sommeren, da han agtede at komme til Horsens.

Brevet, hvormed rottekruddet fulgte, er komparenten ikke længere i besiddelse af. Da indholdet deraf var aldeles ligegyldigt, har han tilintetgjort det uden at tænke videre ved denne handling, og denne har haft så lidt betydning for ham, at han ej er i stand til at angive, når eller på hvilken måde tilintetgørelsen er sket. Han er vis på, at brevet ikke blev åbnet hos købmand Harboe. Dette skete først, efter at komparenten anden gang havde været hos Harboe, og det herefter var rindet ham i tanker, at brevet var indlagt i brystlommen på overkjolen, men komparenten er nu ikke vis på, om han da efter sin hjemkomst selv tog brevet ud af lommen, eller dette skete af hans hustru, som han tidligere havde underrettet om modtagelsen af rottekruddet.

Det var ved den i fagedforretningen ommeldte nordre luge på Anders Jørgensens lade, at komparenten gjorde aftale med den afdøde om kreaturvaskningen, som derefter skulle havde fundet sted den anden søndag derpå, og komparenten vedbliver, hvad han tidligere har udsagt desangående såvel som om udleveringen af rottekruddet til den afdøde, uagtet det foreholdtes ham, at sidstnævntes hustru har erklæret ej alene, at hun ikke har haft nogen kundskab enten om hin aftale eller om udleveringen af rottekruddet, men også at der ingen anledning har været for hendes mand til at anskaffe sig rottekruddet i det af komparenten angivne øjemed, da deres bopæl ikke var hjemsogt af utøj på en måde, der var til plage.

Den påtænkte kreaturvaskning har ikke senere fundet sted, thi rygter, som efter dødsfaldet udspreddes, betog komparenten lyst til at tænke videre på denne gerning.

Komparenten indrømmer, at han har været urolig efter dødsfaldet, men påstår dertil ikke at have haft anden grund end frygt for, at den afdøde kunne have misbrugt det ham overladte rottekruddet.

Oplæst og ratificeret.

Dommeren bemærkede, at brevtasken litra D, som blev åbnet, befandtes tillige med det deri værende løse papir at indeholde en del med blyant skrevne notater angående den afdødes mellemværende med skolelærer Nielsen, men at sidstnævnte, som blev opfordret til at påvise, hvordan deraf udkommer et tilgodehavende for ham hos den afdøde af cirka 20 rigsdaler, erklærede, at han ikke så sig i stand til at oplyse sådant efter disse noteringer. Bogen blev tillige med papiret igen taget under forsegling.

Skolelærer Nielsen, som erkendte rigtigheden af dommerens bemærkning, blev derpå ført tilbage under den foreløbige detention, som han har underkastet sig indtil videre i overensstemmelse med forhandlingerne den 28. dennes.

Forhøret udsat og retten hævet kl. 11.

Ottende retsdag – 2. januar 1855

Kl. 2½. Forhøret betræffende husmand Jens Andersen Møllers døds måde kontinuerede.

Dommeren fremlagde:

7) En skrivelse fra Horsens byfogedkontor af 30. forrige måned.

8) Den deri ommeldte forhørsudskrift.

Den sidste tages til vedhæftelse, hvorimod skrivelsen er sålydende.

Skolelærer og organist Nielsen, der blev fremstillet og foreholdt dyrlæge Nielsens forklaring under det i udskrift fremlagte forhør, erklærede, at denne er usandfærdig, og påstod, at hvad han selv har udsagt i den omspurgte henseende er aldeles rigtigt, idet han derhos tilføjede, at den tidligere nævnte Knud Rasmussen Vinther vil kunne bevidne sandheden af, at komparenten, medens han boede i Østbirk, har anvendt rottekrudt til sine kreaturer.

Medens komparenten boede i Østbirk, har han én gang modtaget til kreaturvaskning rottekrudt af dyrlæge Nielsens egen hånd, hvilket fandt sted på sidstnævntes bopæl, hvor han leverede komparenten samme i et lille mørkt kammer til venstre for indgangen til dagligstuen fra forstuen. Og senere, en anden gang, har han modtaget sådan gift fra ham enten i et brev eller med et bud. Hvilken af delene der var tilfældet, husker komparenten ikke.

Dommeren måtte under de forhåndenværende omstændigheder anse sig forpligtet til at sætte skolelærer Nielsen under strengere bevogtning, i hvilken anledning han afsagde følgende kendelse:

Ifølge skolelærer Nielsens egen bekendelse har han oftere bedrevet hor med afdøde husmand Jens Andersen Møllers hustru, Gjertrud Marie Hansdatter, og da denne strafværdige forbindelse i forening med, at førstnævnte har ligeledes ifølge egen tilståelse udleveret rottekrudt til bemeldte husmand, uden at nogen oplysning hidtil har kunnet tilvejebringes om, hvorvidt sådan udlevering har fundet sted i det af skolelærer Nielsen angivne øjemed, ikke kan andet end fremkalde mistanke mod sidstnævnte med hensyn til det angående samme husmand Jens Andersen Møllers døds måde udbredte rygter, og da hertil kommer, at den nu i dag fremlagte forhørsudskrift giver grund til at antage, at skolelærer Nielsen har gjort sig skyldig i usandfærdig forklaring i et meget vigtigt punkt i sagen, så kræver undersøgelsen, at der tages forholdsregler, hvorved han bliver sat ude af stand til at indvirke på dennes videre gang, og han vil derfor være at belægge med personlig arrest.

Thi eragtes:

Skolelærer og organist Morten Nielsen af Ålsø bør fængsles..

Kendelsen blev oplæst for arrestanten, som derpå blev overgivet til bevogtning.

Forhøret udsat.

Fogedforretning

År 1855 den 3. januar formiddag kl. 10 indfandt fogden sig i Ålsø for at foranstalte liget af husmand Jens Andersen Møller, der under 16. forrige måned er jordet på Ålsø Kirkegård, optaget af graven for at underkastes en legal obduktion til oplysning under det ved jurisdiktionens politiret stående forhør angående nævnte husmands dødsårsag, og navnlig for at det ved sådan obduktion og derpå begrundet lægevidenskabelig undersøgelse kan blive genstand for skylden og så vidt muligt få afgørelse af, hvorvidt hans død er forårsaget ved nydelse af gift, in specie rottekrudt.

Forretningen, hvorved fogden var ledsaget af sognefogden i Ålsø, gårdmand Peder Hansen og politibetjent Juul, Grenaa, som vidner, begyndte med, at den afdøde hustru, Gjertrud Marie Hansdatter og skolelærer og organist Morten Nielsen, der var medbragte under bevogtning, blev fremstillede på Ålsø Kirkegård med opfordring til at påvise den afdødes grav, og da de havde efterkommet denne opfordring ved begge at påvise den samme grav, ligesom rigtigheden af denne påvisning derfor blev bekræftet af den ved kirkegården ansatte graver, aftægtsmand Jørgen Nielsen, der tillige var nærværende, blev ved tiltaget mandskab, seks i tallet, foruden ovennævnte sognefoged, der også var til assistance, denne grav åbnet, den derværende ligkiste optaget og derpå henbragt til skolestuen i Ålsø, hvor stiftsphysicus, justitsråd Jespersen af Århus, som fogden under 29. forrige måned havde engageret til at foretage obduktionen med videre dertil hørende undersøgelse, var mødt ledsaget af distriktslægen, garnisonskirurg Arendrup.

I nærværelse af disse og af sognepræsten i Ålsø, pastor la Cour, der tillige gav møde, såvel som af de øvrige personer blev her låget taget af kisten, i hvilken forefandtes et afsjælet menneskelegeme, som på fogdens opfordring både Gjertrud Marie Hansdatter og skolelærer og organist Nielsen, der under afsondret bevogtning begge var ført fra kirkegården til skolestuen ifølge med kisten, erklærede at være liget af bemeldte husmand Jens Andersen Møller.

Efter at være af fogden gjort bekendte med den hensigt, hvori liget var optaget af graven, blev Gjertrud Marie Hansdatter samt skolelærer og organist Nielsen hver for sig og først hin, dernæst denne, stillede for liget og efter alvorlig formaning til, ifald deres samvittighed anklagede dem for den afdødes død, da at søge nåde ved bekendelse og anger, men enhver af dem erklærede under håndspålæggelse på den afdødes hjerte, at de var uskyldige i hans død og navnlig, at han ikke med deres vidende og endsige med deres medvirkning, det være sig umiddelbar eller middelbar, var bragt af dage med gift, navnlig rottekrudt.

Efter denne handling blev liget overleveret til stiftsphysicus, justitsråd Jespersen, til foranstaltning af obduktionen og undersøgelsen med tilkendegivende, at det spørgsmål, som dermed kræves besvaret, er som allerede oven berørt dette, hvorvidt den afdøde endeligt, som rygtet tilskriver nydelse af gift, må antages at være bevirket eller fremkaldt med sådan årsag, idet fogden derfor gjorde stiftsphysicus bekendt med, at det af skolelærer og organist Nielsen og dennes hustru er under ovennævnte forhør forklaret, at Nielsen af to lod rottekrudt, som han havde forskaffet sig ifølge hans udsigende til brug ved kreaturvaskning, har overladt og udleveret sidstnævnte husmand Jens Andersen Møller fire á fem uger eller så omtrent før dennes død en spiseskefuld, som han bad om at erholde til fordrivelse af utøj på sin bopæl, men at den afdøde hustru ligeledes under forhøret har erklæret, at det er hende aldeles ubekendt, at hendes mand har været i besiddelse af rottekrudt, ligesom også at der ifølge hendes skønnende ej heller har været nogen anledning for ham til at forskaffe sig sådan gift i det anførte øjemed.

Da obduktionen var tilendebragt, og stiftsphysicus havde tilkendegivet fogden, at han havde taget i sin forvaring de dele af legemet, som ville være genstand for den videre undersøgelse, blev resten af liget nedlagt i kisten, denne tillukket med påsømning af låget samt derpå igen forbragt til kirkegården og nedsat i graven, som derefter blev tilkastet.

Det bemærkes, at de kar, hvori stiftsphysicus havde opbevaret de af liget udtagne dele, blev tillukkede med emballage, som forsynedes med distriktslægens og fogdens segl, samt at stiftsphysicus lovede snarest muligt at meddele fogden resultatet af obduktionen i et fuldstændigt visum repertum.

Forretningen blev derpå efter at være oplæst, og efter at Gjertrud Marie Hansdatter og skolelærer Nielsen havde erklæret, at de intet havde mod det tilførte at erindre, sluttet kl. 2 $\frac{3}{4}$ og forsynet såvel med disse som med de øvrige vedkommendes underskrifter.

Gjertrud Marie Hansdatter
m.f. pen

M. Nielsen

Chr. La Cour

Jespersen

Arendrup

G. Nyborg

Peder Hansen

Juul

Niende retsmøde – 5. januar 1855

Kl. ? Forhøret betreffende husmand Jens Andersen Møllers døds måde kontinuerede.

I forhøret mødte bestyreren af Købmand Lunds Enkes Boghandel i Grenaa, **købmand Rasmus Anthon Jørgensen**, der afgav følgende forklaring:

En dag, omtrent midt i november forrige år, indfandt sig i komparentens udsalg, der drives i samme gård som bemeldte boghandel, arrestanten skolelærer Nielsen, der leverede komparenten et brev med anmodning om at besørge det indleverede for ham på posthuset, og da komparenten erklærede sig villig til at opfylde denne anmodning, overgav Nielsen ham brevet og bortfjernede sig, uden at dette var genstand for videre samtale imellem dem. Brevet var adresseret til dyrlæge Nielsen i Horsens, og ifølge udskriften indeholdt det 2 skilling. Da komparenten ved at forhøre på posthuset bragte i erfarung, at forsendelsen med pakkefragten ville koste hen ved en snes skilling, slog han en konvolut om brevet og lod samme med et postfrimærke afgå til bestemmelsesstedet, idet han forsynede kuverten med samme adresse, som brevet havde, og da arrestanten skolelærer Nielsen findes under 18. november forrige år debiteret hos komparenten for frimærket, som blev sat på kuverten, antager sidstnævnte, at indleveringen på posthuset også under samme dato er sket, hvilket komparenten ikke ser sig i stand til efter sin hukommelse at bestemme. At brevet indeholdt skillemønt, kunne komparenten føle på det.

Oplæst og ratificeret af komparenten, der erklærede, at han er beredt til at beedige sandheden af denne sin forklaring, når som helst sådant måtte fordres.

Arrestanten **skolelærer Nielsen**, som fri for bånd og tvang blev fremstillet for retten, erklærede, efter at være forelagt købmand Jørgensens forklaring, at han ikke derved har noget at bemærke, men erkender samme for aldeles rigtig med hensyn til det, som er passeret mellem Jørgensen og arrestanten angående det omhandlede brev.

På given anledning tilføjede arrestanten, at han ved at forskrive rottekrudtet fra dyrlæge Nielsen anmodede samme om at sende det rent og ublandet, da han ellers ikke vidste, hvor meget vand det skulle koges i, og af samme beskaffenhed har også det rottekrudt været, som dyrlæge Nielsen har overladt arrestanten, medens denne boede i Østbirk.

Oplæst og ratificeret.

Arrestanten blev derpå overgivet til bevogtning og forhøret udsat.

Retten hævet kl. 1 $\frac{3}{4}$.

Tiende retsdag – 10. januar 1855

Kl. 9. Forhøret betræffende husmand Jens Andersen Møllers døds måde kontinuerede.

Til protokollen blev fremlagt:

- 9) Udskrift af jurisdiktionens fogedprotokol angående en under den tredje dennes foretagne obduktion af den afdødes lig.
- 10) Skrivelse fra byfogedkontoret i Horsens af femte dennes
- 11) Skrivelse vedr. bilag nr. 9 tages til vedfølgelse, hvorimod nr. 10, der tages til indlemmelse, sålydende.

Ifølge indkaldelse mødte:

Edel Madsdatter, enke efter Christian Rasmussen Bisp af Ålsø, der efter behørig forberedelse til edsaflæggelse, aflagde følgende forklaring:

Komparentinden, der tillige med sin datter Elisabeth og dennes mand Jens Thøger, bebor et sted, der er sammenbygget med det af den afdøde beboede hus, har flere gange forrige måned besøgt denne under hans sygdom, hvilken hun kom til kundskab om søndag morgen den tredje forrige måned, idet hun da tilfældigen indfandt sig på den afdødes bopæl, ved hvilken lejlighed han under klage over ildebefindende fortalte hende, at han den foregående aften havde fået ondt efter at have spist nogle pandekager, som han havde nydt i sit hjem efter tilbagekomsten fra et ærinde i Grenaa. Han fortalte, at han efter denne spise, som han antog at have nydt for varm, havde fået opkastning samt tilføjede, at det vedblev at stå ham for brystet, således som om opkastningen igen ville indfinde sig, hvilket dog ikke skete, så længe komparentinden den dag opholdt sig sammesteds, hvad ikke varede over et kvarter.

Den afdøde var ikke sengeliggende, og det forekommer komparentindenn, at han ytrede, at han ville begive sig ud for at hente vand, hvilket hun senere har af hans broder Rasmus Møller erfaret også skete.

Gjertrud Marie Hansdatter, der var til stede, udtalte sig ikke om anledningen til sygdommen, men bemærker blot ligesom også hendes mand, at den vel nok gik over igen. Tiere var komparentinden ikke på den afdødes bopæl denne dag. Mandag morgen den fjerde forrige måned blev hun af Gjertrud Marie Hansdatter, som i den anledning kom ind til hende, anmodet om at hente smed Rasmus i Ålsrode, for at han kunne årelade den afdøde, hvilken anmodning opfyldtes af komparentinden, der efter sin tilbagekomst fra Ålsrode bragte den afdøde besked om at begive sig ned på hans bopæl, hvor hun da fandt ham sengeliggende, og han klagede over smerter i maven, og under hendes ophold, der varede omtrent et kvarter, havde han én gang opkastning, der kom på nogle få øjeblikke, efter at han havde nydt noget vand, som ifølge hans begæring blev givet ham af Gjertrud Marie Hansdatter, der var nærværende. Om aftenen erfarede komparentinden, der ikke så den afdøde efter denne dag, af sin datter Elisabeth, der var inde hos ham om eftermiddagen, at smeden da havde været der og åreladt ham, men at han havde måttet foretage flere forsøg, inden der ville komme blod, hvoraf afgangsen ikke havde været synderlig.

Tirsdag morgen gik komparentinden ind til den afdøde, der dagen i forvejen havde anmodet hende om at tage bud med til Grenaa, ifald hun skulle komme derud, for at lade ham vide, at det var hendes bestemmelse at begive sig dertil, og hun blev da af ham og hans hustru anmodet om at købe tre pægle brændevin og et halvt pund puddersukker, hvortil hun modtog penge, og hvilke varer hun bragte dem efter sin tilbagekomst om aftenen.

Om morgenen ytrede såvel den afdøde som hans hustru til komparentinden, der opholdt sig kun få øjeblikke, at han agtede at tage ind at svede på, idet manden derhos gentog sin klage over, at han vedblev at have samme smerter i maven og kvalme, og om aftenen fortalte både han og hans hustru, at han havde gennemgået en stærk sved, men uden at nævne, hvilket middel der var blevet anvendt til frembringelse af samme. Den afdøde var sengeliggende, men havde ingen opkastning under komparentindens ophold, der var meget kortvarigt.

Komparentinden var derpå ikke hos den afdøde, forinden hun af hans hustru, som i denne anledning indfandt sig hos hende, blev anmodet om at komme ind til ham, fordi han var blevet så særdeles dårlig, og dette var enten onsdag eller torsdag aften, dog tror komparentinden, at det var den førstnævnte aften. Efterkommende denne anmodning fulgte hun straks med den afdødes hustru ind til ham. Han lå til sengs, klagede over smerter i maven og kvalme, og hans stemme var så svag og lidende, at komparentinden ikke kunne andet end ytre til ham, at den forekom hende at varsle om døden. Hendes ophold varede da omtrent et par timer, i hvilken tid han på begæring fik af sin hustru at drikke dels vand, dels mælk og vand, dels øl med mælk og dels tevand, og tvende gange havde han stærk opkastning, der opsamledes i en strippe, som blev stående, så længe komparentinden var til stede. Komparentinden rådede den afdøde, der fandt den vedvarende opkastelse forunderlig, ligesom hans hustru også deltog i denne ytring, at lade læge hente, hvortil han svarede, at det ville være forbundet med bekostning og måske alligevel intet hjælpe, og hun husker ikke, at hans hustru udlod sig i anledning af dette komparentindens råd.

Efter den tid var komparentinden ikke hos den afdøde før lørdag formiddag den niende december, hvorimod hun da begav sig ind til ham med nogen bygsuppe og en liden kringel, som hun ville tilbyde ham, men ved hendes ankomst fandt ham sovende, hvorfor hun leverede det medbragte til hans hustru, der hensatte samme på kakkellovnen. Komparentinden, som straks efter bortfjernede sig, indfandt sig atter efter forløbet af et par timer, og den afdøde, som da var vågnet, men holdt sengen, fortalte hende da, at han følte mere ro og i det hele taget befandt sig bedre, hvorfor han ytrede tilfredshed over ikke at have sendt bud efter læge. Ved sin bortgang modtog komparentinden, der opholdt sig næppe et halvt kvarter, skålen, hvori bygsuppen havde været, hvilken stod tom på bordet, men om den afdøde havde nydt af det tilbragte, derom spurgte hun ikke, lige så lidt som dette blev omtalt enten af ham eller hans hustru, der blot bevidnede komparentindens sin tak.

Søndag formiddag blev komparentinden tilkaldt af den afdødes hustru, der ytrede, at han var meget slet, hvilket komparentinden ved at begive sig ind til ham fandt bekræftet. Hans tilstand var meget lidende. Opkastningen havde vel ophørt, men i stedet var indtrådt stærk diarré, der vedblev, indtil han udåndede, hvilket fandt sted samme dags eftermiddag imellem klokken to og tre. Dødskampen, hvorved komparentinden uafbrudt var til stede, stod på en times tid. Omtrent halvanden time før døden begærede han brændevin, hvilket hans hustru derpå bragte ham i et glas, som han tømte, og derpå forlangte han skråtobak, hvilket han også fik, men straks igen spyttede ud. Komparentinden opholdt sig på den afdødes bopæl fra, at hun blev tilkaldt, hvilket var om morgenen, indtil opløsningen med undtagelse af ca. halvanden time ved middagstid.

I strippen stod noget af opkastningen fra om natten. Den havde en gul og grønagtig farve. Tidligere havde hun ikke lagt mærke til dens beskaffenhed.

Ved et besøg hos den afdøde på nogle øjeblikke, som komparentinden ikke før har nævnt, og som fandt sted, om hun husker ret, torsdag aften, traf hun Søren Hansen Adam, broder til Gjertrud Marie Hansdatter, men ellers har hun under sygdommen ingen fremmede truffet før om søndagen, dog hvorimod da flere sådanne var til stede, nemlig foruden bemeldte Søren Adam, Jens Thøger, Mads Bisp, Nora Hansdatter og aftægtsmand Jens Nielsen.

Det er komparentinden bekendt, hvad rygten siger om den afdødes døds måde. Hvorvidt dette rygte har nogen grund, derom påstår hun, som på det alvorligste blev formanet til sandhed, at hun er aldeles uvidende, og at hverken han selv eller nogen anden har givet hende underretning eller oplysning, som kan tjene til at opklare sagen, men ifald rygten siger sandt, og han er død af gift, navnlig rottekrudt, er det komparentindens overbevisning, at han ikke selv har forgiftet sig, hvilken overbevisning hun navnlig støtter dertil, at han ingensinde har ytret lede eller ulyst til livet, men tværtimod flere gange under sygdommen ladet ord falde om, hvor gerne han ønskede at leve, hvilket endnu var tilfældet få timer før hans død, idet han da med beklagelse over, at han følte, at døden forestod, henvendte sig til sin hustru med formaning om at skikke sig vel og drage omsorg for deres plejebarn, hvilken formaning var ledsaget af en ytring om, at alt skulle være hende tilgivet. Ved denne ytring antog komparentinden, at han sigtede til rygten om forholdet imellem hans hustru og skolelærer Nielsen, hvilket hun antydede med i nogle ord at udtrykke hendes erkendelse af den forsonlighed, hvorom den vidnede.

Under sygdommen har komparentinden ikke set skolelærer Nielsen på den afdødes bopæl, og hverken denne sidste eller hans hustru har talt om, hvorvidt han har været der, men af rygten har hun hørt, at Nielsen skal have været der med noget mad fredag aften. Den sidste gang, komparentinden erindrer at have set Nielsen på den afdødes bopæl før efter dødsfaldet, var Mikkelmarkedsdag forrige år, hvilket ifølge almanakkens udvisende var den 22. september.

Oplæst og ratificeret med tilføjende, at den afdødes hustru lige så lidt har ytret sig til komparentinden, som denne har spurgt om, hvorfra melet eller øvrige ingredienser, som var i pandekagerne, efter nydelsen af hvilke den afdøde fik opkastning, var kommet, noget, hvorom komparentinden derfor forsikrer, at hun er ganske uvidende. Endvidere tilføjer komparentinden, at den afdødes hustru ikke til hende har omtalt, lige så lidt som han selv, at han har nydt sylte, førend han spiste pandekagerne, hvorimod komparentinden efter dødsfaldet har hørt dette af rygten.

Fremdeles bemærker komparentinden, at den afdødes hustru, der i afvigte efterår på den tid, rygten gik, at Nielsen og hustru skulle separeres, ytrede til hende, at hun agtede at tage ud i skrædderlære hos en kone i Rosmus. Så ofte komparentinden har været til stede ved mandens sygeleje, har hans hustru plejet ham med omhyggelighed, og i det hele vist et kærligt forhold imod ham, ligesom også han fra sin side bestandig var mild og taknemmelig mod hende.

Oplæst og ratificeret. Dimitteret.

Jens Thøger, i ægteskab med forrige komparentindes datter Elisabeth og til huse hos svigermoderen, der efter behørig forberedelse til edsafleggelse under sandhedsløfte afgav følgende forklaring:

Da komparenten daglig går på arbejde på Hessel, som han begiver sig hen til tidligt om morgenen og først sildigt om aftenen kommer tilbage fra, har han ikke set den afdøde under sygdommen mere end én gang, hvilket var tilfældet nogle timer før hans død. Komparenten, som den dag, der var helligdag, ikke var på arbejde, blev da anmodet om at komme ind til den afdøde, der ønskede at udtale i hans påhør sin sidste vilje med hensyn til sine efterladenskaber, og dermed var foruden komparenten til stede forrige komparents søn Mads Christensen med tilnavnet Bisp, der havde fået en lignende anmodning. Efter at den afdøde havde tilkendegivet sin vilje i så henseende, blev aftægtsmand Jørgen Nielsen hentet, og denne nedskrev derpå efter komparentens og Mads Christensens meddelelse denne viljes erklæring, hvormed han dog ikke kom til ende, førend den afdøde Jens Andersen Møller var hensovet.

Komparenten kender intet til sidstnævntes dødsårsag, men indrømmer at have hørt af rygten, at han er kommet af dage med gift, og er det tilfældet, kan komparenten ikke tro, at han selv forsætligt på denne måde har bragt sig af dage, da den afdøde med komparentens vidende ingenlunde har lagt for dagen nogen sindsstemning, der kan berettige at tiltro ham en sådan handling.

Oplæst og ratificeret. Dimitteret.

Mads Christensen med tilnavnet Bisp, søn af Edel Madsdatter, der efter behørig forberedelse til edsaflæggelse under sandhedsløfte næst at bemærke, at han er 23 år gammel, afgav en forklaring, der ganske stemte med forrige komparents, idet han tilføjede, at han, der tjener på Lyngdalsgården, ikke var hjemme under den afdødes sygdom førend den ommeldte søndag, da han blev kaldt ind til hans sygeleje for tillige med Jens Thøger at påhøre hans sidste viljes udtalelse, hvilken aftægtsmand Jørgen Nielsen, som derefter blev hentet, nedskrev, men hvormed han ikke blev færdig, førend døden allerede var indtrådt.

Angående døds måden forklarede komparenten ligeledes, ganske som forrige komparent, med hvem han navnlig er enig i, at ifald den grunder sig på forgiftning, er det ikke antageligt, at denne handling kan tilskrives den afdøde selv.

Oplæst og ratificeret.

Forhøret udsat kl. 3 ¼.

Forhøret betræffende husmand Jens Andersen Møllers døds måde kontinuerede.

Ifølge indkaldelse mødte aftægtsmand **Jørgen Nielsen**, der fik behørig forberedelse til edsaflæggelse under sandhedsløfte. Han forklarer, at han, der bor afsides i et sted på Ålsø Mark, ikke erfarede Jens Andersen Møllers sygdom førend samme dag, sidstnævnte afgik ved døden, og anledningen til, at komparenten da kom til kundskab derom, var, at han af den afdødes hustrus broder, Søren Hansen Adam, blev hentet til den afdødes bopæl for at nedskrive et testamente, som denne ønskede opsat.

Da komparenten kom derhen, var den afdøde så dårlig, at han ikke længere kunne tale, og komparenten opsatte testamentet efter den underretning, han fik af Jens Thøger og Mads Christensen Bisp, der var til stede sammesteds, og for hvem den afdøde tidligere havde udtalt sin sidste vilje, men førend komparenten blev færdig med nedskrivningen af testamentet, var Jens Andersen Møller hensovet.

At denne er død af gift, ved komparenten, at rygten siger, men anledningen til dette rygte har han ingen som helst kundskab om.

Oplæst og ratificeret. Dimitteret.

Ulrikke Eleonora Hansdatter, søster til den afdødes hustru og til huse hos moderen, aftægtsenke Karen Rasmusdatter eller Karen Adams, der forberedt til edsaflæggelse under sandhedsløfte forklarede næst at bemærke, at hun er 46 år og på 15. år enke efter smed Therkild Sørensen, som følger:

Den anden forrige måned om aftenen, efter at den afdøde var kommet hjem fra Grenaa, fik komparentinden og hendes moder besøg såvel af ham som af hans hustru, der begge kom på én

gang, og den afdøde, der ytrede, at han havde fået sig en dram i Grenaa, var i godt lune. Efter et ophold af en halv times tid, hvilken tid han intet nød uden en snaps, som han af en medbragt flaske med brændevin skænkede i et glas, der blev ham leveret, fik han nogle øjeblikke, efter at have drukket denne snaps brændevin, ondt og begav sig udenfor, og da han kort efter kom ind igen, sagde han, at han havde haft opkastning, hvilket komparentinden kun ved af denne hans ytring, da ingen fulgte med ham, da han gik udenfor, navnlig ikke heller hans hustru, hvilket komparentinden bestemt erindrer. Der blev talt om, at han hjemme efter tilbagekomsten fra Grenaa havde spist pandekager, der havde smagt ham meget godt, hvorimod han ikke havde haft appetit til at nyde noget af en sylte, som hans hustru først havde sat for ham, da flæsket endnu var noget varmt, hvilket han ikke fandt behag i, men om det var den afdøde selv, der fortalte dette eller hans hustru, det mindes komparentinden ikke, ligesom hun ej heller husker, om det blev fortalt før eller efter opkastningen. Et kvarters tid efter dette tilfælde ytrede den afdøde lyst til mellemmad, og komparentinden gav ham derfor en halv skive rugbrød med bar smør, hvilket han nød tillige med en lille tår brændevin, som han havde tilbage i sin flaske og ligeledes drak af det glas, der tidligere var taget frem. Efter denne forfriskning, hvorved han befandt sig vel, forblev han og hustru omtrent en halv times tid, hvorpå de begav sig hjem.

Den følgende dag fortalte den afdødes plejebarn, søn af komparentindens broder Søren Adam og ved navn Hans Adam, der jævnlige kommer på hendes og moderens bopæl, at den afdøde ikke var rask, dog uden at være sengeliggende, og videre erfarede komparentinden ikke om hans befindende, hvortil der ikke blev spurgt førend om torsdagen, thi da begav hun sig ved middagstid til den afdødes bopæl for at erfare, hvorledes han havde det, hvilket hun længtes så meget mere, eftersom hun ej heller i denne mellemtid havde set noget til hans hustru, der ikke havde været på deres bopæl siden den ovennævnte lørdag aften. Hun fandt den afdøde sengeliggende. Han klagede over smerter i brystet og i maven samt over, at han ikke kunne beholde i sig noget af det, han nød, og selv lagde komparentinden mærke til en usædvanligt stærk rødme i hans ansigt, men ellers var der intet i hans udseende, som forekom hende påfaldende.

Under komparentindens ophold, der varede en times tid, og hvorved ingen anden fremmed var nærværende, deltog hun med den afdødes hustru og plejebarnet i middagsmåltid, der bestod i kål, hvoraf den afdøde også nød noget, dog kun meget lidt, som hans hustru bragte ham i et lerfad, og så længe komparentinden var til stede, havde han ingen opkastning. Den afdødes befindende var i øvrigt ikke genstand for videre samtale, heller ikke imellem komparentinden og hans hustru, med hvem hun ikke talte andet, end hvad manden påhørte.

Den følgende dags eftermiddag var den afdødes hustru, som da var ude for hos Anders Jørgensen at hente kamferdråber, som den afdøde af en mand ved navn Rasmus Skomager, der havde besøgt ham, var blevet tilrådet at tage, nogle øjeblikke på komparentindens bopæl, ved hvilken lejlighed hun ytrede, at hun håbede, hendes mand nok fik sit helbred igen, da hans tilstand ikke syntes at have forværret sig, og dette var det sidste, som komparentinden erfarede om hans tilstand før om søndagen, hvorimod hun da efter at have bivånet gudstjenesten begav sig til hans bopæl, og her havde hun næppe opholdt sig synderligt over en halv times tid, førend den afdøde, der ved hendes ankomst var så dårlig, at han næsten ikke mere talte, udåndede livet. Opkastning havde han dengang ikke, og ej heller bemærkede komparentinden, at han havde diarré, hvorimod hun hørte omtale, at dette havde været tilfældet.

Foruden den afdødes hustru befandt sig i stuen Jens Thøger, Mads Christensen Bisp, komparentindens broder Søren Adam og aftægtsmand Jørgen Nielsen, hvilken sidste var i færd med at opsætte et testamente, hvorom den afdøde til de to sidstnævnte havde tilkendegivet sin bestemmelse. To til tre timer efter dødsfaldet indfandt sig gårdmand Jørgen Lange i Ålsø, der afregede den afdødes skæg, hvorpå han i forening med komparentindens broder Søren Adam tog liget op af sengen og lagde det på bordet efter at have iført det en ren skjorte, og da derpå et

lagen var lagt over liget, forlod de alle huset navnlig også den afdødes hustru, der græd og syntes meget bedrøvet, og natten derpå tilbragte hun på komparentindens og moders bopæl, hvilket ligeledes var tilfældet alle de følgende nætter indtil hendes anholdelse, hvorimod hun før den tid tilbragte en større eller mindre del af dagen på sin egen bopæl.

Den afdødes hustru har ingensinde meddelt komparentinden sine tanker om årsagen til mandens død, og komparentinden har ingen kundskab derom, men indrømmer at have hørt rygtet om, at han er kommet af dage med rottekrudt, hvilket hun dog ikke kan tro, er tilfældet, men forholder det sig så, kan hun endnu mindre tro, at han selv har forgiven sig.

Med sin søster har komparentinden aldrig talt om, hvoraf pandekagerne var lavet, eller hvorfra hun havde fået melet til samme. At der har været en utilladelig forbindelse imellem hendes søster og skolelærer Nielsen, har komparentinden hørt tale om, men hun har anset det for et løst rygte, der ingen tiltro fortjente, thi selv har hun aldrig erfaret noget, der kunne begrunde en anden mening, ligesom det er en sag, der heller ingensinde har været genstand for omtale mellem hende og søsteren.

Oplæst og ratificeret med den erklæring, at komparentinden er beredt til at stadfæste rigtigheden af denne forklaring med sin ed.

Dimitteret.

Den afdødes plejebarn **Hans Adam Sørensen**, som dommeren under den foregående afhøring havde ved befordring ladet afhente fra Ålsø, blev derpå indført i retten, hvor dommeren talte med ham om hans afdøde plejefaders sygdom samt de omstændigheder, der gik forud for denne, og resultatet af, hvad dette barn, der angav at have fyldt ni år den 31. forrige måned, og som lod til at forstå de ham gjorte spørgsmål i denne anledning, ytrede følgende:

Medens den afdøde den anden forrige måned var fraværende i Grenaa, lavede hans hustru sylte og pandekager. Da han var kommet hjem, blev sylten først sat for ham, og han nød noget deraf, men kun lidet, da han syntes, at den var for vammel, fordi den var ikke rigtig kold. Derimod nød han med megen appetit pandekagerne, hvilke hans hustru imidlertid havde været beskæftiget med at varme, og da hun ikke var blevet færdig dermed, inden han ophørte at nyde af sylten, voldte dette en lille pause, førend måltidet nåede til pandekagerne. Af disse nød den afdøde flere, og han delte nogle af dem med tilstedeværende Hans Adam Sørensen, der fortærede mere end én pandekage, hvorimod han intet nød af sylten, hvilket sidste ligeledes var tilfældet med den afdødes hustru, som derimod også spiste pandekager, efter at hun var blevet færdig med varmningen af dem alle. Sylten blev sat ud i køkkenet, hvor den stod til den følgende dag, men da blev det meste af den fortæret af den afdødes hustru og plejebarnet. Resten spiste de om mandagen.

Dog deltog også den afdøde søndag formiddag i nydelsen af sylten, hvilket fandt sted i forening med en mand, hvis navn plejebarnet ikke erindrer, men som var kommet for at tale med ham om tørveskæring, og ved samme lejlighed spiste deraf tillige plejebarnet, som den dag nød to gange deraf, nemlig foruden ved den anførte lejlighed om eftermiddagen i forening med den afdødes hustru, som ikke deltog i den første fortæring.

Da den afdøde og hustru lørdag aften efter måltidet begav sig ud, var plejebarnet til sengs, men lå vågen, og han hørte ikke, at den afdøde dengang klagede over ildebefindende, hvorimod dette var tilfældet den følgende dag, og efter at den ovenfor tilsigtede, men unævnte mand havde forladt ham, fik han en stærk opkastning, og denne brækning gentog sig dagligt indtil den sidste dag, han levede, hvorimod den da ophørte.

Til plejebarnet udlod i øvrigt den afdøde sig ikke om sygdommen, og det har navnlig ikke hørt ham ytre nogen frygt for, at han havde fået noget ind, som kunne være ham skadeligt. Plejebarnet sporede intet ildebefindende efter nydelsen hverken af pandekagerne eller sylten. På pandekagerne var puddersukker. Om der blev nydt kaffe denne aften, husker han ikke.

Derefter mødte ligeledes ifølge indkaldelse aftægtskone **Karen Rasmusdatter**, enke efter Hans Adam og moder til Gjertrud Marie Hansdatter, der efter at være forberedt til edsaflæggelse under sandhedsløfte og næst at bemærke, at hun er 66 år gammel, aflagde følgende forklaring:

Den anden forrige måned om aftenen indfandt sig den afdøde og hustru på hendes bopæl, hvor de stadig plejede at komme, og anledningen til besøget denne aften var, at han ville byde hende en snaps af noget brændevin, som han havde bragt med sig fra Grenaa, hvorover hans hustru skæmte, idet hun syntes, at han kunne have udrettet dette ærinde, førend han gik til sit hjem, hvilket de så ikke havde behøvet at forlade denne aften, hvor det var stærkt snevejr. Kort efter at han var kommet, bød han komparentinden en snaps, som hun fortærede, efter at han havde drukket hende til, men straks derpå fik han ondt og begav sig udenfor, og da de kunne høre ham kaste op ved gavlen af huset, gik såvel hans hustru som komparentindens ugifte datter Nora Hansdatter ud for at se til ham, men i det samme kom han dem i møde og trådte tillige med dem ind igen med den ytring, at han fejlede ikke mere, end at han kunne hjælpe sig selv. Kort derpå sagde han, at han nu havde lyst til en mellemmad, hvilken han også fik. Den bestod af rugbrød enten med smør eller fedt, og dertil nød han en halv snaps, som han endnu havde tilbage i den medbragte flaske med brændevin, hvorpå han og hustru efter en stund forføjede sig hjem, og efter den tid har komparentinden ikke set ham, førend han lå på strå som lig. På grund af sin høje alder forlader komparentinden sjældent sit hus, og derfor fik hun ham ikke at se under sygdommen, hvortil også den omstændighed bidrog, at hun ikke antog denne for så farlig, at den ville ende med døden.

Da den afdøde havde haft den ommeldte opkastning, fortalte han, at han, inden han forlod hjemmet, havde spist sylte og pandekager, men at han af sylten ikke havde nydt synderligt, for han fandt den vammel, da den ikke havde ligget længe nok i lage, og hun tror, at han tillige ytrede, at han havde sluttet dette måltid med nydelsen af en kop kaffe. Hun kender intet til sygdommens årsag, men indrømmer at have hørt folk sige, at pandekagerne har været forgiftede, hvilket hun dog anser for usandhed, og med den afdødes hustru, der siden dødsfaldet har ligget på komparentindens bopæl om natten indtil anholdelsen, har hun ikke talt et eneste ord om denne genstand, hvilket hun påstår med største bestemthed, uagtet dommeren foreholdt hende, at det synes naturligt, at hun som moder måtte føle sig opfordret til at udforske datterens tanker i dette punkt. Ikke mindre bestemt påstår komparentinden, at hun aldrig har talt med sin datter om dennes utilladelige forbindelse med skolelærer Nielsen, hvorom komparentinden vel har hørt tale, men hvad rygtet i så henseende har berettet, har hun kun betragtet som tom folkesnak.

Oplæst og ratificeret. Dimitteret.

Ulrikke Eleonora Hansdatter, der igen fremstod, blev konfronteret med moderen angående uoverensstemmelsen i deres forklaring om, hvorvidt nogen, efter at den afdøde lørdag aften havde begivet sig udenfor for at kaste op, havde fulgt efter ham, hvilket dog ikke førte til overensstemmelse i dette punkt, idet moderen vedblev sin forklaring, medens datteren lige så bestemt holdt på sin egen med den erklæring, at hun er aldeles vis på, at hun ikke selv i den anledning trådte ud af stuen, hvorimod hun ikke kan sige det samme med en lige bestemthed i henseende til den afdødes hustru, endskønt hun ej mindes rettere, end at det samme også gælder hende.

Oplæst og ratificeret. Dimitteret.

Forhøret udsat, og retten hævet kl. 10½.

Elvte retsdag – 12. januar 1855

Kl. 3½. Forhør betræffende husmand Jens Andersen Møllers døds måde kontinuerede.

Til protokollen blev fremlagt:

- 12) en skrivelse fra Voer og Nim herreders kontor uden dato, men tilsendekommet dommeren den 11. dennes.
- 13) den i skrivelsen ommeldte forhørsudskrift.

Udskriften tages til vedfølgelse, hvorimod skrivelsen er sålydende

Arrestanten **skolelærer Nielsen** blev fri for bånd og tvang fremstillet for retten.

Ifølge anmodning mødte **apoteker Dahl**.

Efter at den i den i udskrift fremlagte fogedforretning af 29. forrige måned omhandlede kuvert med rottekruddt betegnet A, var forevist arrestanten, som erkendte, at det derpå værende segl var ubeskadiget, blev dette brudt, og det i kuverten indlagte grønne papir med rottekruddtet udtaget og åbnet, hvorpå apoteker Dahl på en medbragt vægt vejede rottekruddtet, hvilket befandtes at have en vægt af 3 1/3 kvint, hvad arrestanten, der påså vægten, erkendte at forholde sig således.

Med hensyn til rottekruddtets beskaffenhed erklærede Dahl, at dette at dømme efter farven, der fandtes at være aldeles hvid, ikke har nogen tilsætning, men er ganske ublandet.

Rottekruddtet blev efter at være vist igen nedlagt i det samme grønne papir, som derpå blev taget under en ny kuvert, der i arrestantens påsyn forsynedes med dommerens embedssegel. Koppen og flasken antegnet i den ovennævnte fogedforretning litra B og C undersøgte af apoteker Dahl, der erklærede, at han ikke kunne skønne, at disse har indeholdt noget, som er af betydning for øjemedet af nærværende undersøgelse.

Efter at det tilførte var oplæst, blev arrestanten, der erkender rigtigheden af samme, igen overgivet til bevogtning.

Gjertrud Marie Hansdatter blev derpå fri for bånd og tvang fremstillet for retten.

Efter at de i fornævnte fogedforretning med E, F, G, H og I betegnede genstande, hvis identitet erkendtes af Gjertrud Marie Hansdatter, var undersøgt af apoteker Dahl, erklærede denne:

At litra E indeholder en recept på et spanskflue-plaster, samt at følgende ord, der findes øverst på recepten: ”Grenaa Apothek, Sørensen”, viste, at ekspeditionen efter recepten er sket af den ved hans apotek antagne medhjælper, hvis navn er Sørensen.

Litra F er et til recepten hørende plaster, der skønnes at være benyttet

At litra G skønnedes at have indeholdt almindelig dansk brændevin, hvoraf nogle dråber var tilbage i samme.

At litra H indeholdt nogle dråber fluidum af klar farve uden lugt, og som ikke kunne skønnes at være andet end vand, og

At litra I er en almindelig kartoffelstivelse, der ikke skønnes at have nogen tilsætning.

Litra F og I, på hvilke seglen, efter at dens ubeskadigede tilstand af Gjertrud Marie Hansdatter var erkendt, i anledning af den foretagne undersøgelse var åbne, blev på ny taget under forsegling.

Anholdte, der intet havde at bemærke ved det tilførte, hvis rigtighed hun, efter at samme var oplæst, erkendte, forklarede med hensyn til pægleflasken litra H, at det er hende ubekendt, at den er blevet benyttet, siden den indeholdt resten af den malurtbrændevin, som hun modtog af skolelærer Nielsens datter Amalia, hvilken rest, der udgjorde en ubetydelighed, er fortæret af anholdte selv, der af og til nyder brændevin til sin mad, samt, at ifald flasken, siden denne rest var forbrugt, er blevet skyllet, dette ikke er foretaget af hende selv, men er sket af en anden uden hendes vidende, hvilket i så fald kan have fundet sted ved den afdødes begravelse. At de dråber, der fandtes i flasken, måtte antages for vand, erkendte anholdte efter at have smagt på disse, der blev udhældt i en af apoteker Dahl medbragt flaske.

På given foranledning forklarede anholdte, at pandekagerne var lavet af bygmel, som hun havde af en ikke længe i forvejen på Sønder Mølle ved Grenaa formalet skæppe byg, og hvoraf endnu noget er i behold på hendes bopæl, samt at kaffen, som hendes afdøde mand nød efter pandekagerne, blev, medens han spiste disse, af hende tillavet af nogle brændte bønner, hun havde stående, og hvoraf hun lige før tillavningen malede så mange, som behøvedes til et så stort kvantum kaffe, som kunne koges på hendes kedel, hvilken indeholdt fire á fem spølkumfulde. Af dette kvantum nød hun og hendes mand hver en spølkumfuld, ligesom deres plejebarn også fik noget af dette, dog ikke så meget, og resten henstod til den følgende dag, da samme blev fortæret af hende i forening med den afdøde og plejebarnet, hvilket hendes mand sjældent undlod at gøre delagtig i det, hvoraf han selv nød. Så vidt hun erindrer, er der endnu en lille beholdning af de ommeldte brændte bønner på hendes bopæl, hvilken i så fald befinder sig på en sort tre pæglflaske henstående i køkkenet.

Oplæst og ratificeret.

Forhøret udsat.

Retten hævet kl. 6.

Tolvte retsmøde – 14. januar 1855

Kl. 12½. Forhøret betræffende husmand Jens Andersen Møllers døds måde kontinuerede.

Til protokollen blev fremlagt:

No 14. En skrivelse fra Aarhus Stiftsfysikat af 11. dennes.

No 15, 16, 17: De i bemeldte skrivelse nævnte bilag, nemlig udskrift af Århus Købstads fogedprotokol.

En beretning af 9. dennes fra apoteker S.N. Aagaard i Aarhus og

visum repertum med konklusion betræffende obduktionen af den afdøde lig dateret 13 dennes.

De anførte tre bilag taget til vedhæftelse, hvorimod skrivelsen, der toges til indlemmelse, er sålydende.

Dommeren bemærkede, at den nærmeste anledning til nærværende forhørs berømmelse er, at den afdøde enke Gjertrud Marie Hansdatter har ved arrestforvareren ladet ham vide, at hun ønskede at komme i forhør, da hun ikke længere kunne udholde at fordølge årsagen til hendes mands død, men i sin samvittighed følte sig tilskyndet derom at afgive en sandfærdig forklaring, samt at hun, som i forbindelse med denne meddelelse havde anmodet om en samtale med dommeren i enrum, forinden hun fremstilledes i forhøret, under en sådan samtale har bekendt at have bragt manden af dage med rottekrudd, som hun havde fået af arrestanten skolelærer Nielsen i dette øjemed og strøet på pandekager, en bekendelse, hun derfor erklærede sig beredt til at aflægge for retten.

Gjertrud Marie Hansdatter, der fri for bånd og tvang blev fremstillet for retten, aflagde følgende forklaring:

Det forholder sig ikke således, som hun tidligere har udsagt, at hendes forbindelse med arrestanten skolelærer Nielsen blev afbrudt, hvorimod følgen af den omtale, hvortil deres forbindelse gav anledning, og den uenighed, som denne havde forvoldt mellem Nielsen og hustru alene var den, at Nielsen ophørte at komme på anholdtes bopæl, men i det sted havde de sammenkomster på marken, hvilke i almindelighed fandt sted ved et gærdedige på skoleloden på Ålsrode Mark. Når Nielsen ønskede en sådan sammenkomst, lod han anholdte det vide igennem hendes plejebarn Hans Adam Sørensen, som han havde under sin undervisning, og dette barn havde anholdte instrueret om ikke til hendes mand eller andre at omtale de bud, det således modtog fra Nielsen til hende. Ved en af disse sammenkomster på fornævnte sted i løbet af afvigte november måned og noget efter den tid, da talen havde været om, at Nielsen og hustru skulle skilles fra hinanden, forestillede Nielsen anholdte, at når hendes mand kunne skaffes bort, ville intet stå i vejen for deres forbindelse, da han så ville lade sig skille ved sin hustru og med opgivelse af sit embede, hvorfra han ytrede, at man agtede at afsætte ham, søge sit udkomme i Århus, hvortil anholdte så ligeledes kunne begive sig, og da anholdte gik ind på denne forestilling, lovede han at levere hende noget rottekrudd, som hun kunne anvende i dette øjemed. Rottekruddet talte han om at kunne få fra en dyrlæge, med hvem han var kendt, og han nævnte dennes opholdssted, hvilket anholdte ikke nu erindrer. Hvorvidt Nielsen ytrede, at han var kendt med denne dyrlæge, bemærker anholdte nu, at hun dog ikke bestemt tør sige.

En 14 dages tid derefter, da anholdte efter på den ommeldte måde at have modtaget bud fra Nielsen havde stævnemøde med denne, hun husker ikke, om det var ved forommeldte gærde eller et andet sted på Ålsrode Mark, thi deres sammenkomster var ikke bundne til et bestemt sted, leverede han hende et papir, som han sagde indeholdt rottekrudd, hvilket han ytrede, at anholdte kunne indgive hendes mand ved enten at strø det på pandekager eller komme det i tevand, og hertil svarede anholdte, der var enig med Nielsen i at anvende rottekruddet til at bringe hendes mand af dage, at hun foretrak at indgive ham samme på den første måde, hvorved

anholdte havde for øje, at hendes mand yndede meget pandekager, men hvorvidt hun omtalte dette for Nielsen, mindes hun ej.

Tiden, da rottekruddet skulle anvendes, blev ikke bestemt. Papiret med rottekruddet, hvilket var sammenlagt på samme måde, som et pulver plejer at sammenlægges, lagde hun, da hun var kommet hjem, på en hylde i køkkenet, og her blev det liggende, indtil hun brugte rottekruddet, uden at hun i mellemtiden åbnede derfor, men førend Nielsen leverede hende samme, tog han papiret og viste hende denne gift, hvilket han gjorde, for at hun skulle se, at samme let lod sig strø på pandekager, og ved samme lejlighed blev det omtalt, at der tillige måtte komme puddersukker oven på pandekagerne, men hvordan dette kom frem i talens løb, om Nielsen af sig selv gjorde hende opmærksom derpå, eller hun spurgte ham derom, derom har hun i dette øjeblik ingen tydelig erindring.

I samme uge, som hun havde fået rottekruddet af Nielsen, brugte anholdte dette, hvilket fandt sted den anden december, den dag, hendes mand var i Grenaa. Forinden han om morgenen forlod hjemmet, lovede anholdte, der vidste, at han efter middag fra Anders Jørgensen, hvor han om formiddagen skulle arbejde, ville til Grenaa i nogle småærinder, hvoriblandt hørte, som anholdte tidligere har forklaret, afsætningen hos snedker Møller af noget uld, som hun skulle spinde, ham, at han efter sin tilbagekomst om aftenen skulle få pandekager, og om eftermiddagen en times tid før aften lavede hun af det forhen omfoklarede bygmel syv á otte pandekager, og på to af disse strøede hun med sin finger rottekruddet, hvilket skete, medens de endnu var varme, men dog efter at alle pandekagerne var lavet. Disse to pandekager lagde hun på en tallerken, den ene oven i den anden, og denne tallerken stillede hun derpå i sin og mandens fælles seng, hvor hun ligeledes hensatte de øvrige på en anden tallerken lagte pandekager, og efter at have bredt et tørklæde over hver af tallerkenerne tildækkede hun dem med dynen, på hvilken måde de blev stående indtil om aftenen efter hendes mands hjemkomst.

Kort efter denne satte anholdte for ham den omfoklarede sylte, hvortil intet af giften var anvendt, og medens han havde for sig denne spise, hvoraf han nød kun meget lidt, varmede anholdte de forgiftede to pandekager, hvoraf hun på en tallerken gav sin mand den ene efter den anden efter at have belagt samme med et godt lag brunt puddersukker, som hun strøede på dem med sine fingre. Medens han nød disse pandekager, som han fortærede med megen appetit, var plejebarnet Hans Adam Sørensen inde hos ham, men for at den afdøde, der havde den vane at give barnet noget af alt det, som han nød, ikke skulle lade ham få noget af pandekagerne, havde anholdte, førend hun satte disse for ham, ytret, at barnet allerede havde fået pandekager, hvorfor han ikke måtte give dette noget af sine kager, men selv skulle spise dem, og denne opfordring fulgte også hendes mand, hvilket anholdte lagde mærke til fra køkkenet, hvor hun, medens han fortærede disse to pandekager, var beskæftiget med at varme de øvrige. Af disse nød hendes mand derpå også, hun husker ikke om en eller to, ligesom hun tillige selv spiste af disse pandekager, og det samme var tilfældet med plejebarnet.

Efter måltidet fik hendes mand en spølkum kaffe, som anholdte inden, da pandekagerne var varmede, satte på ilden, og hvoraf hun også selv nød tillige med plejebarnet. Dette blev derpå bragt til nattero, hvilket skete noget tidligere end ellers, fordi hendes mand, der havde haft et ærinde i Grenaa for anholdtes moder, Karen Rasmusdatter, ville hen til denne for at bringe hende besked, ligesom han tillige ytrede lyst til at traktere hende med en snaps af noget brændevin, som han havde hjembragt, og da han ønskede, at anholdte gik med ham, ledsagede hun ham derhen. Kort efter at de var kommet på anholdtes moders bopæl, hvor ingen anden end hendes moder og datteren Eleonora var til stede, gav han anholdtes moder en snaps, og selv tog han sig en sådan tillige med en bid brød, som Eleonora bragte ham, men straks derpå fik han ondt og gik udenfor, hvor han havde en opkastning, således som tidligere er forklaret af anholdte, hvem hendes mand, idet hun var trådt udenfor for at se efter ham, kom i møde ytrede, at nu fejlede han ikke mere, og da han igen var kommet ind i stuen tillige med hende selv, talte han om, at han antog at have

fået ondt deraf, at han havde nydt pandekagerne for varme. På dette sted bemærker anholdte, at hun vel kunne mærke, da hendes mand kom tilbage fra Grenaa, at han havde nydt brændevin, men at han ingenlunde var beruset, i hvilken tilstand anholdte aldrig tror at have set ham, da han nøje iagttog ikke at nyde mere spiritus, end han kunne tåle.

Efter opkastningen nød han en lille snaps og en bid brød samt tillige en kop te, hvorpå de begav sig hjem, hvor de straks gik til sengs. Hendes mand klagede over, at han ikke følte sig vel, og den første halvdel af natten fik han ingen ro, men derefter faldt han i søvn og sov godt til om morgenen, og uden at klage sig stod han da, noget efter at det var blevet lyst, op og hentede kort derpå vand fra en brønd ved sin broder Rasmus Møllers sted, men da han kom tilbage med vandet, klagede han over ildebefindende og fortalte, at han, medens han var ude efter vandet, igen havde haft opkastning, og ikke længe efter lagde han sig atter til sengs. Før end han stod op om morgenen, bemærker anholdte, at han nød to små stykker af den tiloversblevne sylte, som om natten havde stået i spisekammeret.

Hendes mands sygdom vedblev nu uafbrudt, ytrede sig med smerter i maven og brystet og ledsaget af jævnlig opkastning, hvilken vedvarede indtil den sidste halve dag, han levede, hvorimod den da, efter at have været meget voldsom den foregående nat, især medens han havde spanskflue-plasteret på brystet, gik over til en heftig diarré, der holdt ved lige til døden.

Under sygdommen var skolelærer Nielsen to gange hos den afdøde, nemlig fredag den ottende forrige måned om aftenen samt aftenen derpå, men ikke tiere, og hvad anholdte desangående forklarede, forsikrer hun er sandhed, men tilføjer, at ved Niensens bortgang den første aften fik han underretning om rottekruddets anvendelse på den anførte måde, hvilket skete, idet anholdte fulgte ham ud til bagdøren, hvorigennem han både denne og den følgende aften forlod huset for at undgå at blive bemærket af andre, navnlig beboerne i det tilbyggede hus.

Lørdag aften blev intet talt imellem anholdte og Nielsen om forgiftelsen, og fra denne aften af talte anholdte ikke med ham før end en aften en eller to dage efter dødsfaldet, hvorimod Nielsen da kom ind til anholdtes moder og kaldte anholdte, som opholdt sig sammesteds, udenfor i forstuen, hvor han søgte at opmuntre hende, ytrede, at hun ikke skulle sørge, og efter at den afdøde var begravet, blev hun ligeledes en aften på samme måde kaldt ud i sin moders forstue af Nielsen, som da pålagde hende, ifald der skulle ske nogen undersøgelse, at fortie forbrydelsen, hvilket hun lovede.

Ved samme lejlighed søgte han at berolige anholdte ved at omtale, at distriktslæge Arendrup, der havde synet liget et par dage før begravelsen, så vidt anholdte ved på foranstaltning af pastor la Cour, intet mistænkeligt havde fundet ved dette. Foruden disse to gange har anholdte vel talt med Nielsen nogle andre gange efter dødsfaldet, men dette har fundet sted i andres nærværelse, og ingen tale har derfor været om misgerningen, hvori hun forsikrer, at ingen anden end han og hun har været delagtig, ligesom hun tillige erklærer, at hun ikke har indviet nogen i denne handling, før end hun aflagde nærværende bekendelse.

Den sidste gang, hun bedrev utugt med Nielsen før dødsfaldet, var, da han leverede hende rottekruddet, men efter dødsfaldet tilstår hun, at det ligeledes har været tilfældet en gang, og dette var dagen før hendes anholdelse om aftenen den 21. forrige måned. Anholdte havde da begivet sig til sin bopæl tillige med sin broder Søren Hansen og Nielsen, der havde afhentet hende hos hendes moder, hvortil anledningen var, at Nielsen ville underrette hende om, hvordan hans pengemellemværende stod med hendes mand, og da denne opgørelse, der i så henseende fandt sted, var til ende, bortfjernede hendes broder sig, hvorimod Nielsen, der ytrede til ham, at han kunne gå forud, så skulle han komme efter, blev tilbage hos anholdte, med hvem han bedrev utugt i hendes og afdøde mands fælles seng.

Der blev under denne deres sammenkomst ikke talt mellem Nielsen og anholdte om forbrydelsen, men han beroligede hende blot med hensyn til fremtiden, idet han lovede at hjælpe hende, og dette løfte, bemærker anholdte, var en gentagelse af, hvad han tidligere ved forskellige lejligheder, efter at det var kommet på bane, at han ville skilles fra sin kone, og anholdte skulle tage bort fra sin mand, havde lovet hende.

Efter at anholdte havde modtaget rottekruddet, følte hun ængstelse og uro. I særdeleshed var dette tilfældet, da hun forberedte forbrydelsen under mandens fraværelse den anden forrige måned, og da gerningen var fuldbyrdet, angrede hun den dybt, men hvorfor hun alligevel undlod at foretage skridt til at afværge følger deraf, derom kan hun ingen nærmere forklaring give.

Efter dødsfaldet og fornemmelig siden begravelsen forsikrer anholdte, at hun ofte har bedt til Gud om at lade hende lide den straf, som hendes gerning havde forskyldt, men til at angive forbrydelsen havde hun alligevel ikke kraft, da hun tænkte på den skændsel, som deraf ville følge i andres øjne. Hvordan hun kunne ej alene holde sin tilståelse om mordet tilbage, men endog dristigt bevidne sin uskyldighed med hånden på hendes mands lig ved obduktionen, det kan hun ikke gøre rede for, men forsikrer, at hun alligevel da var dybt rystet og gennemtrængt af denne handlings høje betydning.

Oplæst og ratificeret med tilføjende, at rottekruddet udgjorde, efter skønnede, en teskefuld, samt at det forekommer anholdte, at der, forinden hun modtog rottekruddet, blev talt mere end ved ét stævнемøde mellem hende og Nielsen om forgiftelsen, hvilket hun dog ikke for øjeblikket med vished kan besinde sig på, hvorimod hun tror med vished at kunne sige, at der forløb otte og 14 dage imellem det sidste møde, hvori denne sag havde været under omtale, og indtil han leverede rottekruddet.

Dommeren afsagde derpå følgende

kendelse:

Da Gjertrud Marie Hansdatter ifølge egen tilståelse har bibragt sin mand, husmand Jens Andersen Møller, gift, hvorved dennes død må anses foranlediget, vil hun til sikkerhed for hendes tilstedeværelse såvel som for undersøgelsens skyld være at fængsle.

Thi eragtes:

Gjertrud Marie Hansdatter bør fængsles.

Efter at denne kendelse var oplæst, blev anholdte overgivet til bevogtning.

Arrestanten **skolelærer Nielsen** blev fri for bånd og tvang fremstillet for retten. Efter alvorlig formaning til sandhed afgav arrestanten, der vedgik, at hans tidligere forklaring er urigtig, følgende bekendelse:

Allerede i den tid, arrestantinden bestyrede hans hus under hans kones fraværelse i sommer på den omforklarede rejse til Sjælland, ytrede hun det ønske, at hendes mand, husmand Jens Andersen Møller, var borte herfra, hvortil hun da sagde med udtalelse af de ord: "Bare man havde noget at give ham", i hvilken anledning arrestanten svarede hende, at han ikke kunne skaffe hende noget, hvorved han tænkte sig en genstand, som kunne bringe hendes mand af dage, men hvorvidt hun forbandt den samme tanke med sin udtalelse, kan han ikke sige, da sagen ikke blev genstand for videre tankeudveksling. Heller ikke blev der senere talt mellem ham og arrestantinden om denne sag førend en dag, de havde et stævнемøde på Ålsrode Mark, og så vidt

arrestanten, der erklærer, at hans hukommelse er svag især i denne tid, husker, var dette lørdagen den 25. november forrige år.

Ved denne sammenkomst, som arrestanten havde foranlediget ved at sende hende bud gennem plejebarnet, som de gensidigt brugte som deres mellembud, og hvilket møde fandt sted om eftermiddagen kl. et, blev arrestantinden underrettet om, at han var i besiddelse af det fra dyrlæge Nielsen modtagne rottekruddt. Hvordan det gik til, at hun fik denne underretning, husker han ikke, men antager dog, at det skete på den måde, at han ytrede til hende, at han nu er i besiddelse af rottekruddt, en ytring, hvortil arrestanten føjer, at han også blev anlediget derved, at hun så ofte havde ønsket sig noget gift, og da arrestantinden derpå bad ham at lade hende få noget deraf til hendes mand, lovede han at opfylde hendes begæring, og han tror ikke, at det blev omtalt, hvorledes arrestantinden ville indgive manden rottekruddtet.

Når og hvor han skulle levere arrestantinden rottekruddtet blev ikke bestemt, men en eller to dage før den første december sidstleden sendte han ved plejebarnet arrestantinden bud om at mødes med ham bemeldte dags eftermiddag kl. et i et skovhoved på Ålsrode Mark, og ved dette møde, hvortil hun indfandt sig, leverede han hende rottekruddtet, som arrestanten ytrede, at hun kunne indgive manden ved at strø samme oven på pandekager, hvormed hun selv erklærede, at hun ville indbage det i sådanne kager. At indgive manden rottekruddtet i te benægter arrestanten at have foreslået, ligesom han ej heller erindrer, at sådant blev omtalt. Da han lod hende anmode om at indfinde sig ved dette møde, hvorved arrestanten vedgår at have haft legemlig omgang med hende, lod han hende sige, at hun skulle få det, hun selv vidste, hvorved han sigtede til rottekruddtet. Dette havde han indlagt i et papir i form som et pulver, og det udgjorde så meget, som han kunne tage på et smalt penneknivblad i tre gange, på hvilken måde han havde taget samme af det kvantum rottekruddt, som han havde fået fra dyrlæge Nielsen og bragt det over i det papir, hvori det var indlagt ved overbringelsen til arrestantinden, hvem arrestanten siger, at han ved denne lejlighed pålagde at forvare det således, at det ikke fik anden anvendelse end den, hvortil hun havde bestemt samme.

Rottekruddtet fra dyrlæge Nielsen påstår arrestanten at have ladet komme i det tidligere angivne øjemed, og han benægter, at han ved at forskrive det har tænkt på at benytte det i noget som helst andet øjemed, hvilken forklaring han vedbliver, uagtet dommeren foreholdt ham, at det synes uantageligt.

Under den afdødes sygdom har arrestanten ikke været på dennes bopæl tiere end fredag og lørdag aftener den ottende og niende december, og den første af disse aftener tror han, men erindrer det dog ikke bestemt, at arrestantinden, idet hun fulgte ham, som da forlod huset gennem bagdøren, ud til denne, meddelte ham, at hun havde brugt det modtagne rottekruddt til sin mand, men måden, på hvilken dette var sket, erindrer han med vished, at hun ikke omtalte, hvorved arrestanten bemærker, at han i alle tilfælde ikke selv var i tvivl om, at rottekruddtet var blevet indgivet hendes mand, hvilket han navnlig kunne slutte sig til af sygdommens pludselighed og beskaffenhed. Lørdag aften, hvorved intet andet passerede end det, som arrestanten tidligere har forklaret, forlod han den afdødes bopæl ikke igennem bagdøren, men gennem døren på forsiden af huset, hvilket han bestemt erindrer.

Efter dødsfaldet har han to gange talt med arrestantinden om misgerningen. Den første gang var, så vidt han erindrer, tirsdag aften den 12. december. Han havde da været ude hos hendes moder Karen Rasmusdatter for at tale med arrestantinden om, hvorvidt hun behøvede nogen hjælp til begravelsen, hvortil han fredag aften havde lovet hendes mand, ifald denne skulle falde bort, at forstrække hende penge, og da arrestantinden fulgte arrestanten ved hans bortgang ud i forstuen, vekslede de her nogle ord, hvorved de søgte gensidigt at trøste hinanden, men tillige udtalte sorg og kummer over den gruelige handling, hvortil de havde ladet sig henrive.

Den anden gang var på samme sted, men et par dage efter begravelsen, efter at han ligeledes forinden havde været inde i arrestantindens moders stue for at levere arrestantinden fire specier, idet han havde lovet hende en forstrækning i ovennævnte anledning af 10 rigsdaler, hvoraf han havde leveret hende to rigsdaler på selve begravelsesdagen.

De ord, der da blev vekslet i forstuen, gik i samme retning som første gang, men arrestanten indrømmer, at han denne gang søgte tillige at berolige arrestantinden ved udfaldet af det syn, som distriktslæge Arendrup havde afholdt over liget, i hvilken henseende arrestanten nærmere forklarer, at arrestantindens broder, Søren Hansen Adam, samme dag, dette syn havde fundet sted, meddelte ham, at hans søster, Eleonora Hansdatter, der var til stede ved synet, havde fortalt ham, at distriktslægen intet mærkeligt derved havde forefundet.

At han ligeledes har været sammen med arrestantinden den 21. forrige måned om aftenen på hendes bopæl, vedgår arrestanten, der i så henseende forklarer overensstemmende med arrestantinden, dog med den forandring, at han påstår, at det ikke var i den afdødes og hustruens seng, men derimod i plejebarnets seng, at arrestanten og arrestantinden bedrev utugt med hinanden.

Ved den måde, på hvilken han ved obduktionsforretningen kaldte forsynet til vidne på sin uskyldighed, erkender arrestanten at have spottet med Gud og alt, hvad helligt er, og denne handling, som han ikke er i stand til at forklare, tænker han nu på med bitter anger, hvilket han ikke mindre føler over sin øvrige udåd, hvortil han påstår, at hverken ondskab eller fjendtligt sindelag mod den afdøde, hvem han ingen grund havde til at hade eller bære nag til, hvorfor han også flere gange har hjulpet ham med penge og på anden måde, men ene og alene sanselig lidenskab har drevet ham.

Oplæst og ratificeret med tilføjende, at arrestantens forklaring om at have udleveret rottekrudt til den afdøde, er usandfærdig, samt at han har formået sin hustru til at forklare på samme måde som han selv i dette punkt ved at foregive for hende, at arrestanten havde leveret rottekrudt til den afdøde således, som han har udsagt, men derfor anmodet sin hustru om at erklære, at hun selv havde påset denne udlevering, hvilket hun indvilligede i af tillid til arrestantens foregivende, som hun, der er aldeles uden for misgerningen, anså for sandhed, ligesom hun ej heller endnu, så vidt ham bekendt, ved andet, end at det er sandhed.

Arrestanten blev derpå overgivet til bevogtning og forhøret udsat kl. 11.

Retten hævet.

Trettende retsdag – 16. januar 1855

Kl. 1. Forhøret betræffende husmand Jens Andersen Møllers døds måde kontinuerede.

Til protokollen blev fremlagt:

18) En skrivelse af gårs dato fra postkontoret i Grenaa

19) Den deri ommeldte skrivelse fra dommeren, begge dele sålydende.

Købmand R.M. Harboe i Grenaa, der mødte, blev foreholdt skrivelsen nr. 18 med opfordring til at erklære, hvorvidt han dermed måtte kunne ledes til nærmere at bestemme tiden, da det i hans forklaring den 23. forrige måned omhandlede brev blev aflagt i hans butik, til hvilken opfordring komparenten bemærkede, at han ej kan bestemt angive denne tid, men at den erindring, der er blevet tilbage hos ham om denne genstand, ikke udelukker det antagende, at tiden falder sammen med den, hvorpå det i postkontorets skrivelse ommeldte brev er ankommet hertil. Den handelslærling, der modtog brevet af postbudet, og hvis navn er Anthon Nielsen, har komparenten endnu i sin tjeneste, men hvorvidt denne kan give nærmere underretning med hensyn til det omspurgte punkt, tør komparenten ikke sige, dog tvivler han derpå.

Ifald det i butikken aflagte brev er det samme, som har indeholdt det til arrestanten Nielsen ankomne rottekrudt, kunne det let have afstedkommet ulykke på grund af den skødesløshed, hvormed indholdet var forvaret deri, da brevet henlå i et vindue i butikken, hvori det hyppigt er tilfældet, at komparentens kunder fra landet lægger mellemmad, som de medbringer til fortæring under deres ophold her i byen.

At komparenten så Nielsen stikke et papir i sin vestelomme, holder han sig vis på, og tillige tror han bestemt, at papiret var det ham af komparenten leverede brev. Hvorvidt dette papir igen var det samme, som Nielsen sad og så på inde i komparentens kontor, det kan komparenten ikke forklare.

Oplæst og ratificeret. Dimitteret.

Dernæst mødte forrige komparents handelslærling **Anthon Nielsen**, 18 år gammel, der forklarede, at han i løbet af afvigte november har af postbudet modtaget et brev til arrestanten Nielsen, der blev aflagt i Harboes butik, og hvorfor komparenten ved modtagelsen udbetalte postbudet portoen, der udgjorde 12 skilling. Dagen, brevet blev aflagt, kan komparenten ikke nøjagtigt angive, men han erklærede efter at være gjort bekendt med skrivelsen nr. 18, at den, så vidt han husker, passer til den tid, hvorpå det i skrivelsen omhandlede brev er ankommet hertil.

Brevet leverede købmand Harboe til arrestanten Nielsen, da denne senere kom herind til byen og indfandt sig i butikken, hvilket ikke fandt sted før flere dage efter brevets aflæggelse, og i den tid lå det i et vindue i butikken, hvor af og til kunder fra landet henlægger madvarer, som de bringer med sig til levemåde under fraværelsen fra hjemmet. Ved enkelte gange tilfældigt at lægge brevet fra et sted til et andet i vinduet, medens det lå sammesteds, bemærkede komparenten, at deraf uddyssede noget, som lignede stødt, hvidt sukker.

Hvorvidt Harboe leverede arrestanten Nielsen brevet i komparentens påsyn, husker han ikke længere, og ej heller mindes han, om han har set Nielsen have noget papir hos sig, som kunne antages at være brevet.

Oplæst og ratificeret. Dimitteret.

Arrestanten **skolelærer Nielsen**, som fri for bånd og tvang blev fremstillet for retten, afgav, idet dommeren bad ham fremstille for sig, om sit forhold til arrestantinden og hans medvirkning til forbrydelsen en forklaring, der i det væsentlige gik ud på følgende, hvorved arrestanten tillige berigtigede og fuldstændiggjorde sin foregående:

Den første gang, han mindes at have nærmere lagt mærke til arrestantinden, var engang, hun indfandt sig på hans bopæl for at begære tilladelse til, at hendes plejebarn måtte have lov fra skole. Dette passerede en måned eller noget længere efter hans ankomst til Ålsø, og arrestantinden havde da ikke forrettet noget arbejde for ham, hvilket ligeledes gælder om hendes mand, når undtages, at denne besørgede ved arrestantens ankomst her til egnen den 1. maj, hvilket skete søværts, hans kreaturer trukket fra Grenaa havn til Ålsø.

Efter høsten 1853 arbejdede den afdøde hos arrestanten som tærsker, og førend dette arbejde, hvilket var det første, han besørgede i arrestantens hus, tog sin begyndelse, var arrestanten en tid i forvejen på den afdødes bopæl i den hensigt at gøre aftale med ham om tærskningen og få at vide, når han kunne tage fat på dette, men ham selv traf arrestanten ikke hjemme, hvorfor han meddelte sit ærinde til arrestantinden, der modtog ham og opvartede arrestanten med mad og drikke.

Det er muligt, at arrestanten ved denne lejlighed har nærmet sig hende på en måde, der sigtede til at indlede en nøjere forbindelse, noget han ikke længere bestemt kan erindre, men en 14 dages tid derefter var han atter på den afdødes bopæl i samme ærinde, thi tærskningen var da ikke endnu begyndt, og da den afdøde ikke heller denne gang var hjemme, førte hans sammenkomst med arrestantinden, der modtog ham med samme artighed som første gang, til, at de havde legemlig omgang med hinanden, inden arrestanten forlod hendes bopæl, og uden at arrestanten derfor vil lægge mere skyld på hende end på sig selv, bemærker han, at det kostede ikke meget at bringe hende til at føje sig efter hans ønske. Fra den tid af erindrer arrestanten ikke, at han var på den afdødes bopæl eller havde lignende omgang med arrestantinden, førend efter at den afdøde var kommet til at tærske for arrestanten, hvorimod denne da ikke sjældent kom på den afdødes bopæl, stundom i besøg tillige med sin hustru, ligesom også den afdøde og hustru aflagde besøg hos dem, og arrestanten tilstår, at han har befordret disse gensidige besøg af tilbøjelighed for arrestantinden, med hvem han, efter at det første skridt var gjort, vedligeholdt en utilladelig forståelse, men samleje med arrestantinden havde han dog ikke på ny, førend efter at hun var begyndt at hjælpe til i hans hus, hvilket, så vidt han erindrer, første gang fandt sted ved en vask enten sidst i september eller i begyndelsen af oktober 1853.

Noget derefter var det, at arrestantinden assisterede ved den tidligere omforklarede kartoffelsortering, og derved havde han som forklaret samleje med hende i påsyn af sin hustru, men dertil føjer arrestanten nu, at han ligeledes da også havde samleje med den sidste i arrestantindens påsyn, og det samme, tilstår han, har senere enkelte gange fundet sted, af hvilke han dog kun specielt erindrer det omforklarede tilfælde i sovekammeret.

Medens arrestantinden bestyrede hans hus under hans hustrus fraværelse på sjællandsrejsen, hvilken hun tiltrådte, så vidt han husker, den 13. juli 1854, kom alt i en bedre orden og gang, end det tidligere havde været. Huset holdtes smukkere og renligere, det samme var tilfældet med arrestantens børn, maden var færdig til rette tid, og arrestanten følte sig hyggeligere i sit hjem end nogensinde tidligere.

Ved at udtale sin tilfredshed derom til arrestantinden med det ønske, at han kunne vedblive at beholde hende og have huset på den måde, som det var under hendes bestyrelse, svarede hun, at også hun gerne blev hos arrestanten, men at dette ikke kunne ske, uden at hendes mand gik bort herfra, og da arrestanten derpå gensvarede, at dertil var ingen udsigt, eftersom han var en rask

mand, ytrede arrestantinden, at arrestanten kunne skaffe hende noget at give ham ind, hvortil arrestanten, der forstod arrestantinden således, at hun attråede et middel, hvormed hendes mand kunne bringes af dage, bemærkede, at et sådant havde han ikke og ej heller vidste at skaffe.

Om denne genstand blev der ikke talt mere end én gang, medens arrestantinden bestyrede hans hus, hvilket arrestanten bestemt erklærer med tilføjende, at han er så meget mere vis derpå, som det står tydeligt for hans erindring, at denne samtale, der forefaldt omtrent i den sidste uge før hans hustrus tilbagekomst, satte hans sind i stærk bevægelse. Efter denne tilbagekomst ophørte arrestantindens hverv og det endog samme dag, som hans hustru kom, hvilket skete en søndag formiddag, imedens arrestanten havde forretning ved gudstjeneste i kirken, så vidt han husker en otte dages tid ind i august.

Da han kom hjem fra kirken, fandt han arrestantinden i det forreste værelse med tårer i øjnene, og idet han kom ind i sovekammeret, hvor hans hustru befandt sig, besvarede hun hans hilsen med en ytring, der gik ud på, at han vistnok hellere så, at hun var blevet borte, og arrestanten antager, at den uvilje, som hans modtagelse mødte hos hans hustru, var fremkaldt derved, at hun havde hørt omtale den tilfredshed, han under hendes fraværelse havde fundet ved sit hjem, og derover var blevet fortrydelig. Medens arrestanten vekslede disse ord med sin hustru inde i sovekammeret, bortfjernede arrestantinden sig, og da der samme dag blev foretaget bading, sendte hans hustru vel bud efter hende igen, idet hun lod hende anmode om at komme tilbage og hjælpe til med brødets udtagning af ovnen, men denne anmodning blev afslået af arrestantinden, der svarede budet, at arrestantens hustru vel ikke var for god til selv at besørge denne gerning, hvorved arrestantinden efter den modtagelse, med hvilken arrestantens hustru havde mødt hende, ikke kunne finde opfordring til at hjælpe.

Det misforhold, som derved opstod mellem arrestantinden og arrestantens hustru, havde til følge, at førstnævnte ophørte at komme i hans hus fraregnet de lejligheder, hvor det arbejde, hun havde påtaget sig for Jørgen Lange, førte hende sammesteds hen, og til denne forandring medvirkede tillige den omstændighed, at pastor la Cour gjorde arrestanten, efter hans kones tilbagekomst, forestillinger mod hans forhold til arrestantinden, men alligevel blev forbindelsen dog ikke afbrudt, hvorimod arrestanten og arrestantinden så lejlighed til at samles på andre steder, og navnlig havde de deres sammenkomster på den såkaldte Fuglsang Hede, øst for vejen mellem Ålsø og Grenaa, hvor det var aftalt, at arrestanten på et bestemt sted skulle mødes med arrestantinden efter et givet tegn, der bestod i, at hun passerede forbi skolebygningen med et hvidt tørklæde over hovedet. Ved disse sammenkomster, der fandt sted i eftermiddagstimen kl. et á to, thi om formiddagen var arrestantens tid besat i skolen indtil kl.12, blev det atter bragt på bane, at arrestanten skulle skaffe noget, hvormed arrestantindens mand kunne bringes af dage. Hvad det skulle være, blev ikke nærmere omtalt, men arrestanten forklarer nu at erindre, sagen således blev omtalt ved den første af disse sammenkomster, hvilke han kun erindrer fandt sted to gange. Derimod blev det ved den anden bestemt, at midlet skulle bestå i rottekrudt, hvortil anledningen var, at arrestanten ytrede, at han havde i sinde at lade komme sådan gift til vaskning af sine kreaturer, og at arrestantinden da kunne få noget deraf.

At opklare dette punkt nærmere erklærer arrestanten, at det er ham ikke muligt, idet han benægter at kunne erindre, om det var arrestantinden eller ham selv, der på ny bragte sagen under omtale. Dog tror han, det var hende, hvilket han imidlertid ej vil påstå, da det er langtfra hans ønske at besmykke sin egen handling på hendes bekostning. Idet arrestanten påstår, at han med rottekrudtets forskrivning havde det øjemed at lade foretage afvaskning af sine kreaturer med benyttelse af giften, tilstår han, at dette øjemed ikke var det eneste, men at han dermed også tilsigtede at skaffe et sådant middel til veje, som kunne befordre ønsket om at få arrestantindens mand bragt af dage, og dette var en ting, der udtrykkeligen var blevet aftalt imellem ham og arrestantinden.

Da han tilskrev dyrlæge Nielsen om rottekruddet, hvilket arrestanten angav at ville bruge til kreaturvaskning, forlangte han to lod rent arsenik, hvortil han lod medfølge to skilling, hvorved arrestanten bemærker, at for så vidt hans tidligere forklaring fører til den opfattelse, at dette beløb blev tilstillet Nielsen efter rottekruddets ankomst hertil, beror sådant på en misforståelse, på hvilken han ikke før har været opmærksom, thi brevet, hvormed han rekvirerede rottekruddet, var det samme, som han leverede bestyreren af Lunds Enkes Handel til indlevering på posthuset.

Da arrestanten havde af købmand Harboe modtaget brevet med rottekruddet, hvilket skete en dag omtrent midt i afvigte november måned, åbnede han det inde i Harboes kontor, og efter at han havde læst de linjer, som ledsagede rottekruddet, hvilke var skrevet på et kvart ark papir, og som havde det indhold, arrestanten tidligere har angivet, tændte han sin pibe med dette papir, hvorpå hverken fandtes navn, sted eller datum, hvorimod han stak rottekruddet i sin vestelomme efter at have lagt det i form af et pulver sammenlagt papir, der indeholdt samme, i et andet stykke papir, som Harboe leverede arrestanten på dennes begæring.

Efter sin hjemkomst aftenen efter lagde han det yderste papir og lagde det andet papir med rottekruddet i det samme grønne papir, hvori den tilbageværende del deraf befinder sig, og derpå forvarede han samme i en skuffe i sin pult uden at tale derom til sin hustru, thi såvel hans egen som hendes forklaring om overkjolen, hvori rottekruddet befandt sig, er opdigtet, og hun har afgivet den efter hans anmodning, og at arrestanten nogle dage efter modtagelsen af brevet spurgte Harboe, om han ikke havde forglemt dette hos denne, skete blot på grund af den forbryderiske plan, han havde med rottekruddet, idet han i tilfælde af dens udførelse havde for øje at sikre sig mod mistanke ved at opvække den mening, at rottekruddet var gået tabt, thi hvorvel arrestanten skjulte for Harboe, at brevet indeholdt sådan gift, indså han, at det på anden måde kunne komme for dagen.

Den dag, arrestanten modtog dette brev hos Harboe, var arrestantinden og hendes mand her i byen. Han talte med dem ved Harboes butiksdør, og han tror, at han derved fik lejlighed til at betyde arrestantinden modtagelsen af rottekruddet. Dog erindrer arrestanten ikke dette med bestemthed, men ifald det ikke skete dengang, er han vis på, at denne underretning blev meddelt hende ved deres sammenkomst på Ålsrode Mark den sidste lørdag i november måned.

Hvornår arrestanten skulle levere hende rottekruddet, derom skete ingen bestemmelse ved dette møde, derpå er han vis, men da han sendte hende bud med plejebarnet om at mødes med ham i skovhovedet på Ålsrode Mark den 1. december, lod han hende sige, at han skulle medbringe det, som hun selv vidste.

Med hensyn til det, som passerede i dette sidste møde, henholder arrestanten sig til sin tidligere forklaring, hvilken han erklærer for aldeles nøjagtig, så vidt han er i stand til at erindre omstændighederne. Det rottekrudd, som han leverede arrestantinden, havde han den foregående dags eftermiddag udtaget af det grønne papir oppe i sin storstue, hvor ingen andre var til stede, og til denne handling benyttede han sin pennekniv, hvormed han tog så meget, som kunne ligge på bladet tre gange. Det grønne papir med resten af rottekruddet lagde han tilbage i pulten, og sammesteds henlagde han den udtagne del i det papir, hvori han havde indlagt samme, indtil den følgende dag, da han begav sig til mødet med arrestantinden.

Da hun forlod ham ved dette møde, græd de begge, men alligevel var der ingen af dem, der ytrede sig imod forbrydelsens udførelse.

Til sin tidligere forklaring om, hvad der har tildraget sig imellem ham og hende siden dødsfaldet, har arrestanten intet at føje, da den ifølge hans forklaring er fuldkommen nøjagtig.

Det grønne papir med resten af rottekruddet blev liggende i hans pult indtil den dag, dødsfaldet indtraf, hvorimod han da leverede det til sin hustru med anmodning at forvare det, og hun nedlagde derpå samme i den kiste, hvoraf det ved fogedforretningen den 29. forrige måned blev udtaget. Grunden til, at arrestanten anmodede sin hustru derom, var den frygt, der betog ham ved at erfare dødsfaldet, hvilken forøgedes endmere derved, at hans kone ved dette budskab udbrød at "Så har Gjertrud – med hvem hun sigtede til arrestantinden – vistnok forgiven sin mand", og da hun derefter trængte ind på arrestanten med spørgsmål, om han havde leveret hende nogen gift, var det, at han for at bortlede hendes mistanke opfandt foregivendet om udleveringen af rottekruddet til den afdøde, og derhos under forsikring om, at det forholdt sig så, overtalte han sin hustru til at forklare, at denne udlevering havde fundet sted i hendes nærværelse, ifald han skulle komme i forhør.

Oplæst og ratificeret.

Arrestanten igen overgivet til bevogtning og forhøret udsat.

Retten hævet.

Fjortende retsdag – 17. januar 1855

Kl. 11. Forhøret betræffende husmand Jens Andersen Møllers døds måde kontinuerede.

Ifølge indkaldelse mødte

arrestanten, skolelærer Nielsens hustru, **Else Margrethe**, der indleverede til retten sin mands pennekniv, hvilken dommeren ved at lade hende tilsige havde pålagt hende at medbringe.

Komparentinden blev opfordret til at erklære, om hun vedstår de af hende afgivne forklaringer og endnu tør erklære, at disse var sandfærdige, hvortil hun svarede, at denne erklæring kan hun med god samvittighed give, og dette vedblev hun med stor hårdnakkethed at påstå, indtil dommeren havde gjort hende bekendt med, at forbrydelsen er tilstået, hvorpå hun vedgik, at alt, hvad hun har forklaret om rottekruddets udtagelse af hendes mands overkjole samt om udleveringen af en teskefuld af rottekruddet til den afdøde, er usandhed, som hun har udsagt efter anmodning af sin mand, der ved at meddele hende, at han havde udleveret en sådan del af denne gift til den afdøde, samt at han havde haft rottekruddet liggende i overkjolelommen, indtil hun fik det i sin værge, bad hende om at forklare i overensstemmelse dermed, ifald hun skulle komme i forhør.

Komparentinden havde ingen kundskab om, at hendes mand var i besiddelse af rottekrudd før end samme dag, hun modtog det af ham til forvaring. Når dette var, kan komparentinden, der erklærer at have et yderst svagt hoved, og som den hende af dommeren gjorde meddelelse havde sat i en til fortvivlelse grænsende tilstand, ikke angive, men anser det vel muligt, at sådant fandt sted samme dag, dødsfaldet indtraf. Rottekruddet, som hendes mand leverede hende i det samme grønne papir, hvori det befandt sig ved udleveringen under fogedforretningen den 29. forrige måned, har ligget i komparentindens kiste, siden hun modtog det, og den forklaring, hun har afgivet om forskrivningen af denne gift, grunder sig på den underretning, som hendes mand meddelte hende, da hun fik den til forvaring. Kun i det tilfælde, at komparentinden skulle blive kaldt i forhør, havde hendes mand anmodet hende om at udsige, at noget af rottekruddet var blevet udleveret til den afdøde, hvorimod han bad hende om ellers ikke at tale derom, og at komparentinden desuagtet ytrede sådant til Anders Jørgensens hustru den dag, den afdøde blev jordet, skete af egen drift, og senere fortalte hun sin mand, at hun havde brugt denne ytring, hvilket han bebrejdede hende med de ord, om hun kunne have fornøjelse af, at han kom i slaveriet på livstid, ved hvilke ord komparentinden tilstår, at der vågnede en mistanke hos hende om, at der under dødsfaldet skjulte sig en forbrydelse, hvorved hendes mand var delagtig, men da hendes mand derpå udlod sig med, at ifald den afdøde havde fået rottekrudd, så måtte det hidrøre fra, at han selv havde misbrugt samme, så neddyssedes komparentindens mistanke, og hun har derefter trods rygtet troet på sin mands uskyldighed, idet hun holdt det for umuligt, at han var i stand til at række hånden til en sådan forbrydelse.

At komparentinden har afgivet en falsk forklaring for retten, dertil er hun blevet forledet ved sin mands anmodning, og da hun ikke tvivlede på sandheden i de meddelelser, han gjorde hende, tog hun så meget mindre i betænkning at følge denne anmodning.

Efter at det tilførte var oplæst for komparentinden, der ratificerede samme, blev hendes nærmere afhøring af dommeren på grund af hendes tilstand forbeholdt indtil videre.

Dimitteret.

Arrestanten, **skolelærer Nielsen**, der fri for bånd og tvang fremstod, erklærede efter at være forevist den indleverede pennekniv, at det er den samme, som han har brugt ved at udtage det

rottekrudt, som han har udleveret den afdødes hustru. Han erindrer ikke, at han tog i flere gange end tre så meget af rottekrudtet, som kunne ligge oven på knivbladet, men indrømmer, at det alligevel kan være muligt, at han deri fejler, og at sådant kan være sket i flere gange, men tvivler dog i alle tilfælde på, at tallet udgør over fire gange. Det udtagne rottekrudt udgjorde ikke så meget, som der blev tilbage, men det sidste udgjorde, så vidt han kunne skønne, ikke ubetydeligt mere, og at det alligevel er mindre end halvdelen af to lod, antager arrestanten under forudsætning af, at lige så meget er blevet sendt, som han forlangte, og idet han bemærker, at han ikke har vejet det modtagne, for en følge af, at under forsendelsen, og førend rottekrudtet kom i arrestantens værge, en del deraf er uddryset, hvilket ikke kunne undgås på grund af den skødesløse måde, det var emballeret.

Medens han boede i Østbirk, har han tvende gange fået rent arsenik af dyrlæge Nielsen i Horsens til kreaturvaskning. Hvor meget han fik hver gang, ved han ikke, idet han overlod til dyrlægen at give så meget, som behøvedes til vaskningen af arrestantens kreaturer, der bestod af fire køer og en hest, hvilket han opgav for dyrlægen, og arrestanten har ikke vidst det, som blev ham leveret. Den ene gang, han fik rottekrudt, var, som arrestanten forhen har forklaret, i et mørkt kammer på dyrlæge Nielsens bopæl, til venstre for indgangen til dagligstuen. Den anden gang var enten i et brev eller med et bud. Rottekrudtvand har arrestanten aldrig modtaget fra Nielsen. Hvorvidt det modsatte har været tilfældet med Knud Vinther i Østbirk, kan han ikke sige, men hver gang denne vaskede arrestantens kreaturer, skete det med rottekrudt, som han fik af arrestanten, hvormed denne dog nu tilføjer, at dette ikke var tilfældet oftere end to gange, men da arrestantens kreaturer hvert år blev vasket i rottekrudt i de fire år, han boede i Østbirk, tør han ikke nægte, at det inden for disse tvende gange kan være sket med rottekrudtvand, som Knud Vinther selv tillagde, hvilket arrestanten tror navnlig at kunne mindes fandt sted i de sidste to år af hans ophold sammesteds.

Når arrestanten tidligere har erklæret, at han lørdag aften den niende december ikke forlod den afdødes bopæl gennem bagdøren, men fordøren, drister han sig ikke til længere at holde fast ved denne forklaring, men indrømmer, at han nu husker ikke rettere, end at han også denne aften gik ud gennem bagdøren, og ad samme dør var han ligeledes denne aften kommet ind, hvorimod han den foregående aften gik ind ad fordøren, men da han nysnævnte aften ytrede til den afdøde, at arrestanten ikke skøttede om, at naboen skulle se ham komme atter om lørdagen, blev det aftalt, at bagdøren skulle stå åben, således at arrestanten kunne gå ind ad samme den følgende aften.

At arrestanten har for praktiserende læge Richter beskrevet den afdødes sygdom på den måde, han forhen har forklaret, vedbliver han med bestemthed at påstå, hvorimod han vedgår, at han antog, at spanskflue-plasteret ikke var et middel, der kunne hjælpe mod sygdommen, ligesom også at det ikke lå i arrestantens hensigt eller ønske at bringe sådan hjælp. Arrestanten tror, at arrestantinden underrettede ham om forgiftelsen ved hans bortgang fredag aften, men erklærer, at det er en omstændighed, han ikke tydeligt erindrer, og at han ej engang er fuldkommen vis på, om hun overhovedet nogensinde har bestemt underrettet ham om denne handling, men i tvivl om, at den havde fundet sted, tilstår han dog, at han ej derfor har været.

Oplæst og ratificeret med den bemærkning, at meningen af det omforklarede angående kreaturvaskningen i Østbirk er, at denne har fundet sted fire gange, medens arrestanten boede i Østbirk, én gang hvert år, og de to gange med rent arsenik, som arrestanten havde fået fra dyrlæge Nielsen, men de andre tvende gange, hvilke, så vidt arrestanten husker, faldt på de to sidste år af hans ophold, med arsenikvand, som Knud Rasmussen Vinther tillagde, uden at det er arrestanten bekendt, hvorvidt denne har modtaget dette i samme stand fra Nielsen eller ikke.

Arrestanten blev igen overgivet til bevogtning.

Arrestantinden **Gjertrud Marie Hansdatter**, der fri for bånd og tvang blev fremstillet for retten, forklarede som følger:

Det var, medens arrestantinden bestyrede Nielsens hus under hans hustrus fraværelse på rejsen til Sjælland, at der første gang faldt ord mellem ham og arrestantinden om at bringe dennes mand af dage, hvilket tilgik således, at Nielsen, der var tilfreds med arrestantindens bestyrelse af hans husvæsen, ytrede det ønske, at denne kunne vedblive og han beholde hende for sig, hvortil hun svarede, at dette ikke kunne ske, uden at hendes mand skaffedes af vejen, og tilføjede derhos, at Nielsen kunne give hende noget, hvormed dette mål kunne opnås. Hvad han gensvarede dertil, erindrer arrestantinden ikke, men tilstår, at hun med denne ytring tænkte på et middel, hvormed hendes mand med forgiftning kunne bringes af dage.

Denne samtale forefaldt kort før Nielsens hustrus tilbagekomst. Efter denne ophørte arrestantinden at komme i Nielsens hus, og hendes sammenkomster med ham i fortrolighed fandt nu sted med stævnemøder på marken, dels Fuglsang Hede, dels på Ålsrode Mark ved det tidligere ommeldte gærde. Disse sammenkomster fandt sted i almindelighed i eftermiddagstimen kl. et á to, thi om formiddagen var Nielsen på skolen, og om aftenen var hendes mand hjemme, og Nielsen lod hende ved bud med plejebarnet vide, når de skulle mødes, men arrestantinden vedgår, at hun også fra sin side har varslet Nielsen til møder, hvilket skete ved et imellem dem aftalt tegn, der bestod i, at hun gik forbi hans bopæl med et hvidt tørklæde på hovedet.

Ved en af disse sammenkomster blev der den næste gang talt om et middel i hint forbryderiske øjemed, og arrestantinden vedgår, at hun også da først udtalte ønsket derom. Om det var ved et stævnemøde på Fuglsang Hede eller Ålsrode Mark, erindrer hun ikke, og denne gang lovede Nielsen at skaffe hende et sådant middel uden at sige, hvori det skulle bestå, hvilket lige så lidt fra arrestantindens side blev nævnt. At Nielsen gav dette løfte, uden at arrestantinden havde fremført bemeldte ønske, tror hun med vished at kunne sige, men vedgår dog, at det er en omstændighed, der ikke står aldeles tydeligt for hendes hukommelse. Da Nielsen leverede arrestantinden giften, sagde han hende, at det var rottekruddt, hvilket hun erklærer ikke før at have set, og hun erindrer nu, at det var den første december om eftermiddagen kl. et á to i et skovhoved på Ålsrode Mark, at hun modtog samme af ham, således som Nielsen har forklaret, ligesom arrestantinden også tilstår, at hun ved denne lejlighed havde legemlig omgang med ham.

Enten dagen før eller anden dag i forvejen havde Nielsen sendt arrestantinden bud om at indfinde sig til dette møde med plejebarnet, med hvem han lod hende sige, at hun da skulle få, hvad hun nok selv vidste, og arrestantinden forstod disse ord således, at de havde hentydning til giften, men om Nielsen ellers på anden måde tidligere har ladet hende vide, at han var i besiddelse af samme, erindrer hun ikke bestemt. Dog forekommer det hende, at han har sagt hende det ved et andet tidligere stævnemøde på marken, men uden da at bestemme nogen tid til at overlevere hende samme, og arrestantinden, som erindrer, at hun tillige med sin mand talte med Nielsen engang i afvigte november måned ved købmand Harboes butiksdør i Grenaa, indrømmer, at det forekommer hende, at Nielsen ved denne lejlighed gjorde nogle tegn til hende, men påstår, at hun ikke har vidst, hvortil det sigtede.

Forinden arrestantinden modtog rottekruddet, har der ikke været talt mellem hende og Nielsen om, hvordan giften skulle indgives den afdøde, men ved denne lejlighed tilrådede Nielsen at give ham samme ved at strø den oven på pandekager, hvorimod arrestantinden bemærkede, at hun fandt det bedre at komme den i selve pandekagerne, og dette tilstår hun nu også at have gjort, idet hun retter sin tidligere forklaring derhen, at hun ikke strøede rottekruddet oven på pandekagerne, men at hun strøede det oven på dejen, ligesom panden, hvori denne befandt sig, nu blev sat over ilden.

Arrestantinden husker ikke bedre, end at der også var tale om at komme rottekruddet i tevand, men indrømmer, at det er muligt, at hun fejler i så henseende. Så vidt arrestantinden erindrer, underrettede hun Nielsen om forgiftningen fredag aften ved hans bortgang, men heller ikke den omstændighed er hun så vis på, at hun med bestemthed tør erklære det, hvorimod hun med vished erindrer at have sagt Nielsen det en af de aftener, han efter dødsfaldet talte med arrestantinden i hendes moders forstue, og så vidt hun husker, var det den første af disse aftener.

At plasteret intet kunne hjælpe hendes mand, indså arrestantinden, og hun, der erklærer, at hun ikke vil stå bedre, end hun er, i erkendelse af, at kun bod og oprigtig anger kan skaffe hende nåde, tilstår, at om en under hendes mands sygdom havde rakt hende et middel med opfordring til at give ham det og forsikring om, at det kunne hjælpe, havde hun alligevel ikke villet modtage og anvende dette middel.

Efter dødsfaldet vedstår arrestantinden, at hun levende har følt storheden i den synd, der tyngede på hendes samvittighed, og hun erklærer, at hun nu er gennemtrængt af den dybeste anger, men tilstår med skamfuldhed, at den kom for sildig til at holde hende tilbage fra den gruelige letsindighed, hvorom det vidner, at hun ikke længe efter mandens død kunne hengive sig til samleje med arrestanten, hvilket hun nu bemærker fandt sted i plejebarnets seng og ikke, som hun før har forklaret, i den seng, som den afdøde og hun har delt med hinanden.

Oplæst og ratificeret.

Arrestantinden igen overgivet til bevogtning, og forhøret udsat kl. 4½.

Femtende retsdag – 19. januar 1855

Kl. 4. Forhøret betræffende husmand Jens Andersen Møllers døds måde kontinuerede.

Arrestantinden **Gjertrud Marie Hansdatter**, som fri for bånd og tvang blev fremstillet for retten, forklarede på given foranledning som følger:

For så vidt den af hende i forhøret den 17. dennes afgivne forklaring er afvigende fra hendes første tilståelse om misgerningen, er det, som indeholdes i denne forklaring det rigtige, hvilket i særdeleshed gælder om anledningen til, at Nielsen leverede hende rottekrudtet, tiden da og stedet, hvor dette fandt sted, de ytringer, som blev vekslet mellem hende og Nielsen om måden, på hvilken giften kunne bibringes og endelig også om, hvordan rottekrudtet blev anbragt ved tillavningen af pandekagerne. Arrestantinden tilføjer nu, at disse blev vendt på panden, førend denne blev taget af ilden, således at den side, på hvilken hun havde strøet rottekrudtet, kom underst, og at de i samme stund blev bragt af panden på den tallerken, hvorpå hun hensatte dem i sengen indtil den afdødes hjemkomst, men hvilken side af pandekagerne, der vendte op, da arrestantinden efter at have varmet samme, hvilken varmning ligeledes fandt sted i panden over ilden, satte dem med pålagt puddersukker for sin mand, det erklærer hun at være uvidende om. Rottekrudtet udgjorde efter hendes skønnende en teskefuld, og det kom alt sammen i de to pandekager. Indtil hun brugte det, lå det, som hun tidligere har forklaret, på en hylde i køkkenet, hvor hun efter sin tilbagekomst fra mødet med Nielsen den første december lagde samme.

Da forbrydelsen var udført, følte arrestantinden sig vel urolig, men hun bekender, at denne følelse ikke var forbundet med anger eller fortrydelse over handlingen, så længe den afdøde levede, hvorimod det var hendes bestemte forsæt at bringe ham af dage, og hun må derfor også i denne henseende berigtige sin første tilståelse, for så vidt denne giver anledning til at antage det modsatte.

Angående begyndelsen til den utilladelige forbindelse mellem hende og Nielsen afgiver arrestantinden overensstemmende med sidstnævnte, idet hun navnlig forklarer, at den første gang, Nielsen var på hendes bopæl, var en måneds tid eller noget længere efter hans ankomst til Ålsø, og da blev modtaget af arrestantinden, hvis mand, som han ville tale med om noget arbejde, ikke var hjemme, samt at da Nielsen ikke længe efter anden gang indfandt sig på hendes bopæl i samme ærinde, men heller ikke da traf hendes mand hjemme, tillod arrestantinden ham at have samleje med hende, som hun tilstår, at hun indvilligede i uden synderlig modstand.

Arrestantinden, der forklarer at have været gift to gange, men hendes første mand, nemlig Niels Pedersen, døde omtrent halvandet år efter deres ægteskab, erklærer, at hun i dette ægteskab ikke har gjort brud på sin troskabspligt som hustru, hvorimod hun vedgår, at arrestanten, skolelærer Nielsen ikke var den første, med hvem hun har gjort sig skyldig i ægteskabsbrud, medens hun var gift med sin sidste mand.

Sluttelig bemærkede arrestantinden, at hun er i besiddelse af en skudsmålssbog, der befinder sig på hendes bopæl i Ålsø, og at den giver oplysning om hendes alder og andre hendes livsforhold vedkommende omstændigheder.

Oplæst og ratificeret.

Arrestantinden blev igen overgivet til bevogtning, hvorefter forhøret udsattes, og retten hævedes kl. 6.

Sekstende retsdag – 22. januar 1855

Kl. 5. Forhøret betræffende husmand Jens Andersen Møllers døds måde kontinuerede.

Til protokollen blev fremlagt:

20) En skrivelse af 19. dennes fra sognepræsten i Ålsø, pastor la Cour.

21) En do. af 21. dennes fra distriktslæge Arendrup.

I anledning af disse skrivelser, af hvilke den sidste er fremkaldt ved, at dommeren troede at burde give distriktslæge Arendrup lejlighed til at ytre sig over pastor la Cours skrivelse, fandt dommeren sig opfordret til at bemærke, at han var aldeles ubekendt med rygten om Jens Andersen Møllers døds måde indtil den 15. forrige måned, da distriktslæge Arendrup indfandt sig på hans kontor og meddelte ham, at han ifølge pastor la Cours anmodning grundet på hint rygte, havde foretaget en besigtigelse af liget, men derved intet bemærket, som i nogen måde tydede på en unaturlig død, og derfor ikke heller kunne tillægge dette rygte nogen betydning.

Ifølge denne meddelelse kunne dommeren ikke se sig foranlediget til at indlede nogen undersøgelse, ligesom han ej heller, da pastor la Cour den følgende dag ved et bud forlangte hans erklæring om, hvorvidt noget var til hinder for ligets begravelse, fandt nogen betænkelighed ved at meddele en erklæring, hvori udtaltes, at ingen sådan hindring vistes at være til stede. Dertil tror dommeren endnu at burde føje den bemærkning, at det var først en senere meddelelse fra pastor la Cour, som fremkaldte undersøgelsen.

Pastor la Cour, der mødte, begærede, efter at han havde gjort sig bekendt med indholdet af distriktslæge Arendrups skrivelse, tilføjet, at han ikke erindrer, at distriktslægen under den samtale, komparenten havde med ham før besigtigelsen af liget, opfordrede til at henvende sig til øvrigheden angående sagen, og i alle tilfælde er vis på, at distriktslægen efter besigtigelsen aldeles ikke har inveneret om denne foranstaltning, men udtalt sig på den måde, som i komparentens skrivelse er betegnet.

Efter at pastor la Cour var aftrådt, fremlagde dommeren, der havde ladet arrestantindens skudsmålsbog afhente, denne bog, der tages til indlemmelse.

Arrestantinden **Gjertrud Marie Hansdatter**, der fri for bånd og tvang blev fremstillet for retten, vedkendte sig den fremlagte skudsmålsbog, der blev hende foreholdt, og forklarede quod generalia som følger:

Hun er, som attesten i skudsmålsbogen udviser, født den 11. august 1819 og konfirmeret første søndag efter påske 1834. Hendes forældre, gårdfæster Hans Sørensen Adam og hustru Karen Rasmusdatter, af hvilke første er død for længere tid siden, hvorimod den sidste lever, boede, så vidt arrestantinden ved, på den tid, hun blev født, i Revn by, Vejlbys sogn, hvor faderen dengang havde et hus i fæste, og arrestantinden antager derfor, at det beror på en fejltagelse, når hun i bemeldte attest angives at være født i Ålsø, medens det derimod forholder sig rigtigt, at hun er konfirmeret i Ålsø Kirke, thi i hendes syvende år flyttede forældrene til sidstnævnte sogn, hvor hendes fader erholdt fæste på en under Hessel hørende gård, som han beboede indtil sin død, og da denne gård, der er den samme, som nu tilhører Anders Jørgensen, senere blev afhændet, skete det med forbehold af aftægt til fordel for arrestantindens moder, der, som tidligere under forhøret anført, endnu bor i en del af gårdens bygninger. Arrestantinden var hjemme til året efter sin konfirmation, hvorpå hun kom ud at tjene. Hendes første tjeneste var hos ejeren af Ingvorstrup, proprietær Jørgensen, hvor hun tjente et halvt år til første november 1835, og derefter tjente hun

ligeledes et halvt år til første maj 1836 hos Mesballe i Homå, men da forældrene behøvede hendes hjælp, kom hun derpå atter hjem og forblev der indtil første november 1838, hvorpå hun tjente et halvt år hos dyrlæge Tander i Stubbe, beliggende i Dråby sogn. Angående disse tjenester er skudsmålsbogen forsynet med påtegninger, men arrestantinden bemærker, at hun året før sin konfirmation tjente en sommer hos gårdmand Søren Bierre i Tolstrup.

Da arrestantinden den første maj 1839 fratrådte dyrlæge Tanders tjeneste, tog hun tilbage til sine forældre, og hos dem opholdt hun sig derpå, indtil hun indtrådte i ægteskab med sin første mand, Niels Pedersen, hvilket fandt sted, så vidt hun husker, ved juletid 1840. Den første maj, som fulgte på det år, hvori hun var blevet gift, flyttede hun med sin mand ind i et hus i Ålsø, som denne havde fået i fæste af ejeren til Hessel, men sommeren i det følgende år afgik han ved døden. Under et arbejde med høslæt på Hessel havde han det uheld at blive hugget af en le i det ene ben, hvorfor han blev lagt under lægekur i Grenaa, hvor han var i huset hos en senere afdød mand ved navn Svarre, men kun opholdt sig omtrent otte dage, førend døden bortkaldte ham. Med denne sin første mand havde arrestantinden før ægteskabet avlet et pigebarn, der døde af krampeslag omtrent tre måneder efter fødslen og, så vidt hun husker, i august før brylluppet, hvorimod ægteskabet var barnløst.

Efter en enkestand af omtrent et halvt år indtrådte arrestantinden, der var vedblevet at besidde fæstehuset, i ægteskab med sin anden mand, Jens Andersen Møller, der var ungarl og før giftermålet tjente hos pastor Biltzing i Ålsø. Da han blev gift med arrestantinden, boede hans senere afgangne moder i Homå, hvor faderen, Anders Møller, efter hvem hun var enke, ligeledes havde boet, men hvorvidt sønnen var født sammesteds, er arrestantinden ukendt.

Nogle år efter ægteskabet afstod denne, arrestantindens anden mand, med godsejerens samtykke fæstet på huset til hendes broder Rasmus Hansen imod, at denne igen overdrog ham nogle fag hus i Ålsø, hvilket arrestantindens mand afhændede for et par år siden, hvorpå de flyttede ind i det hus i Ålsø, som de sidst beboede, og hvortil hendes mand af ejeren af Hessel havde erhvervet sig beboelsesret for sin og hendes livstid.

I dette sit andet ægteskab, der varede 12 til 13 år, har arrestantinden ingen børn avlet, og for at erstatte dette savn havde hendes mand og hun taget til sig et barn af hendes broder Søren Hansen, den under forhøret forhen nævnte Hans Adam Sørensen, der fyldte ni år afvigte nytår, og som havde været hos dem, siden han var 10 måneder gammel.

Hendes sidste mand gav hende aldrig føje til besværing. Han var kærlig og mild og ædruelig ligesom også stræbsom, hvorfor de heller ingensinde har manglet udkomme. Også var han overbærende med arrestantinden, hvilket han navnlig lagde for dagen derved, at han aldrig med hårdhed har bebrejdet hende sin forbindelse med Nielsen, men kun én gang omtalt denne for hende, hvilket var dengang, hun havde fået i tanker at tage ud at tjene. Dette var tilfældet på samme tid, som det var i gære, at Nielsen og hustru ville separeres, så vidt arrestantinden husker i afvigte oktober måned, og da arrestantindens mand af andre havde fået underretning om det forsæt, hun nærede i nævnte henseende, omtalte han dette til hende og bad hende afstå derfra, idet han lovede, at han, når hun ville bryde forbindelsen med Nielsen, ville anse denne sag for glemt.

At arrestantinden kunne fatte det gruelige forsæt at ombringe en ægtefælle, som hun indrømmer disse gode egenskaber, var alene en følge af hin fordærlige forbindelse, der kaldte dette forsæt til live i slutningen af den tid, hvori hun under Nielsens hustru fraværelse på før nævnte rejse bestyrede hans hus. Før den tid, forsikrer arrestantinden, at tanken derom aldrig er opstået hos hende, og medens hun vedgår, at det ikke er Nielsen, der har lagt spiren til dette forsæt, men at hun først har bragt gerningen under omtale på den af hende forhen omforklarede måde, påstår hun, at dette gruelige forsæt dog aldrig ville være kommet til udførelse, når ikke hin usalige

forbindelse havde forblindet hende, og hun hos Nielsen havde fundet en beredvillighed til medvirkning, der langt fra at bringe hendes tanker bort fra denne ugudelige retning straks var redebon til at tjene hendes ønske.

At Nielsen ingensinde har givet arrestantinden udsigt til ægteskab, vedgår hun, men da han omtalte for hende om sit forsæt at ville skilles fra sin hustru, stilledes hende derved for øje en fremtid, hvori han og hun kunne leve med hinanden til deres sanselige lidenskabers tilfredsstillelse, når hendes mand var ryddet af vejen. Arrestantinden gentager sin tidligere erklæring om, at Nielsen flere gange har lovet at ville yde hjælp til hendes udkomme.

På givne anledning erklærer arrestantinden, at der aldeles ikke har været tale imellem Nielsen og hende om, da det fredag aften den ottende forrige måned blev bestemt, at førstnævnte skulle henvende sig til lægen om råd for hendes mand, hvordan han skulle beskrive sygdommen, hverken dengang og ej heller ved nogen som helst anden lejlighed, ligesom arrestantinden også forsikrer, at hun ikke har vekslet et eneste ord med plejebarnet Hans Adam Sørensen om, hvorledes dette barn, ifald det blev taget i forhør, skulle afgive forklaring.

Arrestantinden, som blev foreholdt det på obduktion af liget og de derefter anstillede kemiske forsøg, grundede lægeskøn erklærede, at hun derved intet kan have at erindre, men desværre alt for vel ved, at hvad dette skøn indeholder om årsagen til hendes mands død, er sandhed.

Oplæst og ratificeret med tilføjende, at arrestantinden ikke forhen har været undergivet offentlig tiltale eller straf.

Efter at arrestantinden igen var overgivet til bevogtning, blev forhøret udsat.

Retten hævet kl. 9½

Syttende retsdag – 23. januar 1855

Kl. 4 ¼. Forhøret betræffende husmand Jens Andersen Møllers døds måde kontinuerede.

Arrestanten **skolelærer Nielsen**, der fri for bånd og tvang blev fremstillet for retten, forklarede på given anledning, at han er i besiddelse af en skudsmålsbog og forskellige papirer, der giver oplysning om hans alder og fødested og andre hans livsforhold vedkommende omstændigheder, og at det, da han ikke er vis på efter hukommelsen at kunne give forklaring om sit levnedsløb, er hans ønske, at bogen såvel som papirerne, hvilket alt befinder sig på hans bopæl i Ålsø, må bringes til stede, førend hans forklaring i så henseende aflægges.

På grund heraf blev forhøret, efter at arrestanten var overgivet til bevogtning, udsat.

Attende retsdag – 25. januar 1855

Kl. 4½. Forhøret betræffende husmand Jens Andersen Møllers døds måde kontinuerede.

Til protokollen blev fremlagt følgende arrestanten, skolelærer Nielsen, vedkommende dokumenter, som dommeren efter forlangende har erholdt tilstillede, nemlig:

- 22) hans skudsmålsbog og
- 23) hans dimissionsattest fra seminariet på Jonstrup.

Begge dele tages til indlemmelse og er sålydende.

Arrestanten **skolelærer Nielsen**, fri for bånd og tvang blev fremstillet for retten, vedkendte sig den fremlagte skudsmålsbog og attest, men bemærkede, at den første er meget ufuldstændig, da den attest, han fik ved sin udskrivning af skolen, bortkom ved en ildebrand i hans første kondition på Gadegård i Hanning sogn, og et løst skudsmål, hvormed han ved udtrædelsen af denne kondition blev forsynet, og som indeholdt påtegning om hans kondition, indtil han indtrådte i militærtjeneste, medens han befandt sig i denne tjeneste, ved forskellige uheld blev defekt, således at af indholdet ikkun blev tilbage det, som pastor la Cour, dengang kapellan hos stedfaderen provst Barfoed i Fakse, har afskrevet i den fremlagte bog.

Arrestanten afgav derpå qvod generalia følgende forklaring:

Han er født i Stavning sogn, Ringkøbing amt, 1810. Datum kan han ikke opgive. Hans moder, Maren Mortensdatter, der avlede ham uden for ægteskab med en karl ved navn Niels Jensen, blev, da arrestanten var i en alder af omtrent ni år, gift med ungarl Peder Jensen, som efter giftermålet tog ophold i Andrup by, Stavning sogn, hvor arrestantens moder tidligere havde erhvervet et hus. Efter at være i 1825 konfirmeret i Stavning kirke kom arrestanten, som indtil den tid var hjemme, ud at tjene. Hans første kondition var hos Rosenørn, ejer af Gadegård i Hanning sogn, for hvem han tjente i halvandet år. Derefter tjente han et halvt år hos boelsmand Christen Christensen i Ølgod by og sogn, hvorpå han formedelst sygdom opholdt sig et års tid hjemme hos forældrene, men tjente derefter igen to år hos mejeriforpagter Staa på Lønborggård og et år hos Claus Christensen i Vostrup, hvorfra arrestanten skiftede til ejeren af Grubberholm i Nørre Bork, hvor han forblev indtil foråret 1832. Efter et par måneders ophold i hjemmet kom arrestanten derpå i militærtjeneste, hvor han blev ansat ved 1. Jydske Infanteriregiment, der garnisonerede i København, og efter sammesteds at have gennemgået eksercerskolen gjorde han stadig tjeneste ved dette regiments 6. kompagni under nr. 127 i omtrent tre år, indtil enten efteråret 1834 eller foråret 1835, hvorpå han efter at være permitteret tjente hos gårdejer Jens Nielsen i Grindsted, indtil han i efteråret 1835 blev indkaldt til høstmanøvre.

Da denne våbenøvelse var til ende, fik arrestanten tjeneste hos provst Barfoed i Fakse, og da han efter at have tjent hos denne et år til første november 1836 blev gift med sin nuværende hustru Else Magrethe Rasmusdatter, datter af husmand Peder Jochumsen i Lille Spjellerup, bestemte han sig til at blive seminarist, i hvilken anledning han opholdt sig med sin hustru hos dennes fader et års tid, idet arrestanten imidlertid forberedte sig hos kantor og skolelærer Lank ved Vemmetofte samt skolelærer Engel i Spjellerup til at gå denne vej.

Efter høstmanøvren i 1837, til hvilken arrestanten ligeledes blev indkaldt til tjeneste ved ovennævnte regiment, hvorved han ligeledes havde deltaget i de øvrige siden tilendebringelsen af hans garnisonstjeneste afholdte efterårsmanøvrer, forblev arrestanten i København, indtil han den første juli 1838 blev optaget på seminariet i Jonstrup.

Under dette sit ophold i København ernærede arrestanten sig ved småkonditioner hos forskellige, blandt hvilke befandt sig to studenter, der vederlagde arrestantens tjeneste ved at fortsætte hans forberedelse til indtrædelsen på seminariet. Det var to brødre ved navn Brasen, af hvilke den ene var teologisk kandidat, den anden studerede teologi.

Efter at være dimitteret fra seminariet den 21. juni 1841 blev arrestanten hjælpelærer i Ørby i Tranebjerg sogn på Samsø, i hvilken stilling han på eget an- og tilsvær forestod den derværende skole i omtrent fire år indtil midten af maj 1845, hvorpå han blev ansat som skolelærer i Sattrup by, Østbirk sogn, og efter et ophold her af omtrent fire år blev han forflyttet til kirkebyen Østbirk som organist og skolelærer, i hvilken stilling han forblev, indtil han i foråret 1853 blev kaldet i samme egenskab til Ålsø.

Medens arrestanten var på seminariet, tjente hans hustru i København, og imidlertid var et barn, som hun havde avlet med ham, og som blev født et par måneder efter deres ægteskab, hjemme hos hendes forældre i Lille Spjellerup.

Siden sin ansættelse i den ovennævnte hjælpelærerstilling har arrestanten levet sammen med sin hustru, med hvem han har avlet foruden hint barn en datter Johanne Marie, omtrent 19 år gammel, endvidere fire børn, af hvilke tre lever, nemlig en søn Niels Peder, 15 år gammel, og to døtre, Martha 12 år og Amalia 10 år, og arrestanten bemærker nu, at den nævnte søn blev født, inden arrestanten forlod seminariet, hvorfor hans hustru allerede tidligere havde begivet sig fra København hjem til sine forældre i Spjellerup, hvor hun opholdt sig, indtil hun fulgtes med arrestanten til Ørby på Samsø. Arrestantens tre døtre er hjemme, hvorimod sønnen er i snedkerlære i Grenaa.

Medens arrestanten boede i Sattrup, flyttede hans stedfader og hans moder til ham, og den første afgik der ved døden, medens moderen derimod lever og bestandig siden har haft ophold i arrestantens hus.

Den dadlende ytring, som provst Barfoeds påtegning i skudsmålsbogen under 27. november 1837 indeholder med hensyn til arrestantens sædelige forhold, har ifølge sidstnævntes erklæring ingen anden grund end den, at hans hustru, der tjente hos Barfoed på samme tid som arrestanten, var blevet besvangret af denne før deres ægteskab.

Arrestanten erklærer, at han ikke er tiltalt eller straffet for nogen ulovlighed.

Med hensyn til sagen erklærede arrestanten, som dommeren opfordrede til at forklare bevæggrunden til forbrydelsen, at han derved ikke har haft noget egentligt mål for øje, men at det, der har ledet ham, alene har været sanselig lidenskab for den afdødes hustru, hvilken lidenskab beherskede arrestanten med en magt, som han ikke ved at forklare sig, men som han var for svag til at modstå.

Til den afdøde, om hvem arrestanten indrømmer, at han var en skikkelig og stræbsom mand, var det så langt fra, at han nærrede noget had eller fjendskab, at han tværtimod ved flere lejligheder har søgt at gøre ham godt, hvilket arrestanten påstår skete for mandens egen skyld. Og hvad arrestantens eget huslige forhold angår, erklærer han, at dette vel ikke altid har været lykkeligt, hvortil har bidraget dels hans letsindighed, dels også andre omstændigheder, navnlig meningsforskel imellem ham og hans hustru angående husvæsenet og børnenes opdragelse, i hvilke henseender hun har truet stundom at have skellig grund til utilfredshed, men at forholdet dog aldrig har været således, at det har ligget i hans ønske at skilles fra sin hustru, hvorfor han også bevægede hende til at afstå fra det forsæt, hun i så henseende havde fattet afvigte efterår, et forsæt, der kun grundede sig på arrestantens forbindelse med den afdødes hustru, og hvorpå arrestanten erklærer, at hans hustru ikke var kommet af egen drift, men ved andres tilskyndelse.

Angående denne forbindelse har den afdøde flere gange i afvigte sommer ladet ord falde i arrestantens hus i dennes og kones påhør, idet han gav at forstå, at han havde hørt, hvad rygten sagde om denne forbindelse, men tillige bemærkede, at dette rygte var ham fortrædeligt, da han ikke troede derpå, og til disse ytringer enten tav arrestanten eller også svarede han, at dette rygte var ham selv ikke mindre ubehageligt.

At den afdødes hustru selv har undfanget forsættet til forbrydelsen, påstår arrestanten ligesom også, at han, da hun første gang udtalte det, intet svarede dertil, hvorimod han tilstår, at han, da hun anden gang bragte det under omtale, gik ind derpå, uden at gøre hende forestilling derimod, men da lovede at forskaffe hende rottekruddet, som han sagde, at han ville forskrive fra fornævnte dyrlæge. Forinden påstår arrestanten imidlertid, at han havde bestemt at lade komme rottekruddet til kreaturvaskning, og han vedbliver derhos, at han ved at forskrive det forbandt et dobbelt øjemed, dels at opfylde den afdødes hustrus anmodning, dels at foretage bemeldte vaskning.

Da arrestanten leverede hende rottekruddet, viste han hende det ved at åbne papiret, hvori samme befandt sig, hvilket skete i anledning af den samtale, som fandt sted imellem ham og hende om, hvordan rottekruddet kunne indgives den afdøde i pandekager, og med hensyn til kvantiteten, som han leverede hende, vedbliver arrestanten, at den udgjorde så meget, som han kunne tage med penneknivsbladet i højst fire gange.

Arrestanten blev foreholdt obduktionsforretningen tillige med det på denne samt anstillede kemiske undersøgelser grundende lægeskøn angående Jens Andersen Møllers dødsårsag, i hvilken anledning arrestanten erklærede, at han dertil intet kan have at bemærke, men må henstille til sagkyndiges bedømmelse, hvorvidt det kvantum rottekruddet, han har leveret den afdødes hustru under forudsætning af, at denne har indgivet sin mand samme, hvilket arrestanten ikke ved af umiddelbar erfaring, men kun af hendes meddelelse, har været i stand til at fremkalde den mavebetændelse, der ifølge lægeskønnet har været dødens nævnte årsag.

Oplæst og ratificeret med tilføjende, at arrestanten ikke erindrer, om han, da han lovede den afdødes hustru at skaffe hende rottekruddet, ytrede, at han havde tænkt på at forskrive sådant til kreaturvaskning.

Forhøret udsat og arrestanten igen overgivet til bevogtning.

Retten hævet kl. 9½

Nittende retsdag – 29. januar 1855

Kl. ? Forhøret betreffende husmand Jens Andersen Møllers døds måde kontinuerede.

Arrestanten skolelærer Nielsens hustru, **Else Margrethe**, der mødte, blev forelagt de af hende tidligere afgivne forklaringer, hvorefter hun erklærede, at hun til den berigtigelse, som hendes forklaring i forhøret den 17. dennes indeholder, endnu må føje, at hun ikke har hørt hendes mand tale med afdøde husmand Jens Andersen Møller om kreaturvaskning i rottekrudd, men at det, som hun i så henseende har udsagt, ligeledes er usandfærdigt og noget, som hendes mand har anmodet hende om at forklare i tilfælde af, at der skete undersøgelse i anledning af dødsfaldet.

Derimod har hendes mand i afvigte år omtalt for hende, at han agtede at lade sine kreaturer vaske i rottekrudd, men dette fandt sted en tid før komparentindens rejse til Sjælland, og efter hendes tilbagekomst har han ikke berørt denne genstand. På given anledning bemærker komparentinden, at det var hendes mand, som gav den første anledning til, at spisevarerne blev fredag den ottende december forrige år sendt til den afdøde, idet han foreslog hende at hjælpe sidstnævnte med noget efter husets lejlighed, og da hun straks samstemmede deri, blev de enige om, at hendes mand skulle overbringe disse spisevarer.

Komparentinden forsikrer på det bestemteste, at hun var aldeles uvidende om den måde, på hvilken Jens Andersen Møller er bragt af dage, og at hun ikke har haft fjerneste kundskab om hendes mands delagtighed i denne handling.

Komparentinden, der erklærede, at hun ingensinde er straffet eller tiltalt, fremlagde en for hende under 30. april 1831 udstedt skudsmålsbog.

Qvod generalia afgav hun derpå følgende forklaring:

Hun er født i Vemmetofte den første maj 1812 og konfirmeret i Spjellerup første søndag efter påske 1827 hos sine forældre Peter Jochumsen og hustru Johanne, der i hendes syvende år flyttede fra Vemmetofte til Spjellerup, hvor de endnu bor. Der opholdt hun sig til nogle år efter sin konfirmation, hvorpå hun tjente hos gårdmand Niels Christiansen i Lyderslev, så vidt hun husker fra november 1831 til hen imod midten af 1832, men tog derefter på grund af sygdom atter hjem til sine forældre, hos hvem hun opholdt sig indtil første november 1832. Derefter tjente hun et halvt år hos kammerråd Møller i Vemmetofte, et halvt år hos gårdmand Niels Ovesen i Smerup, anneks til Spjellerup, to et halvt år hos provst Barfoed i Fakse og et halvt år til første november 1836 hos gæstgiver Jens Pedersen i Køge.

Medens komparentinden tjente hos provst Barfoed, blev hun besvangret ved sin nuværende mand, der tjente sammesteds, og efter at de den 22. oktober 1836 var ægteviede, og komparentinden den første november derpå var fratrådt sin tjeneste hos bemeldte gæstgiver i Køge, opholdt hun sig hjemme hos sine forældre indtil første november 1837. Hun tjente derpå indtil slutningen af januar 1838 hos pastor Plum i Spjellerup, tog derefter hjem til forældrene indtil hen på sommeren samme år, hvorefter hun begav sig til København, hvor hun tjente fra juli til november 1838 hos dr. Haughton i Frederiksberg Alle, og fra november 1838 til samme dato 1839 hos værtshusholder G. Andersen på Halmtorvet i København. Efter udtrædelsen af sidstnævnte tjeneste tog komparentinden hjem til sine forældre, og hos dem forblev hun derpå, indtil hun i sommeren 1841 begav sig med sin mand til Ørby på Samsø.

Af hendes ægteskab lever fire børn, tre døtre og en søn. Hendes mand har ingensinde givet hende grund til klage over utilbørlig behandling, men alligevel kan hun ikke nægte, at der i deres ægteskabelige samliv stundom har været misforhold og uenighed, hvortil anledningen fra hans side har ligget i den letsindighed, som førte ham ind i en forbindelse med arrestantinden, hvorved

komparentindens rettigheder som hustru krænkedes, og det var alene den forbindelse, som bestemte komparentinden til at søge separation fra sin mand, hvilket forsæt hun dog, som tidligere forklaret, afstod fra imod, at han lovede at bryde samme, og at dette løfte er blevet holdt af hendes mand, derom har komparentinden ingen tvivl næret.

Oplæst og ratificeret dog med tilføjende, at komparentinden finder de udtryk, som er brugt til betegnelse af den disharmoni, der stundom har fundet sted i hendes ægteskabelige samliv, noget for stærke til, at hun ganske kan anse dem svarende til forholdets beskaffenhed.

Dimitteret.

Arrestanten **skolelærer Nielsen** blev fri for bånd og tvang fremstillet for retten.

På anmodning mødte **apoteker Dahl**.

Efter at rottekruddet var åbnet, tog arrestanten med sin tilstedeværende pennekniv først så meget deraf, som kunne ligge på bladet af samme i tre gange, hvilket apoteker Dahl vejede og fandt at holde 35 gram, og derefter tog arrestanten igen så meget, som kunne ligge på knivsbladet i én gang, hvilket blev lagt til det tidligere udtagne, og det hele blev derpå igen vejlet af apoteker Dahl, som befandt, at vægten udgjorde 49 gram.

Efter at apoteker Dahl derpå var aftrådt, erklærede arrestanten, at han antager, at det sidst værende kvantum svarer til det, som han har leveret arrestantinden, men dog ikke vil nægte muligheden af, at han på grund af den måde, på hvilken han udtog det hende leverede rottekruddet, kan være kommet til at tage en ubetydelighed mere, end det sidst vejede kvantum udgjorde.

Ved at bringes i en teske af middelstørrelse fandtes dette kvantum rottekruddet ikke ganske at fylde skeen.

Arrestantinden **Gjertrud Marie Hansdatter**, som dernæst fri for bånd og tvang blev fremstillet for retten, erklærede efter at være forevist det anførte kvantum rottekruddet af 49 gram, at dette, så vidt hun skønner, svarer til det kvantum, som hun har modtaget af arrestanten og indgivet sin mand i pandekagerne, efter hvilken erklæring arrestantinden igen blev overgivet til bevogtning.

Det udtagne kvantum rottekruddet blev igen indlagt i papiret, og dette derpå atter taget under forsegling.

Efter at være foreholdt dyrlæge Nielsens forklaring for Horsens Købstads politi den femte dennes, erklærede **arrestanten Nielsen**, at han derved har følgende at bemærke:

Da arrestanten modtog rottekruddet omtrent midt i november måned i dyrlæge Nielsens brev, som dengang havde ligget nogle dage hos købmand Harboe i Grenaa, kan det ikke have været sidst i bemeldte måned og endnu mindre først i december, at han har tilskrevet dyrlæge Nielsen om at sende rottekruddet, hvorimod arrestanten antager, at dette har fundet sted enten sidst i oktober eller først i november måned forrige år. Arrestanten forlangte to lod rottekruddet, men tror ikke, at han opgav, med hvor mange kreaturer vaskningen skulle foretages, og har det været tilfældet, er han vis på ikke at have opgivet et større antal, end han havde, hvilket var ikkun to køer.

I sit brev til dyrlægen omtalte arrestanten vel, at han året i forvejen havde ladet sine kreaturer vaske, uden nogen nytte deraf var sporet, men hvilket middel der var blevet benyttet til vaskningen, nævnte han aldeles ikke, og som arrestanten forhen har udsagt, bestod det ikke i rottekrudd, men i tobak, formentlig udkradsning af tobakspibe med en tilsætning af bøgeaske.

Dyrlæge Nielsens brev var ikke underskrevet. Dyrlæge Nielsen har aldrig været på arrestantens bopæl i Østbirk, og endnu mindre har han vasket kreaturer for arrestanten, medens denne boede sammesteds, hvorimod det forholder sig, som arrestanten ligeledes forhen har forklaret, at han under sit ophold i denne by har tvende gange på sin begæring fået ren arsenik af dyrlæge Nielsen til kreaturvaskning. Den første gang var i 1849 på dyrlægens bopæl i Horsens, hvor denne leverede ham rottekruddet i et mørkt værelse til venstre for indgangen til dagligstuen. Den anden gang var året efter, men da modtog arrestanten rottekruddet enten i et brev eller med et bud, som han havde sendt efter det. Hver gang forlangte arrestanten så meget ren arsenik, som behøvedes til vaskning af hans kreaturer, hvis antal han opgav, og som, så vidt han husker, bestod af tre køer og en hest det første år, og fire køer og en hest det sidste år, og arrestanten tror, at det modtagne kvantum hver gang udgjorde fire lod, ikke fordi han vejede det, thi dette var ej tilfældet, men fordi han tror at kunne erindre, at dyrlægen erklærede, at et sådant kvantum gjordes behov.

Med hensyn til den af gårdbruger Knud Rasmussen Vinther under Voer og Nim herreders politiret den sjette dennes afgivne forklaring, som dernæst blev foreholdt arrestanten, erklærede denne, at han må vedblive, hvad han tidligere har udsagt, at Knud Vinther to gange har foretaget kreaturvaskning for arrestanten med rent arsenik, som denne har tillagt, og som var det samme, som han havde fået fra dyrlæge Nielsen i Horsens, men at Knud Vinther derimod to andre gange har foretaget vaskning af arrestantens kreaturer med en substans, som han selv havde medbragt, og som han angav at være rottekruddvand, hvilket fandt sted de to sidste år af arrestantens ophold i Østbirk i årene 1851 og 1852, hvorimod vaskningen de tidligere gange skete i årene 1840 og 1850.

Arrestanten, som blev foreholdt de af hans hustru den 17. dennes og i dag afgivne forklaringer, erklærede, at han derved ikke har noget at erindre, men navnlig tilstår, at det er på hans anmodning, at hun har udsagt de urigtigheder, som har været genstand for berigtigelse i hendes forklaringer de nævnte to dage, ligesom arrestanten tillige vedgår, at han har forledet sin hustru til dette urigtige forhold ved at indgive hende den tro, at fakta forholdt sig således, som hun har forklaret.

Oplæst og ratificeret.

Efter at arrestanten igen var overgivet til bevogtning, blev forhøret udsat.

Retten hævet kl. 8 ¼.

Tyvende retsdag – 6. februar 1855

Kl. 3½. Forhøret betræffende husmand Jens Andersen Møllers døds måde kontinuerede.

I forhøret mødte sognefogeden i Ålsø, **gårdejer Peder Hansen**, der på given anledning forklarede, at han har kendt afdøde husmand Jens Andersen Møller i det mindste 10 år, og at denne, så længe komparenten har kendt ham, har ført en skikkelig og ædruelig vandel forenet med flid og arbejdsomhed. Den afdøde har efter den kundskab, som komparenten har til hans huslige forhold, levet i god forståelse med sin hustru, og komparenten har hørt, at han, efter at forbindelsen mellem hende og skolelærer Nielsen var blevet genstand for omtale, har ytret, at han gerne tilgav hende, når hun skikkede sig godt i fremtiden, hvorved komparenten bemærker, at han ikke selv har hørt denne ytring, men har sin kundskab i så henseende fra andres meddelelse, hvorefter det har været på sygelejet, at den afdøde har udladt sig på denne måde.

Oplæst og ratificeret. Dimitteret.

Endvidere mødte gårdejer **Anders Jørgensen** af Ålsø, der næst at bemærke, at den afdøde siden begyndelsen af afvigte juni måned og indtil hans sygdom har gået på dagarbejde hos komparenten, der bosatte sig i Ålsø i året 1853, udtalte sig om hans karakter og vandel ganske på samme måde som foregående komparent.

Oplæst og ratificeret. Dimitteret.

Til protokollen blev fremlagt:

- 25) Genpart af en skrivelse af 31. forrige måned fra dommeren til det Kongl. Sundhedskollegium
- 26) Dåbsattest for afdøde Jerns Andersen Møller
- 27) En skrivelse fra Herredskontoret i Kolding af 29. forrige måned med 1 bilag
- 28) Do fra Stevns og Fakse Herreders kontor af 31. forrige måned med 1 bilag
- 29) Do fra Københavns Kriminal- og Politiret af 31. forrige måned med 1 bilag
- 30) Do fra By- og Herredskontoret i Varde af 1. dennes med 1 bilag
- 31) Do fra 7. Infanteri Bataljon af 1. dennes med 1 bilag
- 32) Straffeattest fra Københavns Amts nordre Birk af 31. forrige måned arrestanten Nielsen betræffende.

Det fremlagte, der tages til indlemmelse, er sålydende.

Forhøret udsat og retten hævet kl. 4½.

Enogtyvende retsdag – 16. februar 1855

Kl. 3½. Forhøret betræffende husmand Jens A. Møllers døds måde kontinuerede.

Dommeren bemærkede, at forhøret har ventet på erhvervelsen af oplysninger fra andre jurisdiktioner, hvoraf flere af dem, der er rekvirerede, i særdeleshed betræffende de pågældendes generalia endnu ej er indløbne.

Til protokollen blev fremlagt:

- 33) Kaldsbrev for arrestanten Morten Nielsen som skolelærer i Sattrup 5. september 1845
- 34) Do for samme som skolelærer og organist i Østbirk dateret 1. juni 1849
- 35) Do for samme som skolelærer og organist i Ålsø dateret 17. marts 1853
- 36) Skrivelse fra Herredskontoret i Skjern af 7. dennes med dåbs- og konfirmationsattest for arrestanten
- 37) Skrivelse af 1. dennes fra dommeren til pastor Schouby i Østbirk med dennes påtegnede erklæring af 6. dennes
- 38) Skrivelse af 12. dennes fra pastor la Cour
- 39) Skrivelse af 7. dennes fra Byfogedkontoret i Horsens
- 40) Den i bemeldte skrivelse nævnte forhørsudskrift
- 41) Skrivelse af 10. dennes fra Voer og Nim Herreders kontor med straffeattest for arrestanten og hustru
- 42) Den i samme skrivelse ommeldte forhørsudskrift
- 43) Straffeattest af 6. dennes fra byfogden i Køge.

Bilagene nr. 33, 34 og 35, 40 og 42 følger vedhæftede, hvorimod de øvrige er sålydende.

Arrestanten **skolelærer Nielsen** blev fri for tvang fremstillet for retten.

Arrestanten, som foreholdtes de i forhøret den 6. dennes fremlagte bilag under nr. 27, 28, 29, 30, 31 og 32, erkendte, at disse er ham vedkommende. Ligeledes vedkendte arrestanten sig de under nr. 33, 34 og 35 fremlagte kaldsbreve, hvilke dommeren har erholdt udleveret fra hans bopæl i Ålsø. Fremdeles erkendte arrestanten, at den under nr. 36 fremlagte dåbs- og konfirmationsattest er ham vedkommende.

Endvidere foreholdtes bilagene nr. 37 og 38 arrestanten, der med hensyn til det sidste af disse, pastor la Cours skrivelse, intet havde at bemærke, men erkendte rigtigheden af sammes indhold, hvorimod han med hensyn til pastor Schoubyes erklæring bemærkede, at han ikke ved, hvortil denne sigter, når det deri hedder, at arrestanten har brugt trusselsord imod ham vedkommende hans liv og ejendom, hvilket arrestanten erklærede aldrig har været tilfældet.

Imidlertid tilføjer arrestanten, at han må antage, at disse ytringer har hensyn til en begivenhed, der tildrog sig et års tid før hans forflyttelse fra Østbirk, hvilken bestod deri, at det efter et gilde hos den i forhøret tidligere nævnte Knud Rasmussen Vinther, hvori arrestanten deltog, blev pastor Schouby berettet, at arrestanten, som ved denne lejlighed havde nydt mere spiritus end sædvanlig, havde brugt fornærmelige udladelser mod præsten, hvilket havde til følge, at denne lod ham kalde for sig i et sogneforstanderskabsmøde og foreholdt ham det forbragte, og skønt arrestanten aldeles ikke kunne erindre, at have udladt sig på en måde, der var fornærmelig for Schouby endsige faretruende for dennes liv og ejendom, troede han dog at skyldte sin foresatte at gøre ham en undskyldning og afbigt, for så vidt arrestanten måtte have forset sig, hvormed også pastor Schouby fandt sig tilfredsstillet.

Arrestanten blev derefter gjort bekendt med dyrlæge Nielsens forklaring i Horsens politiret den sjette dennes ifølge den under nr. 40 fremlagte udskrift, hvorefter arrestanten erklærede, at han må modsige rigtigheden af denne forklaring, for så vidt den står i strid med det, han selv har udsagt, hvilket han forsikrer er aldeles sandfærdigt, og arrestanten, der vedkender sig det fremlagte stykke af hans brev til dyrlæge Nielsen, gør opmærksom på, at han simpelthen har forlangt to lod arsenik og ikke, som dyrlæge Nielsen har forklaret, så megen arsenik, som behøves til vaskning af tre kreaturer, ligesom arrestanten endvidere bemærker, at udtrykket ”som sædvanligt” tilstrækkeligt antyder, at det, der er genstand for hans begæring i brevet, er noget, hvorom han tidligere har plejet at henvende sig til samme person. Brevet var skrevet på et i almindelig brevform højst halvt ark papir, hvoraf det tilstedekomne stykke udgør den nederste del af det første blad.

Arrestanten har for skik at begynde breve af kortere indhold temmelig langt nede på siden efter overskrift og datoen, og de linjer, som mangler i begyndelsen af brevet, har indeholdt en bemærkning om, at den arsenik, som arrestanten tidligere havde fået fra dyrlæge Nielsen, altid var befundet at være af god virkning, hvilket tillige fremgår af det tilstedeværende fragment, hvori den første stavelse ”dig” er endestavelen af ”bestandig”, og det manglende slutningsindhold af brevet gik alene ud på et tilsagn om, at sagen skulle forblive en hemmelighed som sædvanlig samt mulig tillige en ytring om, at arrestanten var den samme person, der havde været skolelærer og organist i Østbirk, og i første henseende gør arrestanten opmærksom på, at den sidste stavelse på fragmentet ”sæd” er begyndelsesstavelsen af ordet ”sædvanlig”. Adressen på fragmentet er ikke udskriften på brevet, men derimod den adresse, som var tegnet på foden af dettes anden side. Brevet fra dyrlæge Nielsen bestod kun af et kvart ark, og deri lå rottekruddet indlagt i ligeledes et kvart ark papir. Dyrlæge Nielsen har ingensinde foretaget vaskning af arrestantens kreaturer i Østbirk, og ej heller har han, arrestanten vitterligen, været på dennes bopæl sammesteds.

Endelig blev udskriften af Voer og Nim herreders politiprotokol angående Knud Rasmussen Vinthers forklaring af niende dennes foreholdt arrestanten, efter at dommeren havde gjort opmærksom på, at det ifølge samme må antages, at der ved renskrivningen af koncepten til hans kognitionsskrivelse om dette forhør er indløbet en fejl, således at der er sat 1850 i stedet for 1852, hvilken fejl dog ikke skønnes at have haft nogen indflydelse på undersøgelsen af det, hvorved der var spørgsmål.

Arrestanten erklærede, at han kun kan gentage, hvad han i så henseende tidligere har forklaret, hvilket er sandfærdigt, og Knud Rasmussen Vinther har ingensinde bragt arrestanten rottekruddvand fra dyrlæge Nielsen i en flaske, som var leveret af arrestanten, der aldrig selv har ladet sådant vand komme fra dyrlægen, hvorimod Knud Vinther to gange har foretaget vaskning med rent arsenik i overensstemmelse med arrestantens tidligere udsagn, hvorved arrestanten tilføjer, at indkøgningen af samme i vand blev foretaget inde på hans eget ildsted, og hvorvidt Knud Vinther har været til stede derved, kan han ikke sige.

Oplæst og ratificeret.

Arrestanten blev derpå overgivet til bevogtning og forhøret udsat.

Toogtyvende retsdag – 21. februar 1855

Kl. 4½. Forhøret betræffende husmand Jens Andersen Møller kontinuerede.

Til protokollen blev fremlagt til indlemmelse:

- 44) Skrivelse fra By- og herredskontoret i Store Heddinge af 11. dennes med straffeattest for arrestanten Nielsens hustru
- 45) Do fra Københavns Kriminal- og politiret af 13. dennes med straffeattest for samme
- 46) Straffeattest af 13. dennes fra Københavns Amts Søndre Birk for samme.

Arrestanten skolelærer Nielsens hustru **Else Margrethe**, der mødte, erklærede, efter at være foreholdt de i dag fremlagte attester, hvilke hun erkendte at være hende vedkommende, at hun derved ikke har noget at bemærke, ligesom hun også afgav en lignende erklæring med hensyn til den i forhøret den 16. dennes under nr. 41 fremlagte attest, for så vidt denne angår hende.

Oplæst og ratificeret. Dimitteret.

Forhøret udsat.

Retten hævet kl. 4 ¾.

Treogtyvende retsdag – 27. februar 1855.

Kl. 2 ¼ Forhøret betræffende husmand Jens Andersen Møller hans døds måde kontinuerede.

Til protokollen blev fremlagt

47) en skrivelse af 21. dennes fra Samsø Birk med bilag.

48) en do af 22. dennes fra dommeren til Herredskontoret i Ebeltoft med en påtegning fra dette af samme dato, hvilket alt er sålydende.

Dommeren attesterede, at arrestanten og arrestantinden således som førstnævntes hustru ej har været under tiltale for nogen lovovertrædelse ved Grenaa Købstad samt Nørre og en del af Sønder Herreds jurisdiktion ifølge strafferegistret udvisende.

Forhøret blev derefter udsat til beskrivelse.

Retten hævet kl. 2½.

Fireogtyvende retsdag – 3. marts 1855

Kl. 11. Forhøret betræffende husmand Jens A. Møllers døds måde kontinuerede.

Arrestantinden **Gjertrud Marie Hansdatter**, der fri for bånd og tvang blev fremstillet for retten, forklarede efter at være foreholdt den af Edel Madsdatter i forhøret den 10. januar dette år afgivne forklaring, hvorved arrestantinden intet havde at erindre, at det var ifølge den afdødes forlangende, at smed Rasmus i Ålsrode blev tilkaldt for at årelade ham den fjerde december forrige år, at åreladningen samme dag fandt sted, men at derved kun forekom ubetydeligt blod, og endda først efter flere slag, hvilke, så vidt arrestantinden bemærkede, alle skete på et og samme sted på den arm, hvor åreladningen foretoges, lige i albueleddet. Om det var den højre eller den venstre arm, kan hun ikke huske. Åreladningen fandt sted kort efter solnedgang, og den blev desårsag foretaget ved lys. Smed Rasmus bortfjernede sig straks, da forretningen var passeret.

Den følgende dags morgen faldt den afdøde i sved, og da han antog, at det ville være ham tjenligt at befordre svedningen, skete dette på den måde, at han fik at drikke, arrestantinden husker ikke, om det var øl med brændevin eller kaffe med brændevin, men en af disse ting var det, og hendes mand havde selv forlangt den drik, som anvendtes i dette øjemed. Sveden var meget stærk. Den varede så at sige til aftenen, og da skiftede han kropslinned.

På given anledning erklærede arrestantinden, at hun ikke kan erindre året, hvori hun blev gift med sin afdøde mand og ikke ser sig i stand til at betegne tidspunkterne for disse hendes ægteskabers indgåelse nærmere, end det er sket i forhøret den 22. januar dette år.

Oplæst og ratificeret, hvorefter arrestantinden igen blev overgivet til bevogtning.

Dernæst mødte bestyreren af Købmand Lunds Enkes Handel, **købmand R. A. Jørgensen**, som blev foreholdt, at hans forklaring i forhøret den femte januar dette år angående tiden, da arrestanten Nielsens brev til dyrlæge Nielsen i Horsens afgik herfra, ikke passer til de øvrige om dette punkt fremkomne oplysninger, navnlig posthusets skrivelse af 15. januar dette år fremlagt den 16. samme måned samt arrestantens forklaringer, idet disse data giver anledning til at sætte tiden til enten sidst i oktober eller først i november forrige år.

I anledning heraf erklærede komparenten, at han, som han ved sit første møde har bemærket, ikke ser sig i stand til at huske dagen, da han modtog det omhandlede brev fra arrestanten til indlevering på posthuset lige så lidt som dagen, da det blev indleveret, hvilket fandt sted en dags tid efter modtagelsen, og at komparenten ikke tør påstå at have debiteret Nielsen porto en samme dag, brevet indleveredes på posthuset, men at det er muligt, at sådant først er sket flere dage efter indleveringen.

Som følge deraf anfører komparenten det ikke for uantageligt, at det resultat, hvortil hine data fører, kan være det rigtige, og at navnlig brevet til dyrlæge Nielsen er afgået en del tidligere end 18. november forrige år.

Oplæst og ratificeret. Dimitteret.

Forhøret blev igen udsat.

Retten hævet kl. 1.

Femogtyvende retsdag – 28. marts 1855

Kl. 11½ blev optaget kontinuationsforhør i sagen angående husmand Jens Andersen Møllers døds måde.

Til protokollen blev fremlagt:

- 1) Genpart af en skrivelse af 5. dennes fra dommeren til Det kongl. Sundhedskollegium i København
- 2) Dåbsattest for arrestantinden Gjertrud Marie Hansdatter dateret 5. dennes
- 3) Vielsesattest for samme dateret 12. dennes

hvorhos dommeren bemærkede, at han ikke endnu har modtaget tilbage fra Det kongl. Sundhedskollegium udskriften af hovedforhøret, der under den femte dennes er tilsendt samme med den under nr. 1 genpart fremlagte skrivelse.

Arrestantinden **Gjertrud Marie Hansdatter**, der fri for bånd og tvang blev fremstillet for retten, foreholdtes de under nr. 2 og 3 fremlagte attester, hvilke hun erkendte at være hende vedkommende.

På givne anledning forklarede arrestantinden følgende:

Det forholder sig ikke således, som arrestantindens forklaring i forhøret den 22. december forrige år indeholder, at Christen Bisps enke og dennes datter skiftedes til at være hos arrestantinden under hendes mands sygdom, og at arrestantinden har forklaret således, grunder sig derpå, at hun, da denne forklaring blev afgivet, søgte at lægge dølgsmål på misgerningen. Bemeldte enke og hendes datter var kun enkelte gange på arrestantindens og mands bopæl, medens han lå syg, men under sygdommen var disse så at sige de eneste, der besøgte arrestantinden, når undtages arrestanten skolelærer Nielsen, der, som arrestantinden har forklaret under hovedforhøret, var på hendes og mands bopæl den ottende og niende december om aftenen. Den første af disse aftener underrettede arrestantinden, idet hun ved Nielsens bortgang fulgte ham gennem bryggerset hen til bagdøren, ham om forgiftelsen, hvilket hun meddelte ham på den måde, at hun sagde, at ”han havde fået det på pandekager”, men hvad Nielsen ytrede dertil, erindrer hun ikke, men dette er hun imidlertid vis på, at han gav et svar, der viste, at han forstod disse ord i den betydning, hvori de blev fremført.

At arrestanten Nielsen ingensinde har givet hende udsigt til ægteskab, vedbliver arrestantinden, hvorimod hun påstår, at han har lovet at hjælpe hende, men uden dog at give en nærmere forklaring over dette løfte, hvilket hun imidlertid har forstået således, at han ville sørge for hendes fremtid, så at hun var betrygget mod mangel.

Foreholdt arrestanten Nielsens forklaring i forhøret den 16. januar dette år angående det, som forefaldt ved hans hustrus tilbagekomst fra Sjællandsrejsen, erklærede arrestantinden, at dette for hendes vedkommende forholder sig på den måde, som arrestanten har forklaret, hvorved hun dog bemærker, at hun vel erindrer, at madam Nielsen ved sin indtrædelse i huset straks henvendte ytringer til arrestantinden, der satte denne i en ilde stemning, men ikke, at det bragte hende til at fælde tårer.

Oplæst og ratificeret.

Arrestantinden blev igen overgivet til bevogtning og forhøret udsat.

Retten hævet kl. 1.

Seksogtyvende retsdag – 29. marts 1855

Kl. 11½. Kontinuationsforhøret betræffende husmand Jens Andersen Møllers døds måde fortsattes.

Arrestanten **skolelærer og organist Nielsen** fremstilledes for retten.

Ved at gennemgå nogle papirer, som arrestantens hustru har indleveret til dommeren, forefandtes deriblandt følgende, der efter arrestantens begæring, og da de fandtes at være af betydning under sagen, fremlagdes, nemlig:

- 4) Et vidnesbyrd fra pastor Hansen, sognepræst til Tranebjerg på Samsø, dateret 19. februar 1844, angående arrestantens forhold i hans stilling som hjælpelærer ved Ørby skole i Tranebjerg sogn.
- 5) En ansøgning af 12. februar fra arrestanten til direktionen for Vemmetofte Stiftelse angående skolelærer- og kirkesangerembedet i Smerup.

Begge dokumenter tages til vedhæftelse.

Til at ønske fremlæggelsen af den nævnte ansøgning bemærkede arrestanten, at han i særdeleshed finder grund, fordi denne ansøgning, som han på anmodning har erholdt tilbage, da han ikke opnåede den attråede befordring, er forsynet med en anbefalende erklæring fra pastor Schouby i Østbirk, og da denne erklæring er meddelt ham måneden, førend arrestanten forlod Østbirk, fornemmer han, at den afgiver et bevis, hvis gyldighed pastor Schouby selv må erkende for, at sidstnævnte ikke har haft føje til at føre nogen alvorlig anke over arrestantens forhold under hans embedstid i Østbirk.

På given anledning forklarede arrestanten, at han anser det for rimeligt, at arrestantinden underrettede ham om forgiftelsen ved hans bortgang fra hendes bopæl fredag aften den ottende december forrige år, men at dette dog er en omstændighed, hvorom han ingen tydelig erindring har, og i alle tilfælde er han vis på, at han ingensinde har rettet spørgsmål til hende, om forbrydelsen var udført, men at sådant var tilfældet, derom tvivlede arrestanten alligevel ikke, men følte sig overbevist derom, da han erfarede, at den afdøde var blevet syg, og endnu mere efter at han havde set ham på sygelejet.

At han har lovet at ville hjælpe arrestantinden, og at sådant løfte navnlig kan være givet af ham under hans sammenkomster med hende, vedgår arrestanten, hvorimod han nægter, at disse ytringer, ved hvilke han kun har tilsigtet en sådan hjælp, som hun muligt måtte behøve i den første tid efter mandens bortgang, har været af den natur, at de kunne give arrestantinden grund til den mening, at arrestanten ville antage sig en vedvarende forpligtelse for hendes fremtids ophold.

Oplæst og ratificeret.

Arrestanten blev igen overgivet til bevogtning og forhøret udsat middag kl. 12.

Samme dags eftermiddag kl. 3½. Kontinuationsforhør i sagen angående husmand Jens Andersen Møllers døds måde kontinuerede.

Til protokollen blev fremlagt:

- 6) En skrivelse fra Samsø birks kontor af 12. forrige måned betræffende arrestanten skolelærer Nielsens hustru sålydende:

Arrestanten skolelærer Nielsens hustru **Else Margrethe Pedersdatter**, der mødte i forhøret, forklarede på givne anledning, at den beslutning, hun i afvigte efterår tilkendegav om at søge separation fra sin mand henhørende til bord og seng, nærmest blev fremkaldt ved den tanke, at dette kunne bevirke en forandring i hans forhold til arrestantinden, og da hun efter hans løfte og forsikring om at ville afbryde dette forhold antog at have opnået det, som hun tilsigtede, opgav hun gerne denne beslutning, hvori for øvrigt andre, som hun betroede sig til i dette anliggende, havde søgt at styrke hende. At der den dag, hun kom tilbage til sit hjem fra Sjællandsrejsen, forefaldt noget mellem hende og arrestanten af den beskaffenhed, som hans forklaring i forhøret den 16. januar indeholder, erklærede komparentinden først ikke at kunne erindre, men tilføjede, at hun i ethvert fald er vis på ikke at have ytret noget, som kunne give arrestantinden anledning til at fælde tårer, men derpå, og da dommeren havde gjort komparentinden bekendt med indholdet af denne forklaring i det tilsigtede punkt, erklærede hun, at medens hun må vedblive sin bemærkning med hensyn til arrestantinden, tør hun ikke benægte muligheden af at have udladt sig til sin mand om, at han måske hellere havde set, at hun var blevet borte, men har hun ytret sig således, har hun dog dermed ikke forbundet nogen alvorlig mening, men snarere villet have sine ord betragtet som en spøgende udladelse.

Førend arrestanten kom hjem fra kirken, havde arrestantinden sagt til komparentinden, at hun skulle ud for at være behjælpelig med at høste rug, og det var derfor ikke komparentinden påfaldende, at arrestantinden havde bortfjernet sig, medens arrestanten efter hans hjemkomst fra kirken talte med komparentinden inde i deres sovekammer, og komparentinden kan ikke erindre, at hun lod sende bud efter arrestantinden for at få hende til hjælp med udtagning af brød af ovnen, hvorimod hun vel husker, at denne gerning samme dag forefaldt og blev udført af hende selv.

Oplæst og ratificeret.

Efter at arrestanten **skolelærer Nielsen** fri for bånd og tvang var fremstillet for retten, blev han og hustru konfronteret angående uoverensstemmelsen i deres forklaringer i den omhandlede henseende, hvilket dog kun for så vidt førte til overensstemmelse, at arrestanten erklærede, at han ikke tør påstå, at arrestantinden havde tårer i øjnene, da han kom hjem fra kirken, hvorimod han i øvrigt vedblev sit udsagn, navnlig også derom, at der blev sendt bud efter arrestantinden for at få hende til hjælp ved brødets udtagning af ovnen, men at hun nægtede at komme, medens på den anden side komparentinden, Nielsens hustru, ligeledes uforandret henholdt sig til det af hende afgivne.

Arrestanten blev igen overgivet til bevogtning, og komparentinden dimitteret.

Forhøret blev derpå sluttet.

Retten hævet kl. 5.

Litteratur og kilder:

Historien om Gjertrud Marie Hansdatters skæbne er blevet fortalt før. Grenaa's byhistoriker, Carl Svenstrup, har i *Historisk Aarbog fra Randers Amt, 1940*, berettet om begivenheden ved at gengive byretsdommen i drabssagen. I *Grenaa og Omegn før og nu, 1982*, optrykte årbogens udgiver, P. S. Johnsen, denne artikel og fremlagde lidt mere indsamlet materiale om selve henrettelsen. Forfatteren Vagn Steen har i romanen *Mer end meget* fra 1982 ladet Gjertrud Marie Hansdatter optræde sammen med lægprædikanten Frands Pallesen fra Fladstrup. Endelig har Henning Jørgensen, Grenaa, i år 2000, udsendt et hefte med det, han kalder "en delvis fri fortælling" om sagen.

Det anvendte arkivmateriale fra Landsarkivet for Nørrejylland i Viborg er følgende. I herredsfogedarkivet for Grenaa købstad samt Nørre- og en del af Sønder Herred (B54): *Justitsprotokol 1850-1856* (lb. nr. 12). Herfra er bogens tekst afskrevet. *Dokumenter til justitsprotokollen 1854-1855* (lb. nr. 65). Her findes blandt andet aktors (anklagers) og defensors (forsvarers) indlæg i sagen samt en afskrift af dommen.

Efterskrift

Hvorledes endte sagen så? Den 5. maj 1855 lå anklageskriftet klar fra G. Nyborgs side, og han afsagde dom den 26. juli.

Tiltalepunkterne var følgende:

1. ”*Giertrud Marie Hansdatter* for Hoer og for ved Forgiftning at have ombragt sin Ægtefælle.”
2. ”*Morten Nielsen* ligeledes for Hoer og for Delagtighed i det omhandlede Mord.”
3. ”Dyrlæge *Niels Nielsen* af Horsens for den Understøttelse, der fra hans Side er ydet det udførte Mord ved den af ham udviste Tilsidesættelse af de om Udlevering af Gift og navnlig om Arseniks Anvendelse til Kreaturvask gjældende Bestemmelser.”
4. ”*Morten Niensens Hustru, Else Margrethe Pedersdatter*, for falsk Forklaring for Retten.”

Tilsvarende lød domfældelsen:

1. ”*Gjertrud Marie Hansdatter* bør have sit Liv forbrudt og lægges paa Stejle og Hjul.”
2. ”*Morten Nielsen* bør hensættes i Tugthusarbejde paa Livstid.”
3. ”Dyrlæge *Niels Nielsen* bør bøde 100 Rdl. Rigsmønt til Skanderborg Amts Fattigkasse.”
4. ”*Else Margrethe Pedersdatter* bør hensættes i Fængsel paa Vand og Brød i 2 Gange 5 Dage.”

Disse domme i byretten ændredes stort set ikke under det videre retslige forløb. Landsretten i Viborg stadfæstede dem den 3. december 1855, og det samme gjorde Højesteret den 28. marts 1856. Med hensyn til dødsdommen over Gjertrud Marie tilføjedes ”- - dog saaledes, at hun ikke lægges paa Steile og Hjul.” Tiden var løbet fra denne barbariske tillægsstraf, som ikke mere blev anvendt efter henrettelser. Hverken Højesteret eller Justitsministeriet tog initiativ til at andrage om kongelig benådning for dommen over hende, og den 27. april bestemte kongen, at dødsdommen skulle fuldbyrdes.

Gjertrud Marie Hansdatters henrettelse fandt herefter sted den 19. juni tidligt om morgenen, men megen konkret viden om begivenheden har vi ikke. Grenaa Avis omtalte den kun kortfattet således:

”Imorges Kl. 5 fuldbyrdedes, tæt søndenfor Byen, Høisteretsdommen over Gjertrud Marie Hansdatter af Aalsø. Delinqventinden vedligeholdte til det sidste Øieblik en rolig Fatning. Efterat Dommen var bleven hende forkyndt, og hun havde modtaget sin Sjælesørgers sidste Trøstensord, bandt hun selv Tørklædet for Øinene og lagde sit Hoved paa Blokken, hvorpaa Skarpretteren udførte sit Hverv uden at nogen Bevægelse hos hende blev synlig. En stor Deel Tilskuere havde indfundet sig for at overvære dette Syn. – Igaar Morges blev hendes Medskyldige, Skolel. Nielsen, ført til Tugthuset i Horsens, for der at udsone sin Straf: Tugthusarbejde paa Livstid”.